

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

VÝVOJ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ OBYVATEL FINSKA, RAKOUSKA A
ŠVÉDSKA PO JEJICH VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE

diplomová práce

Autor: Bc. Lukáš Pokorný

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Marek Loužek, Ph.D.

Rok: 2018

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Lukáš Pokorný
V Praze, dne 18. 12. 2017

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu práce doc. PhDr. Ing. Markovi Loužkovi, Ph.D. za přístup, cenné rady a připomínky.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Lukáš Pokorný**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Vývoj životní úrovně obyvatel Finska, Rakouska a Švédska po jejich vstupu do EU**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem práce je zhodnotit, zda členství v EU je pro nově přistupující země benefitem, nebo zda argumenty Velké Británie a její brexit byly opodstatněné. Rozhodující parametr bude životní úroveň obyvatel a její vývoj. Hodnocené země přistoupily k EU v roce 1995 – Švédsko, Rakousko a Finsko. Pro porovnání jsou zvoleny dvě evropské země, které leží mimo EU – Švýcarsko a Norsko. Cílem je zjistit, zda vývoj životní úrovně obyvatel členských států roste rychleji než těchto států nečlenských.
2. Hlavním impulzem pro téma této práce bylo nedávné vystoupení Velké Británie z EU. Během kampaně, která „brexitu“ předcházela, bylo na ostrovech použito obrovské množství argumentů pro i proti. Zapojili se do ní politické špičky celého světa. Tato práce si klade za cíl zjistit, zda EU plní své hlavní cíle a je pro obyvatele výhodou nebo naopak brzdou.
3. Teoretická část práce se opírá o silné makroekonomické ukazatele životní úrovně. Na státní úrovni nás bude především zajímat inflace, příjmy obyvatelstva, disponibilní příjmy, kupní síla obyvatel, HDP, daňové zatížení zadlužení země, měnová politika, úrokové sazby i vývoj demografie obyvatelstva.
4. Analytická část bude zkoumat u každé země dané indikátory z teoretické části. Obdobím bude časový rámec jejich vstupu od roku 1995 do současnosti. Předpokladem základních pilířů EU je postupné srovnávání životní úrovně celého uskupení. V případě fungující instituce EU by tedy měly tyto indikátory mít mnohem pozitivnější vývoj než nečlenské země. V opačném případě budou výsledky politicky neefektivní.

Rozsah práce: 65

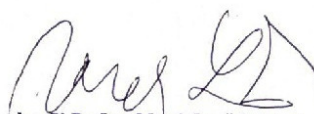
Seznam odborné literatury:

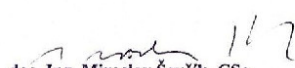
1. BACHANOVÁ, Veronika. Fiskální politika v prostředí Evropské hospodářské a měnové unie. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-526-8
2. DINAN, Desmond, ed. Origins and evolution of the European Union. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2014. xviii, The new European Union series. ISBN 978-0-19-957082-9
3. Evropská unie a její proměny v období globální nestability. 1. vydání. Praha: Newton College, a.s., 2015. ISBN 978-80-87764-05-3
4. Evropská unie: hospodářský prostor s politickou vizí. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. ISBN 978-80-7325-305-9
5. FABBRINI, Sergio. Which European Union?: Europe after the Euro crisis. Cambridge: Cambridge University Press, [2015], ©2015. ISBN 978-1-107-10394-8
6. FIALA Petr, PITROVÁ Markéta Evropská unie, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, ISBN 978-80-7325-223-6
7. KOVÁŘ, HOŘČÍČKA, Dějiny Evropské integrace I., TRITON[2005], ISBN 80-7254-731-3
8. KOVÁŘ, HOŘČÍČKA, Dějiny Evropské integrace 2, TRITON[2006], ISBN 97-8807-254-741-8
9. MCCORMICK, John a OLSEN, Jonathan. The European Union: politics and policies. 5th ed. Boulder: Westview Press, 2014. ISBN 978-0-8133-4898-8
10. SOROS, George a SCHMITZ, Gregor Peter. The tragedy of the European Union: disintegration or revival?, New York: PublicAffairs, ©2014. ISBN 978-1-61039-421-5
11. 65 let od podpisu první integrační smlouvy: má Evropská unie budoucnost?, Brno, 8. dubna 2016. 1. vydání. Praha: Newton College, a.s., 2016. ISBN 978-80-87764-06-0

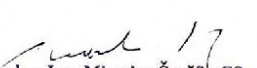
Datum zadání diplomové práce: říjen 2017

Termín odevzdání diplomové práce: leden 2018

Bc. Lukáš Pokorný
Řešitel

doc. PhDr. Ing. Marek Loužek, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Diplomová práce hledá vztah mezi vývojem životní úrovně občanů a ekonomického vývoje státu v závislosti na členství v Evropské unii. Porovnává mezi sebou tři členské státy, které do EU vstoupily v roce 1995 – Rakousko, Finsko a Švédsko. Pro komparaci mimo EU byly zvoleny Norsko a Švýcarsko, které odmítly vstoupit do EU, a největší ekonomika světa, jenž je vzorem unii – Spojené státy americké. Teoretická část se zabývá historií jednotlivých zemí a také vývojem a aktuálními problémy unie. Mezi hlavní indikátory praktické části práce patří HDP (jeho vývoj, výše na obyvatele, zadluženost), inflace, příjmy obyvatel (vývoj, disponibilní příjmy), výše daní (korporátní daň), výše sociálního pojištění, nezaměstnanost (vývoj, nezaměstnanost u mladých osob), vývoj cen nemovitostí, demografické ukazatele (vývoj, migrace, podíl seniorů), výdaje obyvatel (výše úspor, zadlužení vůči HDP, vývoj objemu finančních aktiv domácností), vývoj hlavních akciových indexů, export (vývoj a objemy). Práce dochází k závěru, že švýcarský i norský model nečlenství v EU přináší lepší výsledky napříč indikátory. Unii je třeba zásadně reformovat a decentralizovat. K zamyšlení je také pokračování projektu společné měny vzhledem k vývoji ve Finsku.

Klíčové slova: evropská unie, Brexit, euro, krize, členství

JEL klasifikace: H20, H30, H50

Abstract

The diploma thesis looks at the relationship between the development of the standard of living of the citizens and the economic development of the state in relation to membership in the European Union. It compares the three Member States that joined the EU in 1995 - Austria, Finland and Sweden. For comparisons outside the EU were selected Norway and Switzerland. These countries have been selected because both refused to join the EU. Third country to compare is the largest economy in the world (which is the inspiration of the Union - the United States of America). The theoretical part deals with the history of individual countries as well as with the development and current problems of the Union. The main indicators of the practical part of the work include GDP (its development, per capita), inflation, income of the population (development, disposable income), tax rates (social tax), social insurance, unemployment (development, youth unemployment), property price developments, demographic indicators (development, migration, share of seniors), population expenditures (savings, debt to GDP, development of the volume of financial assets of their ownership), development of major stock indices, exports (development and volumes). The work concludes that the Swiss and Norwegian models of non-membership in the EU bring better results across the indicators. It is essential to reform and decentralize the Union. Another questionable part of EU this is the euro project - in the light of developments in Finland I would not recommend it.

Key words: European union, Brexit, crises, membership

JEL classification: H20, H30, H50

Obsah

Úvod.....	1
1 Evropská unie.....	2
1.1 Stručná historie před vznikem Evropské unie.....	2
1.2 Koncepce tří pilířů.....	3
1.2.1 První pilíř – Evropské společenství	3
1.2.2 Pilíř druhý – společná zahraniční a bezpečnostní politika.....	4
1.2.3 Třetí pilíř – Policejní a justiční spolupráce	4
1.3 Vývoj a rozšiřování Evropské unie	5
1.3.1 Systém integrace nového člena	6
1.3.2 Západní rozšíření.....	6
1.3.3 Jižní rozšíření	7
1.3.4 Severní rozšíření	8
1.3.5 Východní rozšíření.....	9
1.3.6 Vystoupení Velké Británie z EU.....	12
1.4 Hlavní orgány EU.....	15
1.4.1 Evropský parlament	15
1.4.2 Evropská rada.....	16
1.4.3 Evropská centrální banka	16
1.4.4 Problémové body zásadních smluvních dokumentů EU.....	16
1.4.5 Projekt společné měnové unie.....	17
1.5 Rozpočet EU	19
1.5.1 Příjmy rozpočtu.....	20
1.5.2 Výdaje EU.....	21
1.5.3 Příspěvky jednotlivých zemí.....	22
2 Analýza a historické pozadí zvolených zemí.....	24
2.1 Rakousko	24
2.1.1 Historie.....	24
2.1.2 Rakousko v EU	27
2.1.3 Struktura HDP	27
2.2 Švédsko	29
2.2.1 Historie.....	29
2.2.2 Švédsko v EU	33
2.2.3 Struktura HDP	33
2.3 Finsko	34
2.3.1 Historie.....	34
2.3.2 Finsko v EU	35
2.3.3 Struktura ekonomiky.....	36
2.3.4 Aktuální problémy finské ekonomiky.....	37
3 Země mimo EU.....	39
3.1 Norsko	39
3.2 Švýcarsko	39
3.3 USA.....	40
4 Metoda výpočtu	41
5 Porovnání výsledků ekonomik.....	42
5.1 HDP	42
5.1.1 HDP.....	42
5.1.2 HDP na obyvatele	43

5.1.3	Zadluženost země k HDP	44
5.2	Inflace	45
5.3	Příjmy obyvatel	47
5.4	Nezaměstnanost	48
5.5	Produktivita práce	50
5.6	Obyvatelstvo	52
5.7	Daně pro firmy	55
5.8	Podíl daní na HDP	56
5.9	Zadlužení domácností vzhledem k velikosti HDP	57
5.10	Vývoj cen nemovitostí	59
5.11	Úspory domácností	61
5.12	Disponibilní příjem domácností	63
5.13	Spotřeba domácností	63
5.14	Podíl oběživa a depozit v držení domácností	64
5.15	Penzijní fondy	65
5.16	Životní pojištění	67
5.17	Celková výše finančních aktiv domácností	68
5.18	Burza	69
5.19	Export	71
6	Závěr	73
	Seznam použité literatury	76
	Zdroje dat	77
	Ostatní články a publikace	77
	Seznam tabulek	79
	Seznam grafů	80

Úvod

Evropská unie se v roce 2016 dostala do kritické situace. Ze strany jedné její integrity narušuje migrační krize, ze strany druhé odchod Velké Británie. To vše v době, kdy se již konečně začalo dařit vyřešit problémy spojené s finanční krizí z roku 2007.

Výše zmíněné body evokují otázku, zda EU opravdu funguje. Rozhodně této instituci nelze upřít snahu. Minimálně na teoretické úrovni se díky dalším summitům snaží vyřešit všechny problémy sužující starý kontinent. Maastrichtská, Amsterodamská, Niceská i Lisabonská smlouva jsou propracovanými dokumenty od špiček ve svých oborech. Bohužel ani ty se neobešly bez nepřesností a jejich ratifikace přinesla mnoho problémů. Základní myšlenkou celé organizace bylo pozvednutí životní úrovně u všech členských států a sbližování jejich ekonomické vyspělosti. Tato diplomová práce analyzuje, zda se tak opravdu stalo. Zásadní je pak analýza, zda se členským státům a jejich občanům daří ekonomicky lépe než státům mimo EU.

Klíčovými ukazateli jsou v této práci disponibilní příjem průměrných občanů, parita kupní síly, inflace, HDP, export, vývoj příjmů obyvatel a další silné ekonomické indikátory. Cílem bude zjistit, zda si průměrný občan po vstupu do EU opravdu přilepšil a zvýšila se jeho životní úroveň. Tato teze je i jedním z hlavních cílů EU.

Druhým sledovaným faktorem je sbližování životní úrovně v rámci celé organizace. Tento ukazatel je dalším klíčovým závazkem EU. Měla by být viděna konvergence k jedné společné životní úrovni napříč celou osmadvacítkou.

Pro účely této práce byla nejvhodnější metodou zvolena detailní komparace. Na základě dostupných dat budou analyzovány výsledky jednotlivých indikátorů v ekonomikách zemí. U každé přistoupivší země od roku 1995 nás bude zajímat co nejdelší časová řada před a po vstupu do EU. Její ekonomické výsledky budou porovnávány ze tří úhlů pohledu. Prvním je pohled na vývoj před a druhý pohled po vstupu do EU. Třetím je porovnání se zeměmi mimo EU.

Výsledkem práce bude zjištění, zda EU funguje a její průměrní obyvatelé se opravdu těší z rychleji rostoucí životní úrovně. Druhým výsledkem bude zhodnocení efektivity celé organizace a dosahování jejích politik v porovnání s jinými státy či organizacemi.

1 Evropská unie

V této kapitole se budu věnovat historii a bližšímu rozboru celé EU. Zaměřím se na samotné počátky celé organizace, a postupně se dostaneme až k nejaktuálnějšímu tématu, kdy Velká Británie opouští EU.

1.1 Stručná historie před vznikem Evropské unie

Proces integrace na starém kontinentu sahá již do dávné minulosti. Je spojen se vznikem Evropského sdružení uhlí a oceli. „Smlouva o ESUO byla v Paříži podepsána 18.4. 1951, měla platit padesát let. Jednalo se o složitý dokument o sto člancích a řadě příloh.“¹

Základní Pařížská smlouva spojovala 6 zakládajících členů a měla mít platnost 50 let. Jednalo se o vůbec první organizaci, kde se objevil koncept „supranacionality“. Tento systém označuje způsob delegace části politických aktů na jiné těleso. Většinou nezávislé nadnárodní těleso. Další inovací je zde pak také většinový, který nahradil jednomyslný systém. Vzniká zde tedy reálná šance na přehlasování.²

Jako otce myšlenky této organizace můžeme považovat francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana a jeho vyjádření z 5. 3. 1950. Původním motivem této instituce mělo být zabránění v dalším možném válečném konfliktu mezi Německem a Francií.

Prvními členy se staly roku 1951 tyto země: Francie, Německo, Nizozemí, Lucembursko, Belgie a také Itálie.

Cílem bylo vytvoření společného trhu pro ocel a uhlí. Obě suroviny nebyly zvoleny bezdůvodně. Obě jsou naprosto nezbytné pro budoucí možný válečný konflikt. Cílem by mělo být znemožnění komukoliv kumulovat jejich potřebné množství pro další ozbrojený konflikt. Dohledovým orgánem se stal takzvaný Vysoký úřad. Nikdo se netajil tím, že ESUO má být jen začátkem mnohem hlubší integrace.

Ta nastává již záhy. Dne 25. března 1957 byly podepsány další dvě smlouvy. Jednalo se o smlouvu o Evropském hospodářském společenství (EHS) a Evropském společenství pro atomovou energii (Euroatom). Příprava a samotné ladění těchto smluv trvalo několik let. Nakonec proti návrhu smluv hlasoval jen jediný poslanec.

¹ Kovář, 2005, str.83

² Kovář, 2006, str. 106

Evropské hospodářské společenství si kladlo za cíl vytvořit společný trh založený na čtyřech svobodách. Jednalo se o volný pohyb zboží, osob, kapitálu a služeb. Euroatom měl za cíl koordinovat výzkum štěpného materiálu pro mírové použití v členských státech.

Současně spolu s Římskými smlouvami byla dohoda o společných orgánech. Zde byly použity poprvé termíny Parlamentní shromáždění a Soudní dvůr. Další smlouvou došlo ke sjednocení orgánů výkonné moci, kdy 8. dubna 1965 byla vytvořena jednotná rada a Komise Evropských společenství.

Společná myšlenka všech organizací byla jednoznačná. Evropa by měla táhnout za jeden provaz, jen tak je možné, aby byla schopná konkurovat ostatním. Tato cesta se ukázala být správná již v roce 1960. „*Obchod mezi členy EHS roste takřka dvakrát rychleji než s těmi zeměmi, které stály mimo společenství.*“³

1.2 Koncepce tří pilířů

Celá koncepce Evropské unie (EU) stojí na třech základních pilířích. Pilíře zároveň představují i hlavní cíle organizace. Všechny tyto změny byly zavedeny 7. 2. 1992 podpisem Maastrichtských smluv. Dvanáct členských států se tehdy zavázalo k hlubší spolupráci a integritě celého společenství. V platnosti jsou tyto tři pilíře od 1. 11. 1993.

1.2.1 První pilíř – Evropské společenství

Jedná se o nejpodstatnější a nejstarší součást EU. Jeho kořeny sahají až k roku 1951. Zároveň se jedná o klíčovou oblast pro tuto diplomovou práci.

Cílem prvního pilíře je podle článku 2 Smlouvy o Evropském společenství podpora harmonického, vyváženého a trvale udržitelného rozvoje hospodářského života, vysoké úrovně zaměstnanosti a sociální ochrany, rovného zacházení s muži a ženami, trvale udržitelného a neinflačního růstu, vysokého stupně konkurenceschopnosti a konvergence ekonomické výkonnosti, vysoké úrovně ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářské a sociální soudržnosti a solidarity mezi členskými státy.

Hlavním nástrojem pro dosažení vytyčených cílů jsou tři základní svobody. Jedná se o volný pohyb osob, zboží a kapitálu v rámci celého společenství. Stejně tak sem patří i měnová unie. Tu v roce 1999 začalo používat 12 členských států.

Dalšími tématy pilíře jsou společné postupy v politice zahraničního obchodu, zemědělství, dopravy a mnoha dalších politik.

³ Kovář, 2005, str. 128

Jednou z aktuálně nejzásadnějších je i azylová politika a také problematika přistěhovalců. Od roku 1985 jsou součástí také schengenské dohody o úplném odstranění kontrol na hranicích.

Celý první pilíř má nadnárodní charakter. V praxi to znamená, že samotné státy delegují část svých pravomocí na orgány EU. Nejdůležitější jsou Parlament, Rada, Komise a Soudní dvůr. Princip schvalování jednotlivých zákonů je zde založen na principu kvalifikované většiny. Na rozdíl od jiných organizací tak může nastat situace, kdy se stát zaváže k pravidlům proti kterým hlasoval.⁴

Tento pilíř – Evropské společenství – má právní subjektivitu a za určitých situací může uzavírat mezinárodní smlouvy.

1.2.2 Pilíř druhý – společná zahraniční a bezpečnostní politika

Definici druhého pilíře obsahuje Hlava V. Smlouvy o EU. Dle jedenáctého článku má za cíl společně zabezpečovat společné hodnoty, posilovat integritu i nezávislost organizace, starat se o mír, bezpečnost, mezinárodní spolupráci, a respektovat lidská práva a svobody.

V těchto tématech zůstává rozhodovací i pravomocná složka na samotných státech. Hlavním orgánem je Rada. V té zasedají ministři zahraničí jednotlivých členských států. Všechna důležitá rozhodnutí jsou přijímána na zasedáních – summitech EU.

Amsterodamská smlouva přivedla do druhého pilíře novou funkci – Vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Hlavním úkolem této funkce je zastupovat EU navenek a pomáhat koordinaci v rámci mezí celého druhého pilíře.⁵

Pod patronací druhého pilíře jsou i tzv. Síly rychlé reakce EU. Tato vojenská jednotka čítající 60 000 osob by v rámci Petěrburské smlouvy měla plnit humanitární, záchranné a mírové mise.

1.2.3 Třetí pilíř – Policejní a justiční spolupráce

Základem posledního pilíře je VI. Hlava Smlouvy o EU. Jádrem celé této části je policejní a soudní spolupráce, předcházení xenofobie a rasismu. Dále pak také pohled na další negativní aspekty – organizovaný i neorganizovaný zločin, obchod se zbraněmi, korupci a další.

⁴ EUROPA., *EUROPA - European Union website, the official EU website* [online] [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pilire-a-politiky-evropske-unie-5138.html>

⁵ EUROPARLAMENT, *Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova | Věcné informace o EU | Evropský parlament* [online] [vid. 2017-10-19]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.6.html

Orgánem třetího pilíře je Rada ministrů. Prostředky, kterými zde dosahuje cílů, jsou spolupráce policie i justice v rámci celé EU. Dále pak agentury EUROPOL, EUROJUST, a hlavně pak postupná harmonizace a sladění trestního práva napříč celou osmadvacítkou.⁶

1.3 Vývoj a rozšiřování Evropské unie

Svoboda pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Takto zněla původní myšlenka EU. Od původních představ jejích hlavních představitelů z minulosti, jako byl francouzský ekonom Jean Monnet, francouzský ministerský předseda Robert Schuman, francouzský prezident de Gaulle se aktuální podoba unie poměrně značně změnila. Diskuze o vnitřních problémech EU jsou zde již dlouhou dobu, ale až v posledních letech nabraly na intenzitě. Jejich ztělesněním se stal odchod Velké Británie – impuls pro sepsání této práce.

Kniha Skryté dějiny evropské integrace (Booker a North 2006) představuje celý projekt integrace v jiném světle. „*Nová je jejich interpretace, která postup od národních států k supranacionální úrovni označuje jako „velký klam“.*“⁷ Původní otcové myšlenky neměli na mysli blaho obyvatel starého kontinentu, nicméně spíše jen svoje vlastní zájmy. Jeden z myslitelů, italský komunistický politik Altiero Spinelli, se domníval, že je vhodné vytvořit po druhé světové válce obdobu Spojených států amerických. Nová organizace tak měla mít supranacionální charakter a postupně převzít kompetence všech národních politických autorit. Dokonce i belgický premiér Paul-Henri Spaak se s myšlenkou ztotožnil a radil, že v první řadě by se vše mělo maskovat jako pokus o hospodářskou spolupráci bez bariér.

Po skončení druhé světové války Churchill dále používal sousloví Británie a Evropa. Naznačoval hlavně, že strůjcem všeho v Evropě by měla být spolupráce mezi Německem a Francií. Poválečný hospodářský obrat v Evropě ještě více umocnil Marshallův plán (nebo chcete-li levné odkupy evropských firem Američany).

Po založení Evropského sdružení uhlí a oceli (1951) se Británie opět od projektu distancovala, aby nadále mohla ovládat tyto strategické podniky v rukou samotného státu. Strategicky se Monnetovi povedl brilantní tah. Dvě velmi důležitá odvětví najednou již nebyla regulována státem, ale nadnárodním orgánem. Jeho návrh na vytvoření Evropského obranného společenství potažmo společné armády však zkrachoval.

Následovalo založení organizace Euratom a v roce 1957 založení Evropského hospodářského společenství (známé jako Římské smlouvy). Mezi členy měl být vybudován

⁶ EUROPA., *EUROPA - European Union website, the official EU website* [online] [vid. 2017-10-18]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/pilire-a-politiky-evropske-unie-5138.html>

⁷ Loužek, 2017, str. 34

volný trh. Ten však sám byl podmíněn regulacemi, které kladly více podmínek na všechny účastníky směny.

Zlom nastal v roce 1964 kdy Evropský soudní dvůr potvrdil nadřazenost práv Evropského společenství nad právem národním. Zajímavostí je přístup seskupení k otázce členství Velké Británie. Po roce 1965, kdy došlo ke sloučení EHS, ESUO a EUROATOM v Evropskou unii dokonce bylo členství Velké Británie dvakrát odmítnuto.⁸

Důvodů bylo několik. Francie se obávala, že na průmysl zaměřená Anglie by neakceptovala nastavení politiky ES ve prospěch zemědělství. Nastalo další prohloubení pravomocí unie nad národními institucemi.

Jiné státy však i nadále mohly usilovat o členství. Systém integrace a její postup popisuje další kapitola.

1.3.1 Systém integrace nového člena

V momentu kdy se země začne zajímat o možnosti členství v Evropské unii, musí splnit několik základních požadavků unie:

- Ekonomika země by se měla vyrovnat s konkurencí uvnitř unie a přinést pozitivní peněžní příspěvek do unie (minimálně v dlouhém období by se každá země měla stát čistým plátcem);
- administrativní schopnost zavádět normy, změny a regulace od unie;
- přijímání společné politiky včetně mezinárodní za vlastní.

Po zaslání žádosti o členství vydá Rada po konzultaci s Komisí doporučení. V řádech měsíců až let (Malta čekala na vyjádření k žádosti tři roky). Poté začínají vyjednávání o podmínkách přistoupení. Většinou se nové země musí všem stávajícím pravidlům unie podvolit a časově neohrazené výjimky již prakticky neexistují.⁹

Samotná přístupová smlouva poté musí být schválena Radou, Evropským parlamentem a ratifikována všemi členskými státy.

1.3.2 Západní rozšíření

První rozšíření ES přišlo roku 1973. Jednalo se o tři země – Velkou Británii, Irsko a Dánsko. Jedinou zemí, kde byla přístupová jednání komplikovaná byla Velké Británie. Dvakrát její žádost vetoval francouzský prezident. V Británii poté bylo uspořádáno referendum, zda se má země stále o členství snažit. Dvě třetiny občanů se vyslovily pro.¹⁰

⁸ Kovář, 2006, str. 40

⁹ Loužek, 2004, str. 22

¹⁰ Loužek, 2004, str. 24

Postavení Británie vzhledem k jejímu průmyslu a velikosti ekonomiky ohrožovalo dosavadní dominanci Francie a Německa ve společenství. Navíc zde bylo mnoho třecích ploch v dalších oblastech.

Irsko naopak do unie (i přes jeho tehdejší neutralitu) poslalo v přes 83 % voličů při referendu z 10.5.1972. V Dánsku to bylo pak jen 63 % voličů.¹¹

Ekonomický význam rozšíření ukazuje následující tabulka.

Tabulka 1 – Ekonomické indikátory zemí západního rozšíření

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Dánsko	27 039	2,57 %	5,02	2,62 %
Británie	263 859	25,06 %	56,22	29,36 %
Irsko	9 692	0,92 %	3,07	1,60 %
Celkem	300 590	28,54 %	64	33,59 %
Dosavadní EU (6 států)	1 053 062		191,5	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Je zde vidět, že se ekonomicky jednalo o významné rozšíření unie. HDP skokově narostlo o 28,54 % a populace o 33,59 %. Z hlediska charakteristiky nových členů se jednalo o zásadně důležité vstoupení ekonomiky Británie (25 % na HDP unie) a rozvinutého Dánska, které jako jediné mělo vyšší průměrné HDP na obyvatele, než byl dosavadní průměr unie.

1.3.3 Jižní rozšíření

Samotnému druhému rozšíření unie ještě předcházelo opuštění organizace Grónskem z 23.2.1972. Zde v referendu o setrvání hlasovalo 52 % voličů proti.¹²

Jižní rozšíření z roku 1981 bylo významně odlišné od rozšíření prvního, jak z hlediska ekonomické vyspělosti, tak i politické stability nových členů. Hlavní událostí vedoucí k podání žádosti o členství v EU byla změna režimu v těchto jižních státech. Bylo jen otázkou času, kdy tyto země podají své žádosti o členství.

Řecko mohlo potencionálně způsobit komplikace svou geografickou polohou v blízkosti Turecka nebo i sporům s okolními státy. Parlament země zde podpořil vstup země jen 65% většinou hlasů. Po změně politického rozdělení sil se parlament pokusil o vypsání referenda. Dle řecké ústavy však referendum může vypsát pouze prezident, což se nakonec nestalo. Řecko tak vstoupilo do EU v roce 1981.¹³

Proces přistoupení Španělska byl přerušen při pokusu o puč v roce 1981. Poté byla jednání opět zahájena a v roce 1985 a smlouvu o přistoupení ratifikoval i parlament. Pokus o

¹¹ Loužek, 2017, str. 62

¹² Loužek, 2017, str. 70

¹³ Loužek, 2017, str. 60

puč v roce 1975 také naboural přístupová jednání Portugalska. Nakonec zde byl pokus o puč neúspěšný a obě země se tak v roce 1986 staly členy unie.

Tyto státy, vzhledem ke svým negativním problémům z nedávného období měly od unie určité výhody při vstupu. Hlavním ústupkem byly poloviční úlevy na platbách z rozpočtu EU a kvótách vůči společenství. Druhé období (desetileté) ochraňovalo hlavně rybolov.¹⁴

Ekonomickou vyspělost nových členů zahrnuje následující tabulka.

Tabulka 2 – Ekonomické indikátory Řecka

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Řecko	90 534	3,04 %	9,79	3,78 %
Dosavadní EU (9 států)	2 973 916		258,9	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Přistoupení Řecka znamenalo jen 3% navýšení HDP unie a skoro 4% navýšení počtu obyvatel celé unie. V poměru HDP na obyvatele bylo Řecko o čtvrtinu slabší než EU. Zde se začínají rozevírat nůžky mezi jednotlivými státy EU.

Tabulka 3 – Ekonomické indikátory zemí jižního rozšíření

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Španělsko	383 816	9,13 %	38,57	14,30 %
Portugalsko	81 164	1,93 %	10,03	3,72 %
Celkem	464 980	11,06 %	49	18,02 %
Dosavadní EU (10 států)	4 202 428		269,76	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Rozšíření z roku 1986 v podobě Španělska a Portugalska navýšilo HDP EU o více než desetinu (podíl na HDP EU 11,06 %). Výrazně lépe si stála ekonomika Portugalska, kde byl vyšší průměr HDP na obyvatele, než měla unie (o více než 60 %). Bohužel její celková velikost nebyla zásadní (jen 2 % HDP unie). Španělsko naproti tomu samo ztělesňovalo 9,13 % HDP, díky němuž se také zvedl průměr HDP na obyvatele.

1.3.4 Severní rozšíření

Ještě před severním rozšířením došlo k svržení Berlínské zdi. Unie se tak rozšířila o východní Německo, které se spojilo se západní částí země.

Z hlediska geografie se jako další nabízelo rozšíření severním směrem (Finsko, Švédsko). Ve stejný moment se EU rozšířila i o Rakousko. Zmíněné země jsou předmětem této

¹⁴ Loužek 2017, str. 62

práce a jejich ekonomika i aspekty přistoupení jsou více detailně zpracovány v dalších částí práce.

Součástí tohoto rozšíření mělo být také Norsko. Ovšem v roce 1972 zde občané pomocí referenda rozhodli o setrvání mimo unii (53 % proti). Dokonce i podruhé 28. 11. 1994 mělo referendum stejný výsledek (tentokrát 52 % občanů proti).

Švédsko a Rakousko dlouhodobě spolupracovaly. Například společně zakládaly organizaci ESVO.

Finské referendum o přistoupení z 16. října 1972 dopadlo kladně (57 % voličů bylo pro vstup). Těsnou většinou (52 %) pro přistoupení dopadlo referendum ve Švédsku z 13. listopadu 1994. Výraznějším rozdílem dopadlo Rakouské referendum z 13.6.1994. Tehdy se více než 66 % vyslovilo pro EU.¹⁵

Ekonomické aspekty severního rozšíření shrnuje tabulka níže.

Tabulka 4 – Ekonomické indikátory zemí severního rozšíření

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Finsko	99 832	2,38 %	5,1	1,48 %
Švédsko	201 030	4,78 %	8,8	2,55 %
Rakousko	187 936	4,47 %	7,9	2,30 %
Celkem	488 799	11,63 %	22	6,33 %
Dosavadní EU (12 států)	4 202 428		345,89	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Ekonomicky byly nově přistoupivší země na velmi vysoké úrovni. Jistě přispěly k navýšení průměrného HDP na obyvatele v celé organizaci. Nejvíce pak Švédsko objemem svého HDP. Unie se tak dostala na velikost 15-ti států a skoro 400 milionů obyvatel.

1.3.5 Východní rozšíření

Největší rozšíření unie mělo teprve přijít. Na základě smluv z Nice z roku 2000 se předpokládalo v roce 2004 vstup 12 zemí. Tato obrovská vlna nových států však oprávněně vyvolávala otázky, zda nové země budou zvládat plnění všech kritérií unie.

Díky strachu o omezení ekonomické stability unie byl zemím dán status přidruženého člena. Znamenalo to v hlavním případě i krátkodobé omezení čtyř základních svobod EU pro nové členy. Volný pohyb zboží služeb osob i kapitálu.¹⁶

¹⁵ Loužek, 2017, str. 62

¹⁶ Loužek, 2017, str. 64

Pro většinu zemí však vstup do EU znamenal dovršení transformace spojené s rozpadem minulých režimů a možnost navázání obchodních vztahů s bohatým západem. Díky těmto důvodům byla tato omezení akceptována.¹⁷

Nejbohatší kandidátská země Slovinsko drtivým výsledkem (90 % pro vstup) referenda, schválila vstup do unie. Obdobný scénář nastal i v dalších státech. Ostatní referenda shrnuje tabulka níže.

Tabulka 5 – Výsledky referend o vstupu do EU z roku 2003

Země	Pro (%)	Proti (%)	Volební účast (%)
Malta	54	46	91
Litva	91	9	63
Slovinsko	90	10	60
Maďarsko	84	16	46
Slovensko	93	7	52
Polsko	77	23	59
Česká republika	77	23	55
Estonsko	67	33	64
Lotyšsko	67	33	73
Chorvatsko	66	34	44

Zdroj dat: Loužek, 2017, vlastní zpracování

Drtivě evropská myšlenka zvítězila v Litvě, Slovinsku i na Slovensku. Naopak Malta patřila k zemím, kde dlouho nebylo jasné, jak hlasování dopadne. Zde se téma unie rozebíralo opravdu intenzivně, čemuž napovídá i účast 91 % všech oprávněných voličů. Nejmenší zájem o referendum byl naopak v Chorvatsku (44 %) a Maďarsku (46 %).

Ani jeden z deseti států však nedosahoval ekonomické kondice průměru tehdejší evropské patnáctky. Detailně tuto situaci ilustruje následující tabulka.

¹⁷ Kovář, 2006, str. 121

Tabulka 6 – Ekonomické indikátory zemí východního rozšíření

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Česká republika	212 241	1,82 %	10,20692	2,66 %
Estonsko	19 661	0,17 %	1,36255	0,36 %
Maďarsko	164 312	1,41 %	10,107	2,64 %
Litva	27 662	0,24 %	2,263	0,59 %
Polsko	509 753	4,37 %	38,18	9,97 %
Slovensko	81 653	0,70 %	5,37228	1,40 %
Slovinsko	45 518	0,39 %	1,997004	0,52 %
Kypr	18 883	0,16 %	1,01	0,26 %
Lotyšsko	44 039	0,38 %	3,37	0,88 %
Malta	8 568	0,07 %	0,412	0,11 %
Celkem	1 132 290	9,70 %	74	19,39 %
Dosavadní EU (15 států)	11 674 722		383,07	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Ekonomicky fáze rozšíření EU z roku 2004 unii příliš neposílila. Nejvíce ekonomicky vyspělé Slovinsko mělo průměrný HDP na obyvatele (22 793 USD) o 23 % nižší než tehdejší průměr v unii. Rozšíření přineslo tedy jen o 9,7 % vyšší HDP skupiny, ale o 19,39 % více obyvatel, o které by se měla unie postarat.

Nebyl to konec východního rozšíření. V další fázi 1.1.2007 se EU rozšířila o další dvě země. Jejich konkrétní specifikaci ukazuje další tabulka.

Tabulka 7 – Ekonomické indikátory Bulharska a Rumunska

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Bulharsko	96 548	0,63 %	7,545	1,68 %
Rumunsko	280 720	1,84 %	20,88	4,64 %
Celkem	377 268	2,47 %	28	6,32 %
Dosavadní EU (25 států)	15 296 246		449,74	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Jak ukazuje tabulka, ani tyto země EU ekonomicky rozhodně v první fázi nijak neposílily. Rumunsko, které přistoupilo v roce 2007, mělo o 75 % nižší HDP na obyvatele, než byl tehdejší průměr pětadvacítky. Ani Bulharsko nebylo mezi zeměmi s vyspělou ekonomikou. Navíc zde o vyhlášení referenda nehlasovalo obyvatelstvo, ale jen parlament.

Poslední zemí, která se zatím stala zemí EU, bylo v roce 2013 Chorvatsko. Přístupová jednání začala až v okamžiku, kdy Chorvatsko slíbilo součinnost s mezinárodním trestním tribunálem v otázce bývalé Jugoslávie.

Základní data o Chorvatsku v porovnání s celou EU shrnuje tabulka.

Tabulka 8 – Ekonomické indikátory Chorvatska

Země	HDP (mil. USD)	Podíl na HDP EU (v %)	Populace (mil. osob)	Podíl na obyvatelstvu EU (v %)
Chorvatsko	96 548	0,52 %	4,284	0,95 %
Dosavadní EU (27 států)	18 392 800		449,74	

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Chorvatské přistoupení v roce 2013 nebylo pro celou organizaci zásadně důležitým ekonomickým milníkem. Opět se jednalo o drobnou zemi s ekonomikou daleko za průměrem celé EU.

Tímto se však integrační proces nezastavil. Aktuálně mají kandidátský status tyto země: Turecko, Makedonie, Černá Hora, Srbsko a Albánie.

1.3.6 Vystoupení Velké Británie z EU

Tento akt se stal hlavním motivem k sepsání mé práce. Brexit (spojení slov Británie a exit) dostal reálné obrysy 23. června 2016. V tento den vyjádřilo svůj názor k referendu 33,5 milionů obyvatel (72 % účast). Celkem 51,9 % voličů bylo pro odchod země z EU. Rozhodující slovo má však parlament Spojeného království.

Vůbec poprvé byl použit článek 50 Maastrichtské smlouvy o vystoupení členské země. Ten počítá s dvouletým intervalem na domluvení, za jakých podmínek bude odstoupení provedeno.¹⁸

O setrvání v různých organizacích však ve Spojeném království proběhlo i jiné referendum. Roku 1975 se hlasovalo o setrvání země v tehdejší Evropském hospodářském společenství. Tehdy referendum dopadlo opačně.

David Cameron při svém vítězství ve volbách v roce 2015 voličům referendum slíbil. On sám podporoval myšlenku setrvání země v EU. Na základě výsledků referenda sám odstoupil z funkce. Dalším politikem spojeným s tímto obdobím je členka Labouristické strany Jo Coxová, která byla sedm dní před referendem zavražděna.

Hlavní názory obou proudů na daná témata jsou níže shrnuty v tabulce.

¹⁸ Loužek, 2017, str. 69

Tabulka 9 – Shrnutí hlavních názorů na brexit

Téma	Odejít	Zůstat
Náklady na členství	Členství stojí 350 mil. liber týdně, ty mohou být použity jinde.	Výhody vysoce převýší náklady; v případě brexitu bude muset země přispívat, aby mohla mít přístup na společný evropský trh.
Imigrace	Nemožnost regulace migrace, vliv na snížení mezd britských pracujících.	Imigranti z EU zaplatí na daních více, než dostávají. Návrhy na omezení příspěvků v prvních 4 letech. I bez EU bude muset UK akceptovat volný pohyb osob.
Výzkum a vzdělávání	UK může platit z ušetřených peněz za členství v EU více vzdělávání (EU platí jen 3%) a může si sama rozhodovat, koho do země vpustí – spíše více vzdělané jedince a vědce.	Erasmus umožňuje britským studentům studovat v zahraničí, díky grantům přišlo do UK množství vědců a zafinancovalo se mnoho projektů.
Obrana a diplomacie	Británie by měla více vystupovat jako suverénní země než jako součást většího celku. OSN a NATO jsou důležitější.	EU díky společnému postupu dělá Británii bezpečnější. Mohou se podílet na velkých rozhodnutích, kterých by Británie nebyla schopna jako samostatná země.
Ekonomika	Možnost vlastních obchodních smluv s jednotlivými státy. Již nebude třeba se podřizovat evropským regulacím.	Pro obchod s EU se stále bude muset řídit pravidly EU. Je závislejší na EU. Dá se očekávat zpomalení růstu.
Práce a mzdy	Méně imigrantů vyvolá růst mezd. Menší regulace zvýší počet pracovních míst.	Unie garantuje zákony o mateřské dovolené, ochranu na pracovišti a další. Dotace z EU na investice jsou ve výši 66 milionu liber denně.

Zdroj dat: pořad České televize Otázky Václava Moravce (19. 6. 2016), vlastní zpracování

Aktuálně není jasné, jakým způsobem Velká Británie EU opustí. Není zatím dohoda, která by byla pro obě strany přijatelná. Důsledky brexitu jsou již viditelné jinak. Velké finanční instituce se sídlem v Londýně začaly vyhrožovat svým odchodem z ostrovů, například do Frankfurtu.

Inflace je na nejvyšších číslech za posledních 5 let (3,3 %), vývoj HDP je za očekávání (3Q2017 růst jen 0,4 %). Další obětí je stále probíhající propad kurzu libry vůči všem významným světovým měnám. Jak ukazují grafy níže v časovém období po vyhlášení výsledků referenda.

Graf 1 - Vývoj kurzu GBP/EUR

Zdroj dat: kurzy.cz

Reakce vůči euru byla prakticky okamžitá. Oslabení bylo skokové z kurzu 1,31 až na 1,08 dne 28.8.2017. Pokles byl tedy až 18 %. Aktuálně se kurz pohybuje lehce pod hranicí 1,15 GBP/EUR. Vývoj vůči USD ukazuje další graf.

Graf 2 - Vývoj kurzu GBP/USD

Zdroj dat: kurzy.cz

Identická situace nastala i vůči dolaru. Skokové oslabení z kurzu 1,47 GBP/USD doprovázené dalším oslabováním až na minimum 12.2.2017, kdy se kurz dostal na 1,22 GBP/USD. Zde je tedy maximální oslabení na úrovni 17 %. Aktuálně se kurz pohybuje kolem 1,34 GBP/USD, a tak libra stále nedosáhla svých hodnot před vyhlášením referenda.

Na druhou stranu je Británie jednou z nejstarších demokracií na světě. Silná ekonomická země, která se zcela jistě časem postaví na nohy a slabší libra ji pomůže v exportu. Evropská unie silnou Británii bude jistě postrádat. Přeci jen jejich 64 milionů obyvatel tvořilo celkem téměř 13 % obyvatelstva EU, 16 % celého jejího HDP a velkou měrou se podílela i na financování unie samotné.¹⁹

Pro Evropskou unii je možná nakonec dobře, že se dostala do takto závažné situace. Je vidět že je třeba změnit hodně pravidel, aby unie fungovala úspěšně nadále. Další země aktuálně uvažují o vypsání referenda o vystoupení z unie. Švédsko, Dánsko a například také Rakousko patří mezi země, které přemýšlejí o vypsání referenda o setrvání v unii. V poslední době také proběhlo referendum o nezávislost Katalánska a hrozí i rozpad Belgie.

Článek 50 Lisabonské smlouvy o vystoupení člena by tak mohl být brzy použit znovu. Sama Lisabonská smlouva a hlavní listiny EU jsou předmětem sporů – o nichž pojednává další kapitola.

1.4 Hlavní orgány EU

V této části se zaměříme na instituce EU, které mohou zásadně ovlivňovat ekonomický vývoj členských zemí.

1.4.1 Evropský parlament

Přímo volený orgán občany jednotlivých států založen roku 1952 (tehdy jako společné shromáždění Evropského společenství uhlí a oceli). Má 751 členů (750 členů a předseda), kteří jsou voleni na pět let. Počet poslanců je dán počtem obyvatel dané země. Žádný stát nemůže mít více než 96 poslanců a ani méně jak 6. V samotném parlamentu poslanci zasedají dle své příslušnosti k politickým frakcím, a nikoliv dle států, ze kterých pochází. Předseda zastupuje na jednáních s ostatními institucemi EU celý parlament.²⁰

Tabulka 10 – Hlavní funkce parlamentu

Legislativní	• schvaluje právní předpisy, které předkládá Evropská komise
	• rozhodování o mezinárodních dohodách
	• má pravomoci kolem rozšiřování EU
Dozorčí	• demokratická kontrola všech orgánů EU
	• schvaluje způsoby, jakými jsou čerpány peníze z rozpočtu
	• řeší měnovou politiku
Rozpočtová	• společně s Radou sestavuje rozpočet
	• připravuje víceletý finanční rámec

Zdroj: euroskep.cz, vlastní zpracování

¹⁹ Loužek, 2017, str. 72

²⁰ Baldwin, 2008, str. 78

1.4.2 Evropská rada

Počátky Evropské rady se datují až do roku 1974. V roce 1992 již orgán měl formální status. Další změna byla roku 2009, kdy se stala oficiálním orgánem EU. Předseda Donald Tusk se společně s hlavy států nebo předsedy vlád jednotlivých států schází minimálně každé čtvrtletí společně s vysokým představitelem pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.²¹

Jedná se o nejvyšší úroveň politické spolupráce napříč členskými státy unie. Hlavními činnostmi jsou:

- Rozhodování o směřování a politických prioritách EU
- Řeší otázky, které není možné vyřešit na nižších politických úrovních
- Směřuje bezpečnostní i zahraniční politiky EU
- Ovlivňuje složení kandidátů do Evropské komise či centrální banky

1.4.3 Evropská centrální banka

Poměrně mladá instituce se sídlem v Německém Frankfurtu nad Mohanem byla zřízena roku 1998. Nejvyšším představiteli jsou prezident a viceprezident. Společně se schází na setkáních s ostatními guvernéry národních bank členských států a řeší následující:

- Reguluje peněžní zásobu a inflaci v eurozóně (řízením úrokových sazeb)
- Spravuje devizové rezervy
- Zajišťuje cenovou stabilitu²²

1.4.4 Problémové body zásadních smluvních dokumentů EU

V posledních letech se množí zprávy o problémech při projednávání či schvalování základních smluvních dokumentů unie. Už například Maastrichtská smlouva se při ratifikaci neobešla bez komplikací. Dánsko ji zamítlo a Francie schválila jen těsnou většinou. V případě Dánska díky výjimkám na přijetí eura a neúčasti ve vojenské obranné politice byla smlouva ratifikována.

Revoluční byla doba po přijetí této smlouvy. Díky novým pravomocem začal Brusel vytvářet ohromné množství nových regulací a nařízení. Například nová zemědělská politika situaci nepomohla. Realita byla taková, že se cena zemědělských výrobků díky dotacím ještě zvýšila, stejně jako jejich vyráběné množství. Nespotřebované výrobky unie několikrát vykoupila a nechala zlikvidovat.

²¹ Baldwin, 2008, str.77

²² EUROPA, 2016. EUROPA - Evropská centrální banka (ECB). Evropská unie [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-central-bank_cs

Další smlouva (Amsterodamská) přinesla posílení nadnárodních pravomocí unie. Na několik zásadních témat, již nebylo možné použít právo veta. Nově stačila například kvalifikovaná nebo prostá většina pro jejich prosazení.²³

Smlouva z Nice se zabývala hlavně strukturou fungování EU po jejím rozšíření o východní státy. Zde lze nalézt další rozšíření situací, kdy není možné použít právo veta a je potřeba pouze většina k prosazení dalších regulací.

Ratifikace smlouvy z Nice proběhla ve všech státech v rámci národních parlamentů. Problémy nastaly v Irsku, kde v referendu byla smlouva odmítnuta. Nakonec smlouva vstoupila v platnost. Noví členové byli znevýhodněni proti stávajícím. Například dotace pro zemědělce byly v prvních sedmi letech čtvrtinové proti standardním dotacím stávajícím členům. Dalším omezením byl zákaz práce občanů v zemích EU na prvních sedm let členství.²⁴

Projektem, který nejvíce rezonoval v médiích, byla Evropská ústava. V porovnání, například s modelem americké ústavy, měla smlouva více než stonásobně více stran. EU díky ní mohla získat právní subjektivitu, jednoznačně stavěla evropské právo nad národní zákony, rozšířila kompetence EU nebo například stanovení hlasování kvalifikovanou většinou jako standard. Tato podoba ústavy nakonec v platnosti nevešla.²⁵

Lisabonská smlouva z roku 2007 již je v platnosti. Přinesla nové instituce unie, nové posty a dalších mnoho článků z původní odmítnuté Evropské ústavy. Konzultativní pravomoc národních parlamentů je již zcela formální záležitostí. Více než 80 % všech zákonů je již schvalováno kvalifikovanou většinou. Nově může například Rada ministrů za určitých okolností rozhodnout i tam, kde dříve platila jednomyslnost. Celá organizace se tak nadále více komplikuje a přerozděluje více pravomocí do Bruselu. Například krize ukázala, že v oblasti měnové politiky je to pro státy velice svazující skutečnost. Nicméně projekt měnové unie patří mezi hlavní chráněná témata hlavních států EU.²⁶

1.4.5 Projekt společné měnové unie

Jedním z největších projektů unie je společná měna. Tomu samotnému předcházelo ještě mnoho jiných nesmírně důležitých světových událostí. Jako hlavní se jeví selhání brettonwoodského řádu – státem garantovaná směnitelnost dolaru za zlato. Postupem času díky silné expanzivní politice se dolar dostal v březnu 1973 do režimu volně plovoucího kurzu.²⁷

²³ Loužek, 2017, str. 45

²⁴ Ševčíková, 2015, str. 132

²⁵ Loužek, 2017, str. 46

²⁶ Loužek, 2017, str. 48

²⁷ Baldwin, 2008, str. 322

V roce 1970, v době, kdy již brettonwoodský systém začínal skomírat a Evropa zažívala prosperitu, byl představen na summitu v Haagu Wernerův plán. Ten jako první počítal s přetvořením tehdejší EHS na Hospodářskou a měnovou unii.

Díky ropné krizi, zhroucení brettonwoodského systému a dalším problémům tento první krok o vytvoření společné měnové unie nebyl úspěšný. Státy se zabývaly mnohem palčivějšími otázkami.

Druhý pokus již úspěšný byl. Tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors předložil v dubnu 1989 v Madridu svou zprávu. Počítala s vytvořením měnové unie ve třech etapách. První zahrnovala konvergenci měnových politik států, druhá se zaměřovala na technické otázky a poslední řešila neodvolatelné zafixování národních směnných kurzů s přechodem na měnu novou.

Od roku 1994 fungoval v unii Evropský měnový institut, který dohlížel na přípravu celého procesu. Roku 1998 byl tento úřad nahrazen Evropskou centrální bankou. Dohlížel na plnění konvergenčních kritérií zakotvených v Maastrichtské smlouvě. Jednalo se hlavně o dodržení následujících makroekonomických ukazatelů, které shrnuje tabulka.²⁸

Tabulka 11 – Kritéria pro přijetí eura

Kritérium cenové stability	Inflace dle harmonizovaného indexu spotřebitelských cen maximálně o 1,5 % vyšší, než výsledky 3 nejlepších ekonomik unie
Stav veřejných financí	Roční schodek rozpočtu nepřekročí 3 % z HDP a celkové zadlužení země nepřekročí 60 % HDP
Kurz měny a účast v ERM II.	Kurz země musí 2 roky setrvat v předem stanoveném pásmu vůči euru (+/- 15 % Dánsko například jen +/- 2,25 %)
Výše dlouhodobých úrokových sazeb	Dlouhodobé úrokové sazby musí být maximálně 2% body nad úrokovou sazbou 3 států s nejnižšími sazbami v EU

Zdroj dat: CNB.CZ, vlastní zpracování

Očekávání finančních trhů od nové měny byla obrovská. I díky tomu celý proces nezpůsobil žádné turbulence na finančních trzích. V první vlně se k procesu zapojilo hned 11 zemí - Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Další země unie tuto možnost odmítly díky trvalé vyjednané výjimce na zavedení měny – Velká Británie a Dánsko. Švédsko se členem nestalo díky nezapojení se v bodě ERM. Řecko naopak zájem mělo. Na první pokus však nesplnilo 3 z 5 konvergenčních kritérií. Na druhý pokus již Řecko novou měnu získalo.

Od roku 1999 se tak euro stalo realitou. Zatím jen ve virtuálním světě. Dle Evropské rady k výměně bankovek došlo až o 3 roky později. V roce 2002 muselo být do oběhu vydáno přes 14 miliard kusů eurobankovek a přes 56 miliard eurových mincí.

²⁸ Kovář, 2006, str.116

Další zemí, která se měla dostat ke společné měně, byla Litva. Ta však nesplnila konvergenční kritéria. Následovala další rozšíření eurozóny – 2007 Slovinsko, 2008 – Kypr a Malta, 2009 – Slovensko, 2011 – Estonsko, 2014 – Lotyšsko, 2015 -Litva (na druhý pokus).²⁹

Nová měna začala nabývat na síle i důležitosti. Původní myšlenka byla, že nahradí hlavní světovou měnu dolar. Tyto předpovědi se však dosud nenaplnily. Měnový pár EUR/USD se od roku 1998 dostal do několika výkyvů na obě strany kurzu. Až do krize v roce 2008 euro prakticky oslabovalo vůči dolaru až k hranici 1,6 eura za dolar. Aktuálně měna posílila na 1,22 eura za dolar. Vývoj kurzu eura vůči dolaru ukazuje následující graf.

Graf 3 - Vývoj kurzu EUR/USD

Zdroj: kurzy.cz

1.5 Rozpočet EU

Provoz celé Evropské unie a všech ostatních orgánů, úřadů, dotačních programů je financován z rozpočtu EU. Aktuálně je vždy sestavován na sedmileté období takzvaný finanční rámec, ze kterého dále samotný rozpočet vychází. Nově byl tedy sestaven rámec na období od roku 2014 až 2020. Návrh rozpočtu přednese Evropská komise. Poté se k němu vyjádří Rada

²⁹ EUROPA.EU, 2016. EUROPA - Euro. Evropská unie [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_cs

EU a také Evropský parlament. Pro finální přijetí návrhu rozpočtu je potřeba souhlasu všech členských států.

1.5.1 Příjmy rozpočtu

Hlavním zdrojem rozpočtu jsou poplatky členských států. Přes 60 % z příjmu rozpočtu pochází jen od čtyř členských států – Německa, Velké Británie, Francie a Itálie.

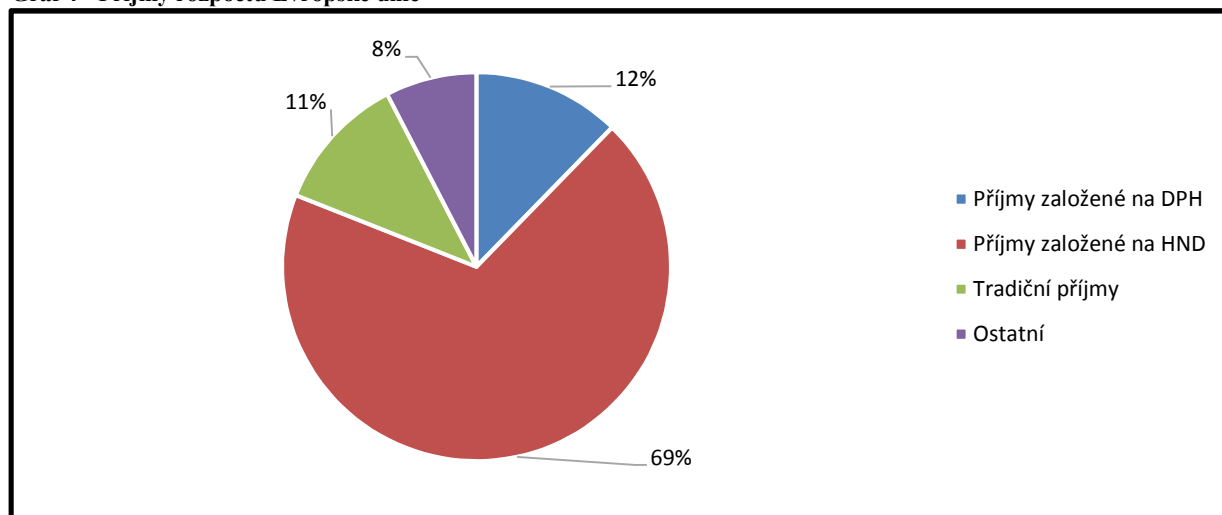
První poplatek za členství se vypočítává na základě velikosti hrubého národního produktu dané země. V průměru země platí cca 0,7 % z jejich HNP v závislosti na aktuálním nastavení z finančního rámce. Data pro výpočet poplatku EU získává za každý rok do 22. září roku následujícího. Platby do pokladny unie jsou poté zasílány na měsíční bázi.

Dalším zdrojem je poplatek na základě celkového objemu zaplacených daní z přidané hodnoty v zemích. Pohybuje se kolem 0,3 % v každé ze zemí EU. Vzhledem k tomu, že se sazby DPH v každé zemi liší, je zde takzvaná harmonizovaná sazba, na jejímž základě se poplatek počítá. Každá země má tento poplatek nastavený individuálně. Například Německo má tento poplatek aktuálně snížený na 0,15 % z původních 0,3 %. Země mají povinnost zveřejnit statistiky o výběru daní do konce června každého roku. Platby poté probíhají opět v měsíčních intervalech.³⁰

Posledním z hlavních zdrojů jsou zdroje tradiční. Jedná se hlavně o cla na dovoz zboží. Země, přes kterou je zboží do EU importováno, má nárok na část z vybraného cla. Aktuálně se jedná o 20 % z celkové částky, a to za účelem pokrytí administrativních nákladů.

Rozložení příjmů dle jejich váhy můžeme vidět v grafu.

Graf 4 - Příjmy rozpočtu Evropské unie

Zdroj dat: europarl.europa.eu, vlastní zpracování

³⁰ CONSILIUM, Rozpočet EU [online] [vid. 2018-04-19].

Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-annual-budget/>

1.5.2 Výdaje EU

Výdaje EU jsou vždy odrazem aktuálních problémů společenství. Stejně jako příjmy jsou i výdaje plánovány na jasně definované časové rámce. Aktuální je tedy rámec na období 2014-2020. Hlavní zaměření je na podporu zemědělství a také ochranu životního prostředí. Důležitou oblastí je též snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony.³¹

Návrh výdajů vždy představí Evropská komise, následně jej schválí Rada EU a Evropský parlament.

Hlavní části výdajů jsou:

1. Inteligentní růst podporující začlenění

V návaznosti na finanční krizi a rozšíření EU o dalších 13 států je toto téma stále více důležité. Spolu s důležitostí narůstají unijní výdaje k dosažení co nejhladšího začlenění všech nových států a snížení rozdílů mezi nimi.

První částí je zaměření na růst a zaměstnanost. Do této oblasti proudí z EU 125,6 mld. EUR. Mezi tradiční části investic do dopravy, vzdělání a dalších odvětví se nově zařadila i podpora zaměstnání mladých osob.

Druhá část je nazývána jako soudružnost. A to jak územní, hospodářská tak i sociální. Mezi základní cíle této části patří zlepšení konkurenceschopnosti méně rozvinutých zemí a meziregionální spolupráci. Celkový objem prostředků zde investovaných dosahuje 325 mld. EUR.

2. Přírodní zdroje

Hlavním bodem jsou dotace pro zemědělce. Trendem v EU je jejich postupné snižování ve prospěch programu o rozvoji venkova jako celku. Nemalá část prostředků je použita na fenomén boje s globálním oteplováním.

3. Bezpečnost a občanství

Velmi aktuální a často mediálně probírána část výdajů. Jedná se o podporu pro aktuálně velké množství migrantů, kteří proudí do Evropy. Dále pak také boj s terorismem, dodržování lidských práv či ochrana spotřebitele.

³¹ MFČR, Rozpočet EU na rok 2018. Ministerstvo financí České republiky [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/rozpocet-eu/rocní-rozpocety-evropske-unie/2018/rozpocet-eu-na-rok-2018-31301>

4. Globální Evropa

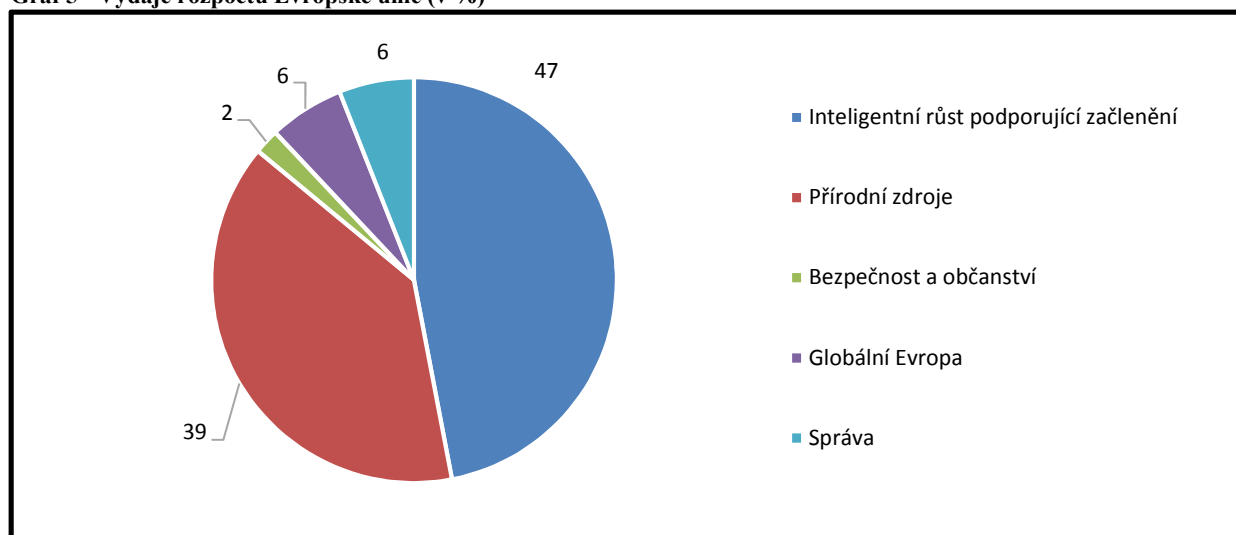
Čtvrtá část rozpočtu je vynakládána s cílem pomoci kandidátským zemím a podpořit globální roli EU jako celku. Zahrnuje také podporu nečlenských zemí EU.

5. Správa

Rozpočet na zajištění chodu všech institucí EU. Aktuálně počítá s 61 mld. EUR.

Významnost jednotlivých typů příspěvků do rozpočtu ukazuje následující graf.

Graf 5 - Výdaje rozpočtu Evropské unie (v %)

Zdroj dat: europa.eu, vlastní zpracování

1.5.3 Příspěvky jednotlivých zemí

Každá ze zemí přispívá do společného rozpočtu rozdílnou sumou dle pravidel, která byla popsána v předchozím bodu této práce a jejich příspěvky se v čase mění. Základním principem je systém přerozdělování od bohatších států k ekonomicky chudším za účelem zmenšení rozdílu mezi nimi.

Země se rozděluje v rámci rozpočtové politiky na čisté plátce a příjemce. Čistý plátec do rozpočtu EU odvede více peněz, než z ní díky dotačním programům získá. Čistý příjemce pak naopak. Země mohou čerpat z rozpočtu EU dle předem stanoveného finančního rámce. To ovšem neznamená, že všechny prostředky během roku vyčerpají. Vše závisí na kvalitě zpracování projektů. Jedině kvalitně podložené žádosti mají šanci na profinancování od EU.

Tabulka ukazuje pět největších přispěvatelů do rozpočtu EU za rok 2015.

Tabulka 12 – Země EU s největší podílem na rozpočtu EU

Země	Příspěvek za 2015 (mil. EUR)	Podíl na celkovém rozpočtu
Německo	21 276,9	19,0 %
Francie	20 540,0	18,3 %
Itálie	14 827,3	13,2 %
Velká Británie	13 460,5	12,0 %
Španělsko	10 008,2	8,9 %
Celkem	80 112,9	71,5 %

Zdroj dat: europarl.europa.eu, vlastní zpracování

Z tabulky 5 je vidět, že brexit bude mít zásadní vliv na chod a financování celé EU. Společenství přijde o 12 % svého rozpočtu, což bude mít velké negativní důsledky a před celou unií bude nová výzva, jak se s takto masivním výpadkem vypořádat.³²

Země zkoumané v této práci mají mnohem menší vliv na velikost celkového rozpočtu Evropské unie.

Tabulka 13 – Podíl příspěvků zkoumaných zemí na celkový rozpočet EU

Země	Příspěvek za 2015 (mil. EUR)	Podíl na celkovém rozpočtu
Rakousko	2 942,8	2,6 %
Finsko	1 961,5	1,8 %
Švédsko	2 677,1	2,4 %
Celkem	7 581,4	6,8 %

Zdroj dat: ec.europa.eu, vlastní zpracování

Rozdílné je však to, jakým způsobem země dokáží z unie prostředky čerpat. Detailně tento údaj popisuje následující tabulka.

Tabulka 14 – Příjmy a výdaje v rámci EU

Země	Zaplatili (mil. EUR)	Dostali z EU (mil. EUR)	Rozdíl
Rakousko	28 883,9	19 737,7	-31,7 %
Finsko	20 242,7	14 579,1	-28,0 %
Švédsko	33 342,3	17 649,1	-47,1 %

Zdroj dat: euroskep.cz, vlastní zpracování

Jasným vítězem v této problematice je Finsko. Za posledních 11 let do rozpočtu EU zaslalo jen o 28 % více, než z něj dokázalo zpět získat. Na opačném konci stojí Švédsko, kterému se získávání peněz z EU nedaří. Zpět z vložených peněz dokázalo získat jen přibližně polovinu zpět.³³

³² EUROPARLAMENT, *The EU budget at a glance*, [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/external/html/budgetataglance/default_en.html#czech_republic

³³ EUROPARLAMENT, *The EU budget at a glance* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/external/html/budgetataglance/default_en.html#czech_republic

2 Analýza a historické pozadí zvolených zemí

V této části práce se zaměříme na to, co předcházelo vstupu jednotlivých zkoumaných zemí do EU. Zajímat nás budou ekonomické a politické ukazatele a struktura HDP.

2.1 Rakousko

První ze zkoumaných zemí je Rakouská spolková republika (Republik Österreich) je ve střední Evropě.

Parlament je dvoukomorový. První komora se nazývá Národní rada (volena občany na 5 let) a druhá Spolková rada (volena členy zemských sněmů).

Rozdělena je na devět spolkových zemí. Každá má svou vlastní ústavu, zemský sněm a zemskou vládu. Oficiálním jazykem je zde němčina a rozloha činí 83 858 km².

V hlavním městě Vídeň i žije více než 20 % z celkových 8,7 milionu obyvatel. Cizinci tvoří 14,6 % obyvatelstva.

2.1.1 Historie

Dnešní Rakousko vzniklo až 21. 10. 1919, kdy na základě smlouvy Saint-Germain byl ukončen válečný stav v Evropě a mimo jiné stanovovala hranice nového Rakouského státu. Podpisu samotné smlouvy předcházelo v roce 1918 vyhlášení Rakousko-Uherské republiky a rozpad celé říše. První volby vyhrál soudobý kancléř Karl Renner. Ten se svou delegací dorazil do Saint-Germain s úmyslem vyjednávat o podmínkách smlouvy. Jediné, co mu bylo dovoleno, bylo smlouvu podepsat.³⁴

Smlouva obsahovala například zákaz všeobecné branné povinnosti. Maximální počet vojáků celého státu byl omezen na 30 000 mužů.

Z celého bývalého území Rakouska-Uherska zůstala jen celistvá část, kterou známe dnes. Po rozdělení v této zemi žilo 6,5 milionu obyvatel. Z ekonomického pohledu bylo Rakousko nuceno k placení poválečných reparací.

V referendu se 99 % obyvatel vyslovilo pro sloučení s Německem. Smlouva tento záměr zakazovala, a tak pokračovala frustrace obyvatelstva.

³⁴ EUROPA.EU, 2016, EUROPA - Rakousko. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-02-16]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_cs

Celou situaci nadále zhoršila nízká ekonomická výkonnost země. Roztříštěnost ekonomiky společně se španělskou chřipkou, či pokusy o založení komunistické republiky – to vše vedlo k radikální ekonomické destabilizaci země.

Vše se otočilo až roku 1922, kdy kancléř Seipel domluvil půjčky u mezinárodní organizace Spojených národů.

Spojence Rakousko našlo až roku 1934 u Itálie a Maďarska. Jediná hospodářská konjunktura z roku 1928 díky velké hospodářské krizi skončila hned rok poté. Nálada ve společnosti vyústila v nástup k moci autoritativního kancléře Engelberta Dollfusse. S ním přišly zákony o cenzuře, zákazech shromažďování, stávek a dalších projevů demokracie. Roku 1933 byl vyhlášen fašistický režim.

Kancléř byl nakonec s pomocí nacistů socialistů zavražděn. Úspěch neměl dlouhého trvání. Nový kancléř Karl Schunschnigg byl přinucen spolupracovat s Německem. Další omezování ale postupně odmítl a rezignoval. Jeho nástupce Inguart byl vůči Německu vstřícný, a tak roku 1938 proběhl anšlus. Připojení Rakouska k Německu. I přes jasné porušení mnohých mezinárodních dohod žádný z okolních států neprotestoval.

Stejně tak na žádost kancléře neprotestovali při obsazení ani samotní obyvatelé Rakouska a nadšeně vítali Hitlera při jeho příjezdu do Vídně. Celkem 1,2 milionu z nich bylo nuceno narukovat do armády. Hospodářství a vyšší funkce měli v rukou Němci, a díky úspěšné hospodářské a sociální politice dlouho potlačovali jakýkoliv náznak odporu.

I přes nepříliš aktivní odboj se v květnu 1945 podařilo spojencům Rakousko obsadit. Země se snažila neúspěšně přesvědčit ostatní země o tom, že je obětí – neúspěšně.³⁵

Díky Sovětům se do země vrátil bývalý kancléř Karl Lenner a začal s obnovou ústavy z roku 1920, anšlus označil za vynucený a obnovil i činnost politických stran. Země byla rozdělena do okupačních zón a začal proces demilitarizace.

³⁵ Studená válka, *rakousko v letech 1945-1955* [online] [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: http://studenavalka.cz/rakousko_1945-1955.htm

Obrázek 1 – Rozdělení okupačních zón po druhé světové válce

Zdroj: studena.valka.cz

Díky přítomnosti spojenců (přes Sověty dosazeného kancléře) dopadly první volby 1945 pro komunistickou stranu jen 5% ziskem. Většinu získala Rakouská lidová strana, která v Rakousku působí dodnes jako druhá nejsilnější.

I díky programům pro ekonomiku a bezpečnost poválečných zemích byla brzy získána suverenita státu zpět. Roku 1955 zemi opustila okupační vojska a začala tak druhá rakouská republika.

Rakousko bezprostředně poté vstoupilo do OSN i Rady Evropy. Profilovalo se jako neutrální země. Například pomohlo skoro 200 000 uprchlíkům z Maďarska. Vládnoucí strana ÖVP se zapletla do řady finančních skandálů, a ani bytová krize vládě v této době mnoho nepřidala. Další volby tak vyhrála konkurenční SPÖ. Její osud byl stejný.

Skandály z dob nacismu Rakousko provázely ještě mnoho let. Například odsouzení z válečných zločinů jejich prezidenta Kurta Waldheima (kterému dokonce USA zakázalo vstup na jejich půdu) nebo politická koalice SPÖ a FPÖ (strana jenž se hlásila k velkoněmectví). Poté SPÖ už raději znovu vládlo po boku ÖVP. Na počátku 90. let již programy starých stran nebyly společností přijímány. Na scénu se dostala tak i menší politická uskupení. Další koalice z roku 1999 ÖVP a radikální FPÖ znamenala pro celou zemi znovu uzavření se a izolaci vůči Evropské unii.³⁶

V roce 2002 se politická situace v zemi destabilizovala. V rakouském městě Knittelfeld se konal mimořádný sjezd vládnoucí FPÖ. Ve straně se štěpily názory na další směřování politiky státu. Vše vyvrcholilo rezignací několika ministrů vlády, předčasnými volbami a také oddělením velkého počtu členů, kteří založili novou politickou stranu BZÖ.

³⁶ Veber, 2002, str. 203-207

Tento stav nahrál do karet straně ÖVP, která od roku 1965 poprvé vyhrála volby. Ani tato vláda však neskončila dobře. V roce 2008 nastaly v koalici dohady o dalším směřování země v rámci politiky EU, a tak přišly na řadu opět předčasné volby. A opět se na vrchol dostala strana FPÖ. Smutně skončil tento rok pro jejich předsedu Jörga Haidera, který přišel o život při autonehodě.

V posledních letech rakouská ekonomika téměř stagnovala. V hlavním městě počet osob bez práce stoupl o více než 19 %, a to především díky migraci nízce kvalifikovaných pracovníků. Negativní vliv měly i sankce na Rusko. Export do této země se v roce 2015 propadl o 39 %.

Pozitivní předpovědi o budoucím vývoji ekonomiky jsou založeny i na základě jmenování Ch. Kerna, jakožto nového předsedy vlády. Již na začátku svého prvního období ve funkci se ukázal jako správná volba, když dokázal v zemi prosadit klíčovou daňovou reformu, díky které se země v roce 2016 konečně vymanila z dlouho trvající recese.

2.1.2 Rakousko v EU

Žádost Rakouska o vstup do společenství se datuje již do 50. let. 20. století. Po druhé světové válce byla země rozdělena do čtyř okupačních zón a nemohla se svobodně rozhodovat o svém dalším politickém směřování.

Druhý pokus se datuje na 17. června 1989, kdy země oficiálně požádala o členství. Přístupová jednání však zahájila země až 1. února 1993. V dalším roce se v zemi konalo přístupové referendum. Dvě třetiny obyvatel se vyslovily pro vstup do EU.

Aktuálně Rakousko podporuje další rozšíření EU východním směrem – Srbsko, Makedonie, Albánie a jiné státy.

V Evropském parlamentu má 18 křesel z 5 různých politických stran. Předsednictví Evropské unii již dvakrát v minulosti proběhlo. Další předsednictví Rakouska je plánováno na první polovinu roku 2019.³⁷

2.1.3 Struktura HDP

Rakousko se řadí do top deseti nejbohatších států v ukazatele velikosti HDP na obyvatele na světě. V rámci EU se řadí dokonce na 3. místo. Zcela jistě tomuto závidění hodnému postavení vděčí země vyhnutí se centrálně plánované ekonomice v polovině minulého

³⁷ EUROSOP, *Evropský parlament* [online] [vid. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/92/0/clanek/evropsky-parlament/>

století. Díky tomu získala nad zbytkem svých sousedů výrazný náskok. Sektory, které tento jev pomáhaly šířit, byly hlavně mezinárodní obchod, služby ale i cestovní ruch.

Více než 70 % plochy země je položeno v Alpách. Hory představují pro rakouskou ekonomiku obrovský turistický potenciál. Na tvorbě HDP se cestovní ruch podílí již více než 11,8 % a zaměstnává kolem 12,5 % obyvatel. V roce 2015 do země zavítalo skoro 27 milionu turistů (12. největší počet na světě).

Celkově nejvíce Rakušanů zaměstnává sektor služeb – téměř 70 %. Vysoce rozvinutý sektor průmyslu zaměstnává 28 % a pyšní se obrovskou technologickou vyspělostí. Naproti tomu sektor zemědělství tvoří jen necelá 2 % HDP.

Z pohledu energetiky vzniká u Rakouska zvláštní paradox. Země je od roku 2010 dovozcem energie. Aktuálně dováží více než 17 % své spotřeby (přes 65 % z Německa, 35 % z České republiky). Téměř 60 % vyrobené energie pochází z vodních elektráren (většina na řece Dunaj). Tepelné elektrárny tvoří 37 % vyrobené elektřiny. Zbývá 3 % jsou vyrobeny pomocí ostatních obnovitelných zdrojů.

Jaderné elektrárny byly v roce 1999 státem zakázány. Jediná jaderná elektrárna byla uzavřena roku 1978. Ovšem díky poptávce po elektřině Rakousko elektřinu vyrobenou z jádra stále využívá, díky dovozu elektřiny ze zahraničí.

Životně důležitým je pro Rakousko export. V roce 2016 se podílel na celkovém HDP více než 53 %. Hlavním partnerem je tradičně Německo. Jako všechny státy v Evropě se ekonomika po finanční krizi dostala do záporných čísel. Vše vyřešila až zásadní daňová reforma z roku 2016, která snížila daňovou zátěž pro drtivou většinu obyvatel. HDP tak po letech stagnace opět začal konečně růst.³⁸

Mezi největší globální firmy Rakouska patří například ERSTE BANK (tržní hodnota 15 miliard EUR), která u nás vlastní Českou spořitelnu. Dále pak koncern OMV (tržní hodnota 19 miliard EUR), banka Raiffeisen (tržní hodnota 7 miliard EUR), pojišťovna Uniqua, stavební firma Strabag anebo také RedBull.

³⁸ BUSINESSINFO.CZ, *Rakousko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* | *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rakousko-zakladni-charakteristika-teritoria-19137.html>

2.2 Švédsko

Švédsko patří k jedné z mála posledních konstitučních monarchií na světě. První zmínky pochází již z roku 1409. Svou rozlohou 449 964 km² se řadí mezi největší státy EU. Hlavním městem je na jihu situovaný Stockholm. Aktuálně v celé zemi žije přes 9 milionů obyvatel.³⁹

Od roku 1973 zemi vládne král Karl XVI. Gustaf. Zákonodárnou moc zde má jednokomorový parlament. Vládu sestavuje vítězná politická strana. Stále si drží i svou měnu – švédskou korunu.

Zajímavostí je zde i stále probíhající negativní postoj k alkoholu. Alkohol je zde možné koupit pouze v několika státem zřízených obchodech v omezeném množství. Důležité je také zmínit, že na tvrdý alkohol je zde uvalena vysoká daň více než 500 SEK na litr ethanolu. Pro srovnání v ČR je tato daň ve výši 285 Kč na jeden litr. Alkohol je tak daněn o 428 % více než u nás.

2.2.1 Historie

Největší výhodou této severské země bylo, že se aktivně neúčastnila druhé světové války. Díky tomu nebyla tak zpustošena jako například Německo či jiné státy. Význam státu stále nabýval na důležitosti. Ať už to bylo prostřednictvím regulací, nebo například zvýšením podílu vládních výdajů na HDP.

Jedna věc se však ani během tohoto období nezměnila. Prioritním cílem vlády i nadále byla plná zaměstnanost. Hlavně vládnoucí strana sociálních demokratů zastávala negativní postoj vůči tržním mechanismům. Dalšími kroky vlády byla regulace celého finančního sektoru a obrovské progresivní zdanění.

Po válce ekonomika pokračovala ve slibných číslech na straně exportu a domácí poptávky. Vládě to stále nestačilo, a tak pokračovala expanzivní politikou. Roku 1947 nastal nevyhnutelný měnový kolaps, který stál centrální banku téměř všechny rezervy.

Další vývoj byl i nadále pro Švédsko příznivý. Obnova Evropy jako takové poskytovala velké odbytiště a bilance mezinárodního obchodu rostla. Největší podíl na pozitivním vývoji má aplikovaný Rehn-Meinderův model hospodářské politiky. Tento model dvou švédských ekonomů Gösta Rehna a Rudolf Meidnera z roku 1951 byl postaven v reakci na keynesiánské teorie.

³⁹ EUROPA.EU, 2016. Život v EU - EUROPA. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-04-05]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/living_cs

Měl čtyři hlavní cíle:⁴⁰

- Nízkou inflaci
- Plnou zaměstnanost
- Vysoký hospodářský růst
- Příjmovou rovnost

Mezi základy patřilo i rozdílné zdanění dividend či investic do dlouhodobého kapitálu. Tento krok měl pozitivní efekt na rozhodování firem. Ty investovaly více do robotizace, modernizace a zefektivňovaly tak výrobu. V konečném důsledku také rostly mzdy zaměstnancům. Dalším bodem modelu byla restriktivní politika a vysoká mobilita pracovní síly. Diskutabilním opatřením byla například solidární mzda. Ta měla motivovat obyvatele k přijetí jakékoliv práce, a tím zajistit minimální životní standard a spokojenost.

Padesátá léta byla charakterizována liberalizací zahraničního obchodu a odklonem od intervencionalismu. I přesto největší politickou váhu stále měla politika plné zaměstnanosti. Jejím uplatňováním se staly projekty veřejných prací a dotace soukromým firmám za každého nového zaměstnance.

Největší úsilí vláda věnovala procesu rekvalifikace a mobility pracovní síly. Koncem 60. let se těchto programů účastnilo více než 1 % lidí v aktivním věku.

Dalším bodem byla regulace na finančním trhu. Jednalo se o registr žádostí o úvěr jak pro fyzické, tak právnické osoby. Důsledkem byl převis poptávky po úvěrech nad regulovanou nabídkou.

Zvláštností systému byl i důchodový systém. Důchodová reforma byla schválena roku 1959 a počítala s aktivním zapojením zaměstnavatelů. Díky těmto opatřením a narůstajícím výdajům na sociální zabezpečení obyvatel rostly daňové sazby. Mezní daňové zatížení se postupně vyšplhalo až na 50 %. Všechny zmíněné kroky vedly k růstu ekonomiky v průměru o více než 4 % ročně.

Problémy švédského státu blahobytu začínají s koncem roku 1969 a úzce souvisí s politickou situací v zemi. Premiérem se stal hluboce socialisticky smýšlející Olof Palme. Dle jeho názoru současná sociální politika nebyla dostatečná, a tak nařídil příklon k dalšímu jejímu navýšení. Následoval tedy odklon od Rehn-Meinderova modelu. Hlavním znakem tehdejší ekonomiky se stala fiskální expanze nebývalých rozměrů. S cílem vyplnit pokles světové

⁴⁰ LENNART, Erixon, 2009. *The Rehn-Meidner model in Sweden: its rise, challenges and survival* [online]. únor 2009. B.m.: Department of Economics, Stockholm University, 106 91 Stockholm, Sweden. Dostupné z: http://www2.ne.su.se/paper/wp08_02.pdf

poptávky. Výsledek byl pro Švédsko zdrcující. Deficit na běžném účtu, snížení mezinárodní konkurenceschopnosti, snížení exportu.

Ekonomická stagnace vyústila poprvé ve volební úspěch nacionalistické strany. Nová vláda nadále pokračovala v navyšování vládních výdajů. S vývojem se snažila bojovat několika násilnými devalvacemi švédské koruny, která již nebyla navázána na německou marku. Stejným způsobem vláda reagovala v roce 1981 na druhou ropnou krizi z roku 1979.

Roku 1982 se ovšem se svým sociálním programem vrací na politický vrchol opět socialistická strana. Nová vláda přišla ovšem se starými nástroji. Následovala další devalvace koruny. I v dalších dvou obdobích si socialisté udrželi v parlamentu hlavní slovo, ač s podporou komunistů. Pozitivní změnou byl odklon od regulace bankovníctví a úvěrů. Stejně tak i závazek měnové stability měl přispět k uklidnění turbulentního vývoje ekonomiky a snížení inflace i za cenu zvýšení nezaměstnanosti, což byl soudobý celosvětový trend.

Nejzásadnějším milníkem ve vývoji Švédska byla daňová reforma z roku 1989. Ta vstoupila v platnost 1. 1. 1991 a je často díky svému rozsahu nazývána reformou století. Například se jedná o změnu daňové zátěže pro zaměstnance. Před reformou byly daně v rozsahu od 35 % do 72 %. Po reformě se daně snížily. Maximum pro fyzické osoby bylo stanoveno na 51 %. U právnických osob šlo dokonce o pokles z 57 % na 30 %. U firem se rozšířil daňový základ.⁴¹

Je zde vidět odklon od daní přímých k daním nepřímým. V kombinaci se štedrou sociální politikou nabobtnal státní dluh do roku 1993 na 76 % HDP. Roční deficit se dostal až na 17 % HDP. Vzhledem k těmto okolnostem byla další politika jasně daná. Stát omezil výdaje. Škrty se dotkly zdravotnictví, školství i dalších vládních výdajů. Daňové zatížení se navýšilo, avšak jen pro nejvyšší příjmové skupiny. Další novinkou se staly výdajové stropy. Tři roky se vláda zavázala k rozpočtovým limitům, které se nakonec podařilo dodržet.

Roku 1999 byl reformován i důchodový systém. Od průběžného systému se vláda odklonila k fondovému a smíšenému. Dalším znakem vývoje Švédska v tomto období byla silná privatizace hlavně v energetickém sektoru.

⁴¹ JONAS, Agell, 1995. *The Swedish Tax Reform* [online]. 1995. B.m.: Professors of Economics at Uppsala University. Dostupné z: <http://www.government.se/49b744/contentassets/a636760acb0d49c3be629673e7d8298d/jonas-agell-peter-englund--jan-sodersten-introduction>

Po ročním vyjednávání byla konečná smlouva o přistoupení Švédska do EU podepsána 30. března 1994 na Korfu. Před vstupem do unie nebyla ekonomická situace země příznivá. Schodek státního rozpočtu dosáhl skoro 10 % HDP a státní dluh téměř 80 % HDP.⁴²

Roku 1992 díky opuštění fixního kurzu došlo k rapidnímu snížení inflace. Referenda o vstupu do EU se zúčastnilo více než 83 % občanů a výsledek znamenající vstup byl velice těsný (52,3 %). Největší obavy ze vstupu měli občané díky strachu z omezení štědrého sociálního systému a poměrně náročných standardů EU. Jako příklad těchto standardů si můžeme ukázat problém, který nastal v případě jahod. Tato plodina díky klimatu ve Švédsku nedosahovala potřebných rozměrů dle standardů EU, a tak nemohly být považovány za jahody.

Vládnoucí sociální demokracie na první roky v EU připravila rozsáhlou reformu veřejných financí, která zahrnovala snížení veřejných výdajů o 125,5 mld. SEK. Tato opatření byla rozložena do let 1995 až 1998. Jednalo se o snížení transferů domácnostem, a změn DPH na potraviny. Naopak rostlo daňové zatížení. Až do roku 2000 se vláda zavázala k dodržování výdajových stropů.

Centrální banka Riksbanka od roku 1995 zvolila jako svou hlavní strategii inflační cílování na hranici 2 % (+/- 1%). Sledovanou veličinou se tak stala hodnota indexu CPI, indexu spotřebitelských cen, který byl veřejností dobře znám. Dále banka změnila management úrokových sazeb. Nově byly jen dvě – zápůjční a depozitní. Tyto sazby pak určovaly koridor pro pohyby repo sazeb.

Roku 1999 vstoupil v platnost nový zákon o centrální bance. Nově tak banka měla jako primární cíl udržování stabilní inflace a úvěrovou politiku. V případě, že nedojde ke konfliktu s hlavním cílem, měla se také snažit podporovat zaměstnanost a hospodářskou politiku země.

Vývoj od roku 2000 byl pro ekonomiku příznivý. Proto se vláda odhodlala k dalšímu snížení daní, především u fyzických osob. Důležité bylo i plnění konvergenčních kritérií, které jsou nutnou podmínkou pro přijetí eura. To však občané v referendu odmítli. Díky ekonomickým problémům zemí, kam Švédsko nejvíce vyváží (Norsko a Německo), ekonomika neprosperovala jako dříve. Ke zlepšení situace došlo až v roce 2004. Nejvíce pozitivní vývoj nastal v oblasti státního dluhu, který se podařilo oproti roku 1995 snížit o celých 35 %, až na 41 % HDP.⁴³

⁴² OECD, nedatováno. General government - General government debt - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm>

⁴³ TELEVIZE, Česká, Historický magazín. Česká televize [online] [vid. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/207452801280007>

2.2.2 Švédsko v EU

Stejně jako sousední Finsko vzhledem ke své velikosti Švédsko nemá výrazné zastoupení v Evropském parlamentu. Zemi zde hájí pouhých 20 poslanců. Tento poměr odpovídá 1,9% podílu obyvatel země na celkovém počtu obyvatel celé EU.

Švédsko patří do skupiny zemí, které formou příspěvků zaplatí mnohem více prostředků, než dostanou zpět. V roce 2015 činil celkový příspěvek do EU 3,513 miliardy EUR (odpovídající 0,77 % HND). V témže roce z Bruselu do Švédska přišlo zpět 1,468 miliardy EUR.⁴⁴

Největší část dotací dostávají zemědělci. Celkem se jedná o 699,6 milionu eur. Jedná se tedy o 47,6 % z celkového objemu prostředků z EU. Druhý nejvyšší výdaj patří poté pro podporu udržitelného růstu. Aktuálně zde hovoříme o 438,5 milionu EUR (30 % z celkového objemu).

2.2.3 Struktura HDP

Díky přírodním podmínkám Švédska je většina z 9,6 milionu obyvatel situována na jihu země kolem hlavního města Stockholm. Vzhledem k dlouhodobé tradici zemědělství je v zemi v rámci EU jeden z nejmenších rozdílů mezi životní úrovní obyvatel na venkově a ve městě. Zemědělství i lesnictví (kdy je více než polovina z celkové rozlohy v osobním vlastnictví) hrají důležitou roli v rámci složení celého HDP.⁴⁵

Ani Švédsko není energeticky soběstačnou zemí. Největším vlastním zdrojem energie jsou vodní elektrárny (více než 47 %). Druhým zdrojem je jaderná energie, kterou produkují celkem 3 jaderné elektrárny.

Dle HDP na obyvatele se země řadí mezi světovou elitu – 25. místo. Jedním z důvodů prosperity je i rychleji rostoucí produktivita práce než růst mezd. Vyrůstajícím problémem se stává vysoká nezaměstnanost mezi mladými do 24 let. Viníkem je v tomto případě často označováno samo školství. To každý rok vychovává obrovské množství absolventů v oborech, kde takřka není možné najít uplatnění. Dalším problémem je stárnoucí populace a vyrůstající věk dožití – další problém pro penzijní systém.⁴⁶

⁴⁴ EUROPA, 2016. Švédsko - EUROPA. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-03-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/sweden_cs

⁴⁵ BUSINESSINFO.CZ., Švédsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled | BusinessInfo.cz [online] [vid. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-zakladni-charakteristika-teritoria-19249.html>

⁴⁶ BUSINESSINFO.CZ, Švédsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled | BusinessInfo.cz [online] [vid. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-zakladni-charakteristika-teritoria-19249.html>

Celá ekonomika je, i díky geografickému rozložení, silně závislá na exportu. Již od 50. let se snaží bojovat proti clům a je tak členem organizací s tímto posláním (1950 – podepsání všeobecné dohody o clech a obchodu GATT, 1995 členem Mezinárodní obchodní organizace – WTO). Vývoz je dnes na úrovni poloviny vyrobených produktů v zemi. Nejvíce země vyváží do Norska, Německa, Finska a USA. Naopak nejvíce dovozu je z Německa, Norska a Dánska. Z toho 95 % obchodu je dopravováno do země lodní dopravou.

Integrace země do Evropy probíhala již od roku 1972. V tomto roce podepsalo Švédsko dohodu o volném obchodu s Evropským společenstvím. Roku 1992 se stala součástí Evropského hospodářského prostoru. Po referendu v listopadu 1994 (účast 84 %, 52 % pro vstup) Švédsko rozšířilo Evropskou unii.

Samotná země se od vstupu do unie stala čistým plátcem. Obyvatelé díky tomu EU hodnotí velice negativně. Stejný postoj mají i k přijetí společné evropské měny eura. V referendu v roce 2003 bylo 56 % hlasujících proti přijetí nové měny. A tak nadále platí, že nejstarší centrální banka na světě (založena roku 1668) má stále veškerou monetární politiku a tím i švédskou korunu ve své moci.

Naopak co Švédsko vítá, je rozšiřování EU. Mělo by jistě pozitivní vliv na snadný export jejich výrobků ze země.

2.3 Finsko

Finsko je další severskou zemí, která přistoupila do EU v roce 1995. Aktuálně má již skoro 5,5 milionu obyvatel, více než 10 % obyvatel žije v hlavním městě Helsinky. Díky nepříznivému podnebí na severu země patří mezi nejméně zalidněné státy Evropské unie. Svou rozlohou 338 133 km² se jedná o osmou největší zemi EU. Průměrně zde žije 13 obyvatel na km². Například v Německu je hustota zalidnění 227 osob na kilometr čtvereční.⁴⁷

Země je součástí eurozóny od jejího vzniku 1. 1. 1999. Součástí Schengenského prostoru je od 25. 3. 2001.

2.3.1 Historie

Finsko se na světové mapě poprvé ukázalo, když neosocialisté ztratili v parlamentu podporu. Země se stala nezávislou 6. prosince 1917. Nezávislost země byla následně uznána i ostatními státy.

⁴⁷ WORLD BANK, *Population density (people per sq. km of land area)* | Data [online] [vid. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST>

Během druhé světové války probíhaly boje v zemi se Sovětským svazem. I s podporou nacistického Německa, bohužel však bez úspěchu. Jako jediná armáda tehdejšího konfliktu měla právě ta finská ve svých řadách i židy, což bylo něco nemyslitelného.

Z druhé světové války vyšla země velice oslabena. Obrovské reparační, přesídlování obyvatelstva, ztráta klíčových území i průmyslu. Roku 1947 Finsko nepřijalo Marshallův plán a jasně dalo najevo své další směřování. Další rok podepsalo „Smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci“ se Sovětským svazem.

Ekonomicky na tom bylo v poválečném období mnohem lépe sousední Švédsko. Dále se snažilo zůstat neutrální. Mnoho Finů proto právě do Švédska zamířilo s vidinou vyšších výdělků. Vše se začalo měnit v dalších letech. Roku 1955 se stalo i Finsko součástí Evropského sdružení volného obchodu (plným členem ESVO se stalo Finsko až roku 1986) a také členem NATO.

Po druhé světové válce bylo Finsko zemědělsky založenou ekonomikou a nižší životní úrovní v porovnání se Švédskem a Norskem. Půl století poté se stalo jednou z technologicky i ekonomicky nejvyspělejší zemí.

Rozpad východního bloku znamenal pro Finsko velké problémy. Hlavně ztrátu největšího a nejdůležitějšího obchodního partnera. V březnu roku 1992 proto podává přihlášku do Evropského společenství (EU). Referendum se koná 16. 10. 1994. V něm se 57 % voličů (při 70 % účasti) vyslovuje pro vstup. Země se stává součástí EU 1.1.1995.. Koncem roku 1999 přijímá i jednotnou evropskou měnu EURO.⁴⁸

2.3.2 Finsko v EU

Vzhledem ke své velikosti, kdy má Finsko jen 1,1% podíl na celkovém počtu obyvatel EU, je i jeho zastoupení v parlamentu mezi nejnižšími. V Evropském parlamentu zasedá jen pouhých 13 poslanců z této země.

Dle statistiky z roku 2015 je Finsko čistým plátcem v EU. Do rozpočtu odvedlo 1,729 miliardy EUR (0,83 % HDP). Evropská unie celkem naopak zainvestovalo do Finska jen 1,330 miliardy EUR. Nejvíce evropských peněz bylo ve Finsku použito na program zemědělství. Na dotacích a jiných transferech zde bylo přerozděleno více než 524 milionu EUR (39,4 % z celkového objemu peněz z EU). Druhá nejvyšší část peněz směřovala do programu

⁴⁸ TELEVIZE, Česká, Historický magazín. *Česká televize* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/206452801280033>

zemědělství se zaměřením na rozvoj venkova. Celkem to bylo 406,6 milionu EUR (30,5 % z celkového objemu).⁴⁹

2.3.3 Struktura ekonomiky

Finsko je moderní zemí s exportně orientovanou ekonomikou. Export zboží a služeb dosahuje 40 % HDP. Největším podílem v HDP jsou služby. Tvoří více než dvě třetiny celého HDP. Počet obyvatel se již delší dobu pohybuje jen kolem 5 milionů. Díky klimatu je nejvíce osídlen jih země. Sever naopak patří mezi nejméně osídlené oblasti celé EU.

Zemědělství zaměstnává ve Finsku přibližně 300 000 osob. Od vstupu do EU ceny zemědělských plodin výrazně poklesly. Důsledkem toho lidé ve velkém začali tento styl podnikání opouštět. Tradiční finské rodinné farmy se stávají stále častěji součástí obřích zemědělských velkopodniků.

Důležitou součástí ekonomiky je i papírenský průmysl. Díky vysokému procentu zalesnění se Finsko řadí mezi největší vývozce papírenských vývozců na světě. V minulosti měl podobný význam například rybolov. Ten díky zhoršené kvalitě vody již nemá takový význam. Jedním z důvodů může být i toxikace zapříčiněná ruskými velkoměsty.

Energeticky je Finsko z 84 % naprosto soběstačné. Zbytek energie je nuceno dovážet z Ruska. I přes takřka nejvyšší energetickou spotřebu na světě se daří polovinu potřebné energie vytvořit v pouhých 2 jaderných elektrárnách. Aktuálně například Finsko dostavuje další již třetí blok své jaderné elektrárny Olkiluoto. V provozu by měla být v roce 2018. Druhým nejdůležitějším zdrojem energie jsou vodní elektrárny. Ty mají 27% podíl.⁵⁰

Z pohledu těžby nerostného bohatství jsou ve Finsku zastoupeny mnohé důležité komodity. Jedná se hlavně o olovo, zinek, nikl, zlato i titan. Naneštěstí v celé zemi nebylo nalezeno ani jedno naleziště ropy.

Třetina HDP je tvořena zahraničním obchodem. Mezi největší odběratele patří především Rusko, Velká Británie a Spojené Arabské emiráty. Do země naopak nejvíce dováží státy jako Čína, Jižní Korea a Japonsko.

Země aktuálně patří mezi nejvýkonnější ekonomiky EU. Ani zde není situace naprosto bezproblémová. Stárnutí populace či klesající produktivita práce jsou faktory, se kterými bojuje celá Evropa. Velkým závazkem pro rozpočet je dvousložkový sociální systém. Ten patří k těm

⁴⁹ EUROPA.EU, 2016. EUROPA - Finsko. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/finland_cs

⁵⁰ BUSINESSINFO.CZ, nedatováno. *Finsko: Mapa oborových příležitostí - perspektivní položky českého exportu* | *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/finsko-mapa-oborovych-prilezitosti-perspektivni-17996.html>

nejštedřejším na zemi. Systém má dvě základní části. První je sociální péče a druhá zajištění příjmů. Typické je i decentralizované řízení celého systému. Poskytování těchto služeb na úrovni obcí bylo vybráno jako nejefektivnější řešení. Hlavní zaměření programů je na starší občany, děti ale i drogově závislé a nezaměstnané.

Rozpad Sovětského svazu se stal pro Finsko velkým problémem. Finsko dlouho dobu žilo ve stínu Švédska. Rozpad Sovětského svazu byl tak dalším z řady problémů celé země. Jediné možné řešení nahrazení takto významného obchodního partnera byl proto vstup do EU. V říjnu roku 1994 proběhlo referendum, v rámci něhož se 57 % obyvatel vyslovilo pro vstup do EU. Příznivé dopady vstupu do EU pro běžné obyvatele se dostavily během prvních dvou let. Potravin y zlevnily během prvního roku o 10 %, maso dokonce o 20 % a vejce o plných 40 %. Zajímavostí je stále probíhající prohibice na alkohol v celé zemi po vzoru Švédska.⁵¹

Díky aktivní politické moci země se během prvních pár let stalo Finsko čistým příjemcem peněz z Evropské unie – na různé dotace a podpory dostalo z unie více prostředků, než platilo za své členství. Země je však i přes otevření hranic v rámci EU stále zemí, která má nejméně cizinců mezi svými obyvateli, pouhých 5 %.

Velmi negativní dopad na ekonomiku celé země měl kolaps společnosti Nokia. V letech prosperity platila tato firma 23 % všech korporátních daní v zemi. Tvořila více než 30 % veškerého exportu. Bohužel firma nestačila inovovat stejně jako například Apple. S krachem takto velké a důležité firmy se ekonomika země potýká jen stěží a velmi negativně ovlivňuje její ekonomiku dodnes.⁵²

2.3.4 Aktuální problémy finské ekonomiky

Finský model ekonomiky byl po dlouhá léta dáván za vzor prakticky všem vyspělým zemím. Zaměření médií převážně na problémy jižních zemí unie (Portugalsko, Španělsko, Řecko a Itálii) během krize zapříčinilo, že o problémech ekonomiky Finska média mlčí. Finsko se však nachází v podobných problémech, jakým čelily země z jihu Evropy.

Deset let od krize je velikost HDP Finska stále pod velikostí z roku 2007. Národnímu hospodářství se nedaří dostat se zpět hned z několika důvodů. První z nich je proces probíhající digitalizace. Pro Finsko, jež díky lesům hodně spoléhá na papírenský průmysl má tento jev negativní dopad. Stejně tak tomu je i s nástupem značky Apple. Ta prakticky přes noc, díky

⁵¹ TILASTOKESKUS, nedatováno. *Prices and Costs* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_hinnat_en.html

⁵² BUSINESSINFO.CZ., *Finsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* | *BusinessInfo.cz* [online] [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/finsko-zakladni-charakteristika-teritoria-17992.html>

inovaci v podobě dotykového displaye, zničila nadvládu životně důležité značky pro Finsko – společnost Nokia. Ve výsledku je produkce průmyslu v zemi o 20 % nižší než v roce 2007 a nezaměstnanost skoro na 9 %.

Vláda na nastalou situaci reagovala přesně dle keynesiánských modelů. Navýšené výdaje vlády však nebyly kompenzovány vyšším výběrem daní. Naopak daně vláda ještě snižuje, aby více podpořila růst. Země se tak dostala mezi největší dlužníky OECD.⁵³

Podobné problémy zažila ekonomika Finska již v době rozpadu sovětského svazu (1991–1993). Tehdy země ještě měla vlastní měnu. Následná devalvace o 30 % nastartovala ekonomiku k 20% růstu během čtyř let. Euro se tak zde stalo překážkou k oživení růstu. Nabízí se otázka, zda je projekt eura krok správným směrem.⁵⁴

⁵³ ČTK, 2016. Finské hospodářství se vrátilo k růstu. Letos ale bude hned po Řecku druhou nejpomalejší ekonomikou EU. *Hospodářské noviny* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65185240-finske-hospodarstvi-vratilo-k-rustu-letos-ale-bude-druhou-nejpomalejsi-ekonomikou-eu>

⁵⁴ DYBA, 2017, Reflex 43/2017

3 Země mimo EU

V této části budou vypsány země vybrané pro komparaci mimo EU. Každá ze zemí byla vybrána z velice specifických důvodů a bude charakterizován její vývoj za posledních 30 let. Hlavní zaměření bude na vývoj životní úrovně obyvatel. Cílem je získat relevantní data, která poté budou porovnána se zeměmi v rámci EU. Dalším cílem je také zjistit, jaké politické uskupení či forma vede k lepší životní úrovni obyvatel.

3.1 Norsko

Prosperující severská země se před několika lety rozhodla uspořádat referendum o vstupu do EU. V roce 1994 se 52,2 % obyvatel rozhodlo, že vstoupit do EU nechťejí. Nebylo to první odmítnutí EU. Přístupové rozhovory vedlo Norsko s EU taktéž do roku 1972, poté ovšem během referenda obyvatelstvo řeklo EU NE.

Norský ministr školství Torbjørn Røe nedávno ve svém příspěvku při jednání v Bruselu uvedl: „*Čekám na chodbě, zatímco uvnitř diskutují ministři školství (na oběd se k nim připojit můžu)*“.⁵⁵ Tato věta přesně ilustruje současné postavení této země ve vztahu k EU. Ač je mimo EU, stále se díky mezinárodnímu obchodu musí podrobovat jejím zákonům a pravidlům. Klíčovou otázkou je tedy, zda rozhodnutí o nevstoupení do EU obyčejné občany ovlivnilo negativně nebo naopak.

Evropská unie i přes tento negativní postoj Norska každý rok od této země dostává příspěvky. Pro období 2014–2021 musí Norsko každý rok platit za přístup na společný trh a další práva 388 mil. EUR. Vzhledem k HDP země se jedná o pouhých 0,13 %. Pokud by země vstoupila do unie, příspěvek by se více než zdesetinásobil. Stejně tak by již nebylo možné, aby národní parlament nepřijal jakékoliv normy z Bruselu. Aktuálně jich musí dodržovat ani ne desetinu.⁵⁶

3.2 Švýcarsko

Země uprostřed Evropy obklopená ze všech stran sousedními státy, které jsou součástí Evropské unie. Symbol preciznosti, bankovního tajemství a stability. Již 20.5.1995 země podala

⁵⁵ THELOCAL, 2016. *Norway's „out-but-in“, a model for Brexit?* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.thelocal.no/20160603/norways-out-but-in-a-model-for-brexit>

⁵⁶ Loužek, 2017, str.71

přihlášku ke vstupu do společenství. Na popud opozice však vláda v nedávné době žádost po více než dvaceti letech vzala zpět.⁵⁷

Vládnoucí strana jej potvrdila. Zhodnotila tento krok jako neutrální. Zcela jistě toto zmedializované a nečekané rozhodnutí ovlivnilo nejednoho voliče ve Velké Británii.

Tato práce se zaměří i na vývoj životní úrovně v této zemi, která jako jediná ve střední Evropě zůstala naprosto suverénní.

Stejně tak Švýcarsko také přispívá do rozpočtu každý rok. Podařilo se jim vyjednat ještě lepší podmínky než Norsku. Ročně platí EU pouhých 0,036 % svého HDP. Nominálně se jedná o 129 mil. EUR ročně.⁵⁸

3.3 USA

V mnoha projevech evropských státníků se stále objevuje porovnání EU a Spojených států. Hlavním motivem pro celou integraci EU je právě to, aby mohla navenek vystupovat jako jedno silné uskupení. Přesně tak jak se to daří za oceánem.

I kdyby nejsilnější ekonomická země v EU sama jednala s velmocemi, jako je USA, tak její vyjednávací schopnosti budou velice omezené. V momentu kdy se spojí 28 zemí, pak jednání s EU znamená automaticky jednání za více než půl miliardy občanů.

V posledních letech se právě tímto způsobem snaží vytvořit bezcelní unii právě s USA. Takzvaný TTIP však stále naráží na velké množství problémů, a tak bude ještě zřejmě velice dlouho trvat, než se obě instituce shodnou na akceptovatelné verzi.

Celní politika vůči USA je v průměru v unii nastavena na ve výši %. Jednání o zrušení cel a vytvoření Transatlantického obchodního a investičního partnerství (TTIP) se v minulém roce zastavila.⁵⁹

⁵⁷ ČTK, 2016. Švýcarsko už nechce být v EU. Čtvrtstoletí starou žádost o členství na popud opozice formálně stáhne. *Hospodářské noviny* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-65333950-svycarsko-uz-nechce-byt-v-eu-ctvrtstoleti-starou-zadost-o-clenstvi-na-popud-opozice-formalne-stahne>

⁵⁸ Loužek, 2017, str.72

⁵⁹ DYBA, Karel, 2018. *President Trump a jeho obchodně-politický spor s EU* - *Echo24.cz* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: [//echo24.cz/a/SBNry/president-trump-a-jeho-obchodne-politicky-spor-s-eu](https://echo24.cz/a/SBNry/president-trump-a-jeho-obchodne-politicky-spor-s-eu)

4 Metoda výpočtu

Výsledky budou hledány a ověřovány na základě silných ekonomických ukazatelů. U každé z vybraných zemí budeme pozorovat vývoj HDP, inflace, nezaměstnanosti. Hlavními indikátory bude však disponibilní příjem a parita kupní síly průměrného obyvatele v dané zemi.

Pro zjištění odpovědi na první otázku, zda v dané zemi žije průměrnému občanovi lépe po vstupu do EU, analyzujeme výše zmíněné indikátory. Zaměříme se přímo na vývoj jednotlivých veličin. Ideálně pak období minimálně 10 let před vstupem zemí do EU až do současnosti. V závislosti na dostupnosti relevantních dat jednotlivých ekonomik. První pilíř EU vypovídá o konvergenci ekonomik, zlepšování životní úrovně a pozitivních dopadech členství. Pokud tento pilíř funguje, v ekonomickém srovnání by na tom měly být státy EU mnohem lépe než státy mimo organizaci. A to jak z pohledu HDP, tak parity kupní síly a dalších indikátorů. Inflace by měla být stabilní a nekolísat. Zároveň tyto indikátory musí mít lepší výsledky než nečlenské země mimo EU zvolené pro komparaci. Těmi jsou USA, Švýcarsko a Norsko. Pokud tomu tak bude, první pilíř EU opravdu funguje.

Odpověď na druhou otázku budeme hledat pomocí indikátorů v rámci EU. Zajímá nás, zda se daří v rámci prvního pilíře opravdu přibližovat příjmy obyvatel nebo se pomyslné nůžky stále více rozevírají. K tomu budeme sledovat vývoj příjmu obyvatel, disponibilního příjmu a dalších indikátorů. Pokud by první pilíř opravdu fungoval, měla by se životní úroveň obyvatel přibližovat. To znamená, že u slabších ekonomik by se měla výrazně rychleji zvyšovat životní úroveň.

5 Porovnání výsledků ekonomik

V této části se bude práce zabývat již reálnými daty z OECD, Světové banky a webového zdroje tradingeconomics. Země budou porovnávány ve dvou skupinách – země mimo a v EU. U každé země proběhne porovnání vývoje životní úrovně před a po vstupu do EU. Dále pak porovnání vývoje se zeměmi mimo EU vybranými pro tuto práci. V poslední řadě bude pozorováno, zda se průměrný obyvatel přibližuje svým životním standardem k nejvyspělejším ekonomikám v EU, nebo nikoliv.

5.1 HDP

Hrubý domácí produkt patří k nejzákladnějším indikátorům výkonnosti ekonomiky. Jeho absolutní hodnota i vývoj napovídají tomu, jak se bude dařit občanům. Zkoumaná data jsou z jediného zdroje a tím je OECD.

5.1.1 HDP

Ve zkoumaných letech 1985 až 2016 se zaměřím na porovnání vývoje velikosti HDP před a po vstupu země do EU. Dále pak na komparaci zemí, které jsou a které nejsou v EU. Pokud EU funguje, je zde předpoklad, že země v EU porostou rychleji a stabilněji než země, které v EU nejsou. V neposlední řadě díky všem opatřením unie by se také členské státy měly lépe vypořádat s finanční krizí z roku 2008.

Tabulka 15 – Průměrný vývoj HDP (v %)

Země	1985–1994	1995–2016	Rozdíl
USA	3,1	2,4	-0,7
Švýcarsko	1,9	1,8	-0,1
Finsko	1,5	2,2	0,7
Rakousko	2,6	1,8	-0,8
Švédsko	1,4	2,6	1,2
Norsko	2,9	2,2	-0,7

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Tabulka porovnává průměrný vývoj HDP v letech před a po vstupu Finska, Rakouska a Švédska do unie. Nejlepší výsledek zde má jednoznačně dynamika Švédska (roční průměr po vstupu do EU 2,2 % růstu HDP ročně). Rakousko si naopak nejvíce pohoršilo (-0,8%). Nicméně i jeho dynamika by se měla již v roce 2017 obrátit k lepším číslům. Hlavními důvody, proč Rakousko mělo jako jediné ze zkoumaných zemí takto špatný výsledek, je jeho obrovská závislost na exportu. Po finanční krizi z roku 2008 se objem exportu propadl řádově o desítky procent.

Tabulka porovnává vývoj celkové výše HDP od finanční krize roku 2008 do 2015.

Tabulka 16 – Vývoj celkové výše HDP 2008–2015 (v USD)

Země	2008	2015	Změna HDP
Norsko	430 903 807 221	487 806 609 678	13,2 %
USA	15 136 324 484 900	16 733 649 866 776	10,6 %
Švýcarsko	540 281 693 301	640 167 802 386	18,5 %
Finsko	262 781 681 759	249 830 739 717	-4,9 %
Rakousko	400 846 768 015	408 957 627 294	2,0 %
Švédsko	503 685 319 975	548 831 977 065	9,0 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Jak je vidět, ani Evropská unie nedokázala být efektivní v boji s finanční krizí jako státy mimo ni. Jedině ekonomika Švédska zaznamenala od roku 2008 9% růst nominálního HDP. Spojené státy, jakožto země s posílením 10,6 % HDP od krize, měly i tak o 1,6 % lepší výsledek než nejlepší členská země EU.

5.1.2 HDP na obyvatele

Základním stavebním prvkem každé společnosti jsou lidé. Některé země svými podmínkami, například sociálními podporami a nižšími daněmi, lákají obyvatele k přestěhování se do jejich země. Stát může mít vzrůstající HDP například díky větší pracovní síle. Indikátor HDP na obyvatele dělí celkový HDP počtem všech obyvatel v zemi.

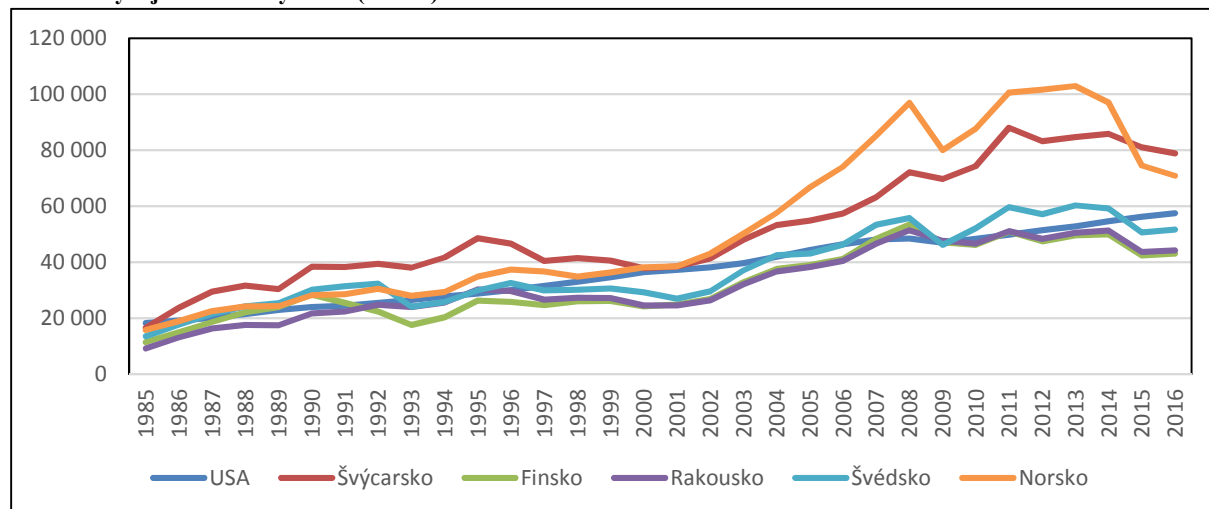
Tabulka 17 – HDP na obyvatele (v USD)

Země	1985	1994	Roční změna	1995	2016	Roční změna	Změna dynamiky
Norsko	15 754	29 316	7,5 %	34 875	70 812	4,7 %	-37,4 %
USA	18 269	27 777	4,8 %	28 782	57 467	3,4 %	-29,3 %
Švýcarsko	16 614	41 739	11,7 %	48 541	78 813	3,3 %	-72,2 %
Finsko	11 406	20 306	8,1 %	26 273	43 090	4,0 %	-50,6 %
Rakousko	9 150	25 585	12,9 %	30 253	44 177	2,9 %	-77,3 %
Švédsko	13 474	25 747	8,6 %	29 914	51 600	3,7 %	-56,7 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z pohledu růstu HDP na obyvatele jsou na tom členské státy EU o poznání hůře než země nečlenské. Stejně tak u států EU nastal propad v dynamice v posledních letech. Vše ilustruje následující graf.

Graf 6 - Vývoj HDP na obyvatele (v USD)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

V grafu je vidět dynamický vývoj v letech býčího trendu až do roku 2008. Od této doby jsou grafy rozkolísané. V pořadí však jasně dominují země mimo EU. Norsku a Spojeným státům se podařilo za posledních 21 let HDP na obyvatele zdvojnásobit.

Z členských zemí je jim nejbližší Švédsko, HDP na obyvatele zvýšilo o 72,5 %.

5.1.3 Zadluženost země k HDP

Aktuálním fenoménem současných vlád je život na dluh. Drtivá většina států každoročně hospodaří s deficitním rozpočtem. V době konjunktury nebo i recese si politická síla vždy najde důvod k schodkovému rozpočtu.

Negativním vlivem schodkových rozpočtů jsou náklady spojené s jejich postupným splácením. Státy schodky kryjí většinou vydáváním státních dluhopisů, které pak dávají k prodeji na volný trh. Čím větší je pak dluh státu, tím větší jsou náklady na „dluhovou službu“. Peníze utracené za úroky tak nemohou být použity například na stavbu dálnic, do zdravotnictví nebo na penze.

Předpokladem je, že díky pravidlům EU budou země v rámci unie v tomto ohledu disciplinovanější a podaří se jim držet své dluhy na uzdě. Tabulka shrnuje vývoj vládního dluhu jednotlivých ekonomik

Tabulka 18 – Vývoj vládního dluhu v poměru k HDP

Země	1995	1999	2016
Rakousko	69,2 %	70,7 %	102,0 %
Finsko	62,9 %	53,0 %	75,4 %
Švédsko	76,6 %	73,2 %	59,4 %
Švýcarsko		54,8 %	42,5 %
USA	83,2 %	65,7 %	126,9 %
Norsko	37,3 %	28,7 %	42,5 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Ze zemí EU je výše vládního dluhu největším problémem u Rakouska, kde již dluh překročil výši samotného HDP země. Finsko dlouhou dobu svůj dluh postupně snižovalo, ale aktuální ekonomické problémy po letech snižování dluhu vedly k postupnému navýšení až na 75,4 % HDP. Švédsko, díky zachování své měny, i v tomto indikátoru vychází ze zemí EU nejlépe, kdy výšku vládního dluhu zkrotilo již pod 60 % HDP.

Na druhou stranu výše vládního dluhu evropských zemí mimo EU je výrazně pod hranicí disciplinovaného Švédska.

5.2 Inflace

Dalším důležitým ekonomickým ukazatelem ovlivňujícím život občanů v zemi je inflace. Peněžní jev, který mapuje, jak se vyvíjí ceny v dané zemi na základě indexu spotřebitelských cen (CPI). Měří se tak pozorováním změn cen určitého nákupního koše obyvatel.⁶⁰

Vyspělé země se vyznačují inflací pod kontrolou, bez výrazných výkyvů. Většina zemí z OECD pověřuje svoji centrální banku dodržováním určitého flukтуаčního pásma inflace. Pásmo do 2 % si vybrala i nejstarší centrální banka – Švédská Riksbank.

Většinou centrální banky k cílování inflace používají několik základních operací jako jsou úrokové sazby, operace na volném trhu nebo stanovení povinných minimálních rezerv pro bankovní sektor. Vstupem do Evropské měnové unie se Finsko a Rakousko o některé z těchto nástrojů připravily.

Naproti tomu naprostou autonomii v rozhodování má centrální banka ve Švýcarsku i Norsku. Švýcarská Schweizerische Nationalbank – v posledních letech velice aktivně oslabuje svoji měnu vůči euru, aby zlepšila postavení export své země. V roce 2015 opustila svůj závazek držet kurz na 1,2 CHF za EUR. I nadále pokračující intervence a kurz osciluje kolem 1,07 CHF za EUR. Tabulka ukazuje vývoj inflace ve zkoumaných zemích.

Tabulka 19 – Vývoj inflace spotřebitelských cen (v %)

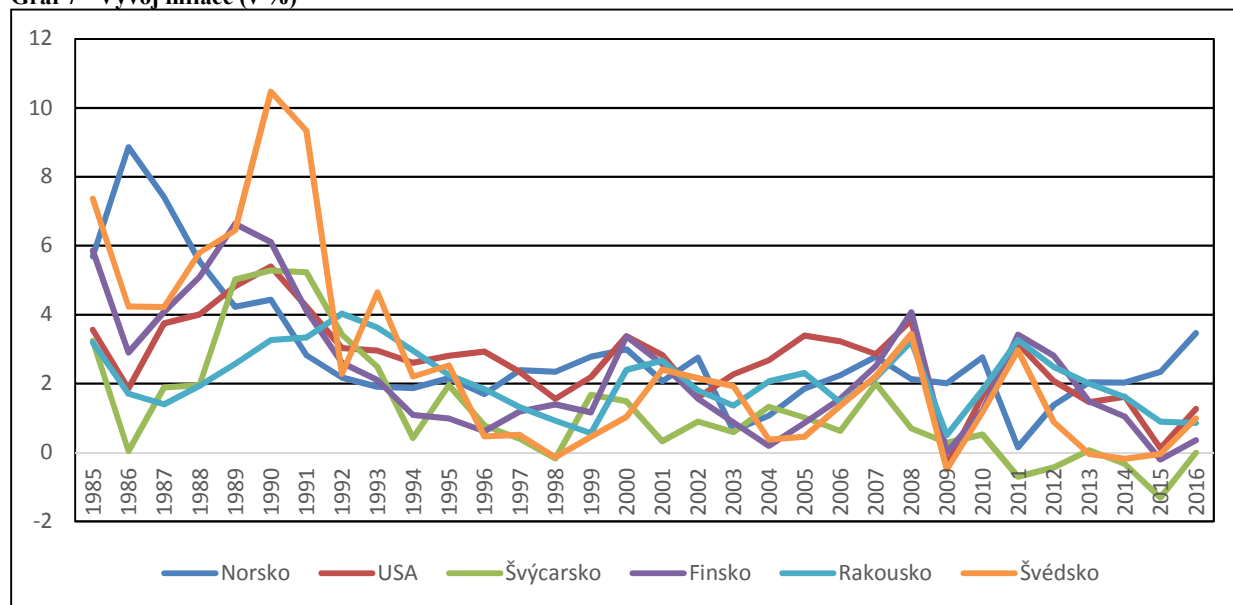
Země	1985	1994	průměr	1995	2015	průměr
Norsko	5,7	1,87	4,5	2,16	3,47	2,0
USA	3,6	2,6	3,6	2,8	1,3	2,2
Švýcarsko	3,2	0,42	2,9	1,95	-0,01	0,5
Finsko	5,9	1,1	4,1	1,0	0,4	1,5
Rakousko	3,2	3,0	2,8	2,3	0,9	1,8
Švédsko	7,4	2,2	5,7	2,5	1,0	1,1

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

⁶⁰ OECD, Prices - Inflation (CPI) - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-21]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>

Od roku 1985 do roku 1994 zažívalo největší inflaci Norsko (průměrně 4,5 % ročně). Druhou nejvyšší pak obyvatelé Finska (4,1%). Toto období se vyznačovalo obecně vysokou inflací v porovnání s vývojem, který následoval v dalších letech. V letech 1995 se inflace dostala pod větší kontrolu u všech sledovaných zemí, jak ukazuje následující graf.

Graf 7 - Vývoj inflace (v %)

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

Do roku 1993 byla míra inflace v zemích v rozmezí od 0 do více než 10 % ročně. Vše se zklidnilo až později, kdy se rozmezí naměřených hodnot zmenšilo na interval od -1 % až do 4 %. Pro spotřebitele se tak prostředí výrazně zpřehlednilo a zklidnilo. Tabulka ukazuje celkovou změnu spotřebitelských cen ve sledovaných obdobích.

Tabulka 20 – Vývoj inflace (rok 1984=100)

Země	1985	1994	změna	1995	2016	změna
Norsko	105,7	154,9	46,5 %	158,2	244,1	54,3 %
USA	103,6	142,7	37,8 %	146,7	231,0	57,5 %
Švýcarsko	103,2	132,9	28,7 %	135,4	149,1	10,1 %
Finsko	105,9	148,6	40,4 %	150,1	206,0	37,2 %
Rakousko	103,2	131,8	27,7 %	134,7	195,2	44,9 %
Švédsko	107,4	173,5	61,6 %	177,9	221,0	24,2 %

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

Od roku 1984 do roku 2016 se nejvíce občanům zdražil spotřebitelský koš v Norsku a to o 244,1 %. Za své nákupy tedy zaplatí přibližně 2,5x více nominálních prostředků než v roce 1984. Výrazně se také zdražilo ve Spojených státech (231 %) a Švédsku (221 %). Naopak nejmenší podražení potkalo Švýcarsko (149,1 %) a Rakousko (195,2 %).

5.3 Příjmy obyvatel

Obyvatelstvo nejvíce ze všeho zajímá, kolik mají na svých účtech. Pokud se vládě daří vytvářet v zemi vhodné prostředí pro podnikání, láká tím do země další podniky. Více podniků v zemi znamená větší konkurenci a poté nevyhnutelně musí růst platy obyvatelstvu.

Na základě dat z OECD byla pozorována výše průměrné mzdy v jednotlivých zemích. Vypočtená průměrná mzda zahrnuje objem všech mezd v ekonomice dělená průměrným počtem pracujících. V tomto případě se počítá pouze s pracovníky na plný úvazek. V časovém rámci od roku 1990 do roku 2016 v USD.⁶¹

Nejdůležitější pak budou sledované rozdíly před a po vstupu zemí do EU a srovnání jejich vývoje se zeměmi mimo unii.

Tabulka 21 – Vývoj průměrné roční mzdy (v USD)

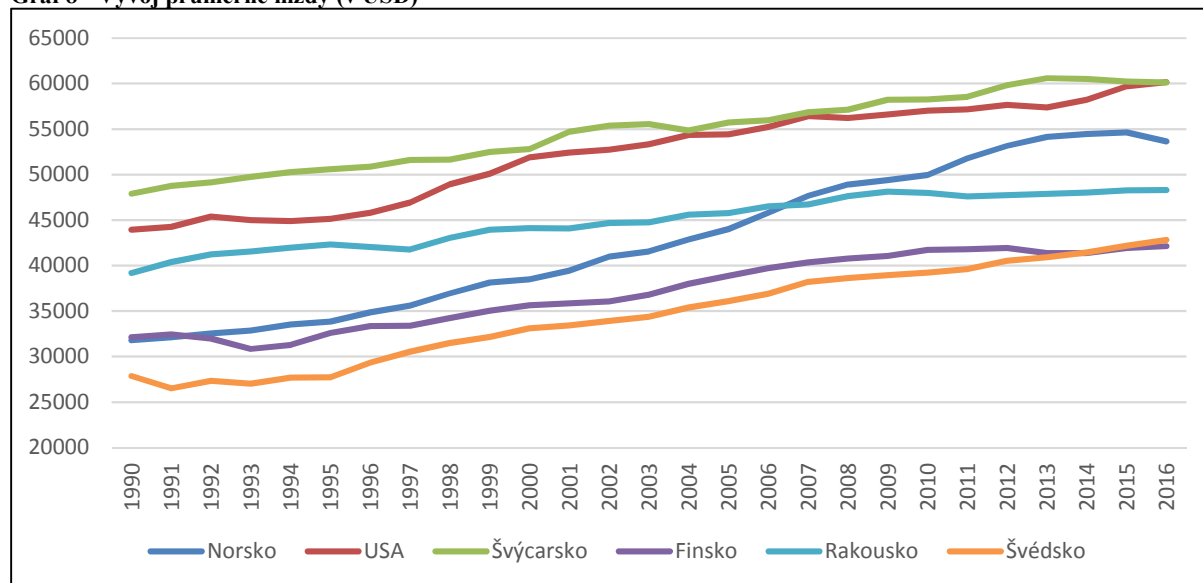
Země	1990	1994	Prům. roční změna	1995	2016	ø změna	nominální rozdíl 2016/1995
Norsko	31 786	33 529	1,3 %	33 842	53 643	2,2 %	58,5 %
USA	43 935	44 907	0,6 %	45 123	60 154	1,3 %	33,3 %
Švýcarsko	47 900	50 267	1,2 %	50 576	60 124	0,8 %	18,9 %
Finsko	32 114	31 287	-0,6 %	32 564	42 127	1,4 %	29,4 %
Rakousko	39 183	41 976	1,7 %	42 314	48 295	0,6 %	14,1 %
Švédsko	27 850	27 676	-0,1 %	27 727	42 816	2,0 %	54,4 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z dostupných dat je jasné vidět posun k výrazně lepším výsledkům a trendům napříč všemi zeměmi. Rakousko opět znovu patří na chvost i v tomto indikátoru, kdy se průměrná mzda zvedla o pouhých 14,1 %. V absolutních hodnotách mají všechny země v EU průměrné mzdy mezi 42 127 až 48 294 USD. Země mimo EU se pohybují v rozmezí mnohem vyšším. Přitom ještě v roce 1990 mezi zeměmi rozdíly byly mnohem menší. Například Finsko mělo vyšší mzdy než Norsko. Aktuálně však Norsko má o 27 % vyšší nominální mzdu než Finsko. Dynamiku růstu více přibližuje grafické znázornění.

⁶¹ OECD, Domestic product - Gross domestic product (GDP) - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>

Graf 8 - Vývoj průměrné mzdy (v USD)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Nejsilnější trendovou křivku můžeme vidět u Finska. Díky internetové bublině, finanční krizi z roku 2008 a problémům s nejdůležitější finskou značkou Nokia se dynamika růstu v posledních letech rapidně snížila. Švýcarsko, které ve sledovaném období patřilo v tomto ukazateli na nejvyšší pozici po celý časový rámec, v minulém roce dohnalo Spojené státy. Největší problémy v posledních letech jsou vidět u Rakouska, které se ještě nebylo schopné dostat na svou předkrizovou úroveň.

5.4 Nezaměstnanost

Největší hrozbou každého občana je to, že nebude mít možnost si vydělat na své živobytí. Zda nakonec bude moci být zaměstnán, a tudíž i placen, závisí na mnoha faktorech. Některé z nich jedinec může ovlivnit sám - vzdělávání, rekvalifikační kurzy, čas věnovaný hledání práce a další.

Co jedinec ovlivnit nedokáže, jsou například daňové podmínky pro firmy i jednotlivce, investiční podmínky pro firmy, síla měny, politika cel a další.

Země v EU by díky své soudružnosti a tomu, že vytváří společně dohromady silný a kompaktní trh, který by měl být schopen lákat velké množství korporací. Proto v regionu EU předpokládáme nižší procenta nezaměstnanosti. Za předpokladu že EU funguje správně.

Tabulka 22 - Vývoj nezaměstnanosti (v %)

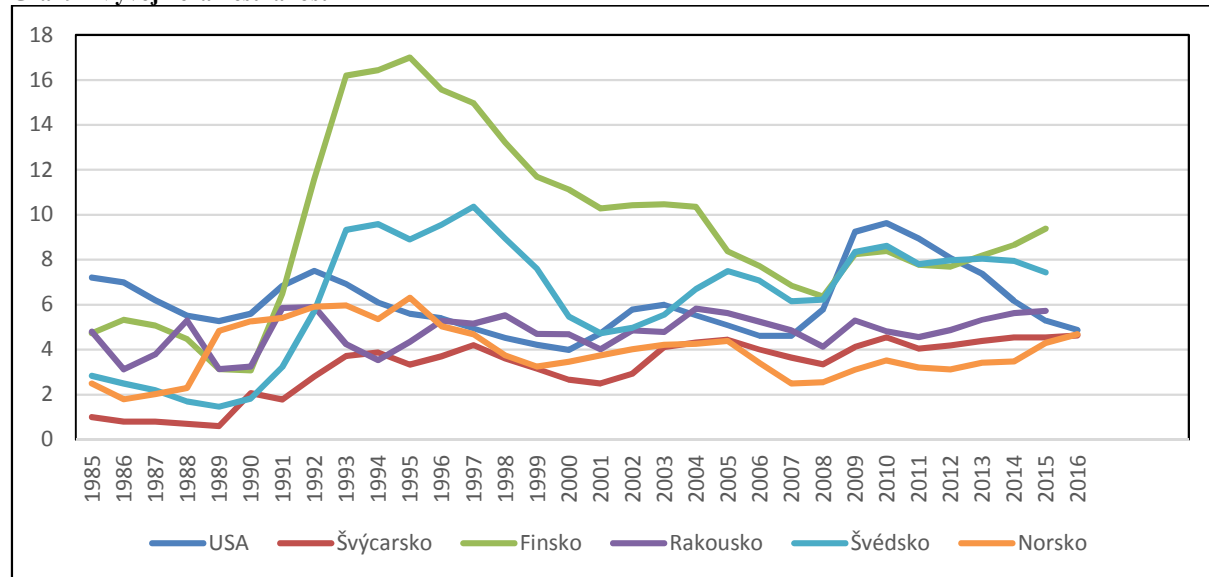
Země	1985	1994	změna	1995	2015	změna
USA	7,20	6,10	-15,3 %	5,60	5,28	-5,7 %
Švýcarsko	1,00	3,88	288,0 %	3,33	4,55	36,6 %
Norsko	2,50	5,35	114,0 %	6,31	4,30	-31,9 %
Švédsko	2,83	9,58	238,5 %	8,90	7,43	-16,5 %
Finsko	4,73	16,43	247,4 %	17,00	9,38	-44,8 %
Rakousko	4,80	3,53	-26,5 %	4,35	5,72	31,5 %

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

V prvním sledovaném období nejhorších výsledků dosáhlo Finsko, které se dostalo v roce 1994 až na 16,43% nezaměstnanost. Sousední Švédsko zaznamenalo druhý nejhorší výsledek, kdy se počet nezaměstnaných více než ztrojnásobil. Stejně tak se počet nezaměstnaných rapidně zvýšil i u Švýcarska, a to skoro na čtyřnásobek hodnot z roku 1985.

V druhém období se rapidně změnila pozice Finska, které zaznamenalo nejvyšší zlepšení ze všech sledovaných zemí. Míra nezaměstnanosti je zde ve výši 9,38 %. Stále s odstupem 2% bodů nejvyšší z celé šestice zemí. Skoro o třetinu klesl podíl nezaměstnaných také v Norsku, a to až na 4,3 % a tudíž druhý nejlepší výsledek ze sledovaných zemí. Snížení počtu nezaměstnaných je také u obyvatel Spojených států, Finska a Švédska. U všech zemí se finanční krize z roku 2008 projevila zvýšením nezaměstnanosti, jak ukazuje následující graf.

Graf 9 - Vývoj nezaměstnanosti

Zdroj dat data.worldbank.org, vlastní zpracování

Grafické znázornění vývoje nezaměstnanosti ukazuje, že s finanční krizí se dosud z hlediska počtu nezaměstnaných nevyrovnala žádná země kromě Spojených států. Ty jako jediné mají nezaměstnanost na stejné úrovni jako před vypuknutím finanční krize.

Nejdiskutovanějším problémem současnosti u tématu zaměstnanosti je situace u budoucích generací. Jedná se o mladé osoby do 26 let věku. Patří na trhu práce aktuálně mezi

nejvíce ohrožený typ osob. Univerzity stále vychovávají více vzdělaných, po kterých ale na trhu práce není poptávka. Vývoj v této oblasti shrnuje následující tabulka.

Tabulka 23 – Nezaměstnanost mladých osob do 26 let (v %)

Země	1990	1994	změna	1995	2015	změna
USA	11,16	12,46	11,6 %	12,07	11,62	-3,7 %
Švýcarsko	3,24	5,98	84,6 %	5,45	8,61	58,0 %
Finsko	8,88	31,16	250,9 %	41,19	22,45	-45,5 %
Rakousko	3,80	4,96	30,5 %	5,91	10,59	79,2 %
Švédsko	4,64	22,62	387,5 %	19,61	20,40	4,0 %
Norsko	11,76	12,62	7,3 %	19,11	9,91	-48,1 %

Zdroj dat data.worldbank.org, vlastní zpracování

Nezaměstnanost mladých je dlouhodobě nejvíce vyrovnaná u Spojených států a drží se kolem 12 %. Ve Švýcarsku od roku 1990 vystoupala na zhruba trojnásobek původní velikosti. Nejvíce dynamický vývoj a aktuálně nejvyšší podíl nezaměstnaných mladých do 26 let najdeme u Finska (22,45 %) a Švédska (20,4%). Klesající tendenci pak ukazuje Norsko, které za 20 let od roku 1995 dokázalo snížit nezaměstnanost u mladých o polovinu, na současných 9,91 %.

5.5 Produktivita práce

Faktor produktivity práce patří ke klíčovým parametrům moderních a fungujících ekonomik. Jedná se o hlavní a nezaměnitelný indikátor, který ovlivňuje životní standard v dané ekonomice. Indikátor jako takový velikost vyprodukovaného produktu vyrobeného jednou hodinou práce.

Velikost indikátoru závisí na třech hlavních ukazatelích. Na výši investic a úspor v ekonomice, které směřují do fyzického kapitálu, nových technologií a lidském kapitálu.

Produktivita práce je napevno spojena s životním standardem v zemi. Pokud se zvyšuje, pracovníci za hodinu své práce vytvoří větší objem zboží a služeb. Tudiž mohou být lépe zaplacení a mohou více spořit či utrácet.⁶²

Následující tabulka zachycuje změny v produktivitě práce ve zkoumaných zemích v letech 1989 až 2016. Předpokladem fungování Evropské unie je podpora produktivity práce a její sbližování napříč členskými zeměmi pomocí různých dotačních programů.

⁶² OECD, Productivity - Labour productivity and utilisation - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/lprdy/labour-productivity-and-utilisation.htm>

Tabulka 24 – Vývoj produktivity práce (v %)

Země	změna 1994/1989	prům. roční změna	poměr 2016/1995	prům. roční změna	změna dynamiky
Rakousko			131,23	1,32	n/a
Finsko	141,88	3,57	133,56	1,55	-56,45 %
Švýcarsko	111,26	1,08	121,12	1,07	-1,12 %
Norsko	130,26	2,69	118,92	1,10	-59,07 %
Švédsko	115,43	1,45	141,36	1,77	21,79 %
USA	115,79	1,48	137,69	1,60	7,80 %

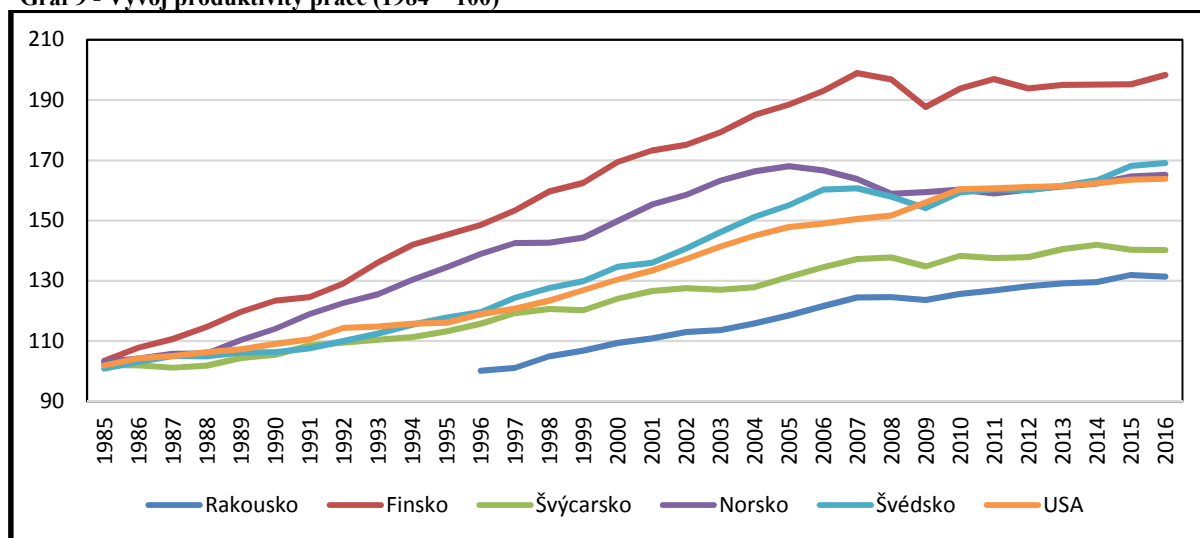
Zdroj dat data.worldbank.org, vlastní zpracování

V období let 1989 až 1994 byla dynamika růstu produktivity práce u zkoumaných zemí mezi 1,5 % a 3,57 % ročně. Nejlépe se vedlo technologicky vyspělému Finsku (nárůst o 41,88 %) a Norsku (30,26 %). Nejmenší posun zaznamenala ekonomika Švýcarska (11,26 %), Švédska (15,43 %) a Spojených států (15,79 %).

Následoval výrazný pokles dynamiky růstu produktivity práce. Negativní dopad měla finanční krize. Jak můžete v grafu 11 níže vidět, období kolem roku 2008 je poznamenáno poklesem produktivity práce. Některé země dokonce ani dnes ještě nedosáhly předkrizových hodnot.

Posledních 21 let tak nejvíce rostla produktivita práce Spojených států (nárůst o 37,69 %), Finska (33,56 %) a Rakouska (31,23 %). Nejvíce si pohoršilo z hlediska dynamiky Norsko (18,92 %).

Graf 9 - Vývoj produktivity práce (1984 = 100)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z grafu vyplývá, že na svou předkrizovou úroveň vývoje produktivity práce zatím nedosáhlo Finsko a Norsko. Ostatním státům se již podařilo předkrizovou úroveň předstihnout.

5.6 Obyvatelstvo

Tato část práce se zaměří na analýzu vývoje aktuálního stavu a předpovědi budoucího vývoje. Celkový stav obyvatelstva sám o sobě není natolik vypovídající. Podstatné jsou spíše důvody samotných změn. Například i největší ekonomika Evropy, Německo, očekává, že podíl pracujících osob ve věku od 20 do 64 let věku se do roku 2060 zmenší zřejmě z dnešních 60 % na 50 %. ⁶³

Zkoumané země a jejich vývoj celkového počtu obyvatel shrnuje následující tabulka.

Tabulka 25 – Vývoj populace

Země	1985	1994	roční změna	1995	2015	roční změna
USA	237 924 000	263 126 000	1,13 %	266 278 000	323 127 513	0,94 %
Norsko	6 470 365	6 993 795	0,87 %	7 040 687	8 372 098	0,82 %
Švýcarsko	4 902 206	5 088 333	0,41 %	5 107 790	5 495 096	0,35 %
Finsko	7 564 985	7 936 118	0,53 %	7 948 278	8 747 358	0,44 %
Rakousko	8 350 386	8 780 745	0,56 %	8 826 939	9 903 122	0,55 %
Švédsko	4 152 516	4 336 613	0,48 %	4 359 184	5 232 929	0,86 %

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

Všechny zkoumané země dosahují růstu počtu obyvatel. Ovšem jsou mezi nimi obrovské rozdíly. Norsko, USA a Švédsko rostou poměrně rychlým tempem. Na druhém konci pole je Švýcarsko, které roste skoro třikrát nižším tempem, dále pak Finsko a Rakousko.

Nejpalčivějším problémem z hlediska demografie jsou pro státy aktuálně potíže se zabezpečením financování sociálních programů, zejména pak důchodů.

Následující tabulka zachycuje vývoj počtu seniorů.

Tabulka 22 – Lidé ve věku 64 a více let (% v celkové populaci)

Země	1985	1994	změna	1995	2015	změna
USA	12,13	12,68	4,5 %	12,65	15,03	18,8 %
Švýcarsko	13,98	14,68	5,0 %	14,68	18,23	24,2 %
Finsko	12,52	14,15	13,0 %	14,28	20,79	45,5 %
Rakousko	14,14	15,21	7,6 %	15,19	19,03	25,3 %
Švédsko	17,27	17,61	1,9 %	17,51	19,83	13,3 %
Norsko	15,69	16,14	2,9 %	16,01	16,59	3,6 %

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

Největší podíl má skupina 64+ aktuálně ve Finsku (20,79 %) a ve Švédsku (19,83 %). Stejně tak u těchto dvou zemí je největší dynamika nárůstu podílu této skupiny, která nejvíce zatěžuje státní rozpočet. Zatímco v roce 1985 byl průměr sledovaných zemí v tabulce č.25 jen

⁶³ ČTK, 2010. Ve východním Německu tika demografická bomba | Aktuálně.cz. *Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje* [online] [vid. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/ve-vychodnim-nemecku-tika-demograficka-bomba/r~i:article:661796/>

14,29 %, o 30 let později je to již 18,25 %. V řeči absolutních čísel to znamená, že penzijní systémy musí dokázat zajistit v průměru o 27 % více občanů ve věku 64+ let.

Klíčovým faktorem pro zachování počtu obyvatel v zemi je natalita. Určuje, kolik narozených dětí připadá na 1000 obyvatel.

O tom, jaká hodnota je ideální nebo nutná, se vedou na akademické půdě spory. Nejčastější uváděné číslo pro zachování aktuálního počtu obyvatel je 2,1. Jiní experti naopak doporučují zacílit na interval od 1,8 do 2 s tím, že počítají i s menší migrací obyvatel.

Ještě v 80. letech minulého století se Evropa pohybovala jako celek kolem čísla 2,6. Což naprosto bezpečně zajišťovalo udržitelný růst obyvatelstva. Následoval ovšem strmý pád. Jen pár desítek let poté, v letech 1995 až 2002 se starý kontinent v průměru dostal až na 1,4.

Tabulka 26– Porodnost (v promile)

Země	1985	1994	změna	1995	2015	změna
Norsko	1,84	2,00	8,5 %	1,98	1,84	-13,5 %
USA	1,52	1,49	-2,0 %	1,48	1,54	6,0 %
Švýcarsko	1,64	1,85	12,8 %	1,81	1,71	-10,0 %
Finsko	1,47	1,47	0,0 %	1,42	1,47	5,0 %
Rakousko	1,74	1,88	8,0 %	1,73	1,88	15,0 %
Švédsko	1,68	1,87	11,3 %	1,87	1,75	-12,0 %

Zdroj dat: data.worldbank.org, vlastní zpracování

Spojené státy ze sledovaných zemí mají dlouhodobě parametr porodnosti nad minimální požadovanou hranicí a nehrozí jim tedy populační problémy v budoucnosti. Dalším pozitivem u této země je i významný počet migrantů, a tak populace stále roste. Z evropských zemí jsou na tom nejlépe severské země Finsko, Norsko a Švédsko. Kromě Finska se mohou spolehnout také na velký příliv migrantů. Velké problémy zažívají země střední Evropy – Švýcarsko a Rakousko. Parametr 1,54 resp. 1,47 i přes pozitivní trend v posledních letech bude v budoucnosti znamenat značné problémy s pracovní silou i celkovým vývojem počtu obyvatel.

Nejen zvětšující se počet občanů v neproduktivním věku komplikuje situaci sociálním programům daných zemí. Druhým problémem je zvyšující se délka dožití obyvatel. Během posledních 30 let se jedná o změny v rozmezí od 3 do skoro 9 let v penzi života navíc.

V kombinaci se zvětšujícím se počtem seniorů je tento parametr jednou z hlavních překážek stability sociálního systému daných zemí. Rozdíly v předpokládaném věku dožití ukazují dvě následující tabulky.

Tabulka 27– Očekávaná délka života žen (v letech)

Země	1985	1994	změna	1995	2015	změna
Švýcarsko	80,15	81,71	1,56	81,69	85,4	3,71
Švédsko	79,7	81,37	1,67	81,45	84,6	3,15
Rakousko	77,4	79,8	2,4	80,1	84,2	4,1
Norsko	79,41	80,64	1,23	80,82	84,2	3,38
Finsko	78,51	80,15	1,64	80,21	84,1	3,89
USA	78,2	79	0,8	78,9	81,2	2,3

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Tabulka 28 – Očekávaná délka života mužů (v letech)

Země	1985	1994	změna	1995	2015	změna
Švýcarsko	73,48	75,15	1,67	75,3	81,1	5,8
Švédsko	73,78	76,06	2,28	76,16	80,6	4,44
Rakousko	72,59	74,88	2,29	74,8	80,1	5,3
Norsko	70,4	73,2	2,8	73,4	79,6	6,2
Finsko	70,14	72,82	2,68	72,79	78,8	6,01
USA	71,1	72,4	1,3	72,5	76,4	3,9

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z tabulek je vidět, že nejdelší život mohou očekávat občané Švýcarska. Zajímavostí je, že muži žijí ve všech zkoumaných zemích kratší dobu než ženy. Na druhou stranu tempo zvyšování jejich věku dožití je mnohem vyšší než u žen. Při zachování stávajících tendencí tak během dalších 80 let v tomto parametru muži ženy dostihnou.

Aktuálně obrovské celoevropské téma, které souvisí s vývojem počtu obyvatel je migrace. Samotná migrace má na ekonomiky obrovský vliv. Musíme ji však chápat ve dvou různých rovinách.

První je ekonomická migrace za lepším životem, kdy lidé většinou změni své bydliště s vidinou vyšších výdělků v zahraničí.

Druhým typem a dnes nejskloňovanějším tématem jsou aktuálně ekonomičtí migranti, kteří přichází do evropských států z jiných kontinentů. Nejvíce je pak lákají rozvinuté a prosperující ekonomiky se štědrým sociálním systémem. Odhaduje se, že nelegální společnosti zaměřené na přesuny migrantů jen za rok 2016 inkasovaly zisk kolem 2,5 miliard USD. V letech 2014 až 2016 požádalo o azyl v Evropě přes 2 000 000 uprchlíků. Velká část z nich ze Sýrie (29 %), Afghánistánu (14 %) a Iráku (10 %). Představují většinou levnější pracovní sílu, ale také bezpečnostní hrozbu. Největší část migrantů míří do Německa (35 %). Druhé místo zaujímá Švédsko (12 %) a třetí nejvyšší počet zaznamenalo Rakousko (6,5 %).

Následující tabulka ukazuje počty migrantů do jednotlivých zkoumaných zemí

Tabulka 29 – Celková čistá migrace (v jednotkách osob)

Země	1984– 1987	1988– 1992	1993– 1997	1998– 2002	2003– 2007	2008– 2012
USA	3 428 740	4 516 808	8 612 074	5 206 538	5 033 689	4 500 000
Švýcarsko	130 857	247 406	65 218	186 125	344 872	397 267
Finsko	18 268	47 223	22 154	31 935	57 558	81 416
Rakousko	110 999	227 841	65 082	178 117	153 763	267 172
Švédsko	134 569	156 460	58 470	141 723	262 453	253 958
Norsko	38 715	46 903	58 773	67 400	163 433	221 814

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Tabulka ukazuje snižující se počty migrantů do Spojených států, řádově o 30 % oproti období 1993–1997. Ostatní země naopak po propadu v tomto období ukazují strmý růst počtu migrantů. Jejich hrubý podíl na obyvatelstvu dané země ukazuje tabulka.

Tabulka 30 – Hrubý podíl migrantů na obyvatelstvo

Země	Podíl
USA	14,3 %
Švýcarsko	28,9 %
Finsko	5,4 %
Rakousko	15,2 %
Švédsko	14,3 %
Norsko	13,8 %

Zdroj dat: UN 2015 report, vlastní zpracování

Z nečlenských zemí EU je zajímavá snížená dynamika Švýcarska. To již dosáhlo skoro 25% podílu cizinců na svém obyvatelstvu a v kombinaci s posilujícím frankem se stalo ostrovem vysokých cen uprostřed Evropy. Nejnižší dvě změny dynamiky najdeme opět mezi nečlenskými státy - Spojenými státy americkými a Norskem.

Z členských zemí je na tom nejhůře u tohoto indikátoru Rakousko. To již má více než 16% zastoupení cizinců mezi obyvateli. Současná daňová reforma by však i tento ukazatel měla zlepšit. Jako celek jsou na tom ale členské státy v tomto indikátoru až za nečlenskými státy.

5.7 Daně pro firmy

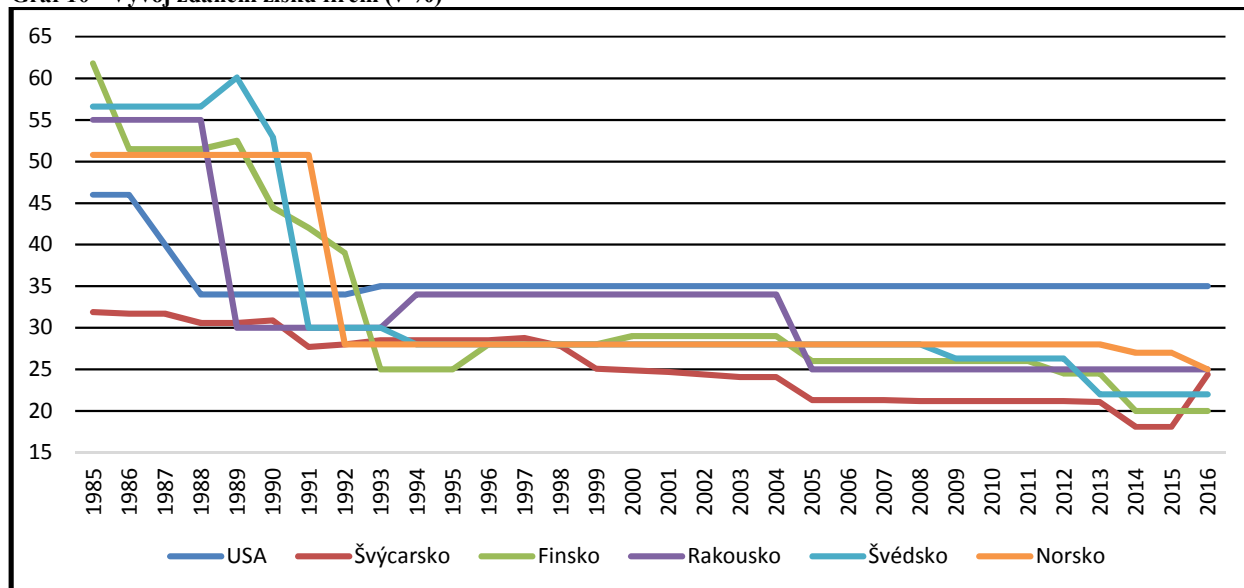
Díky probíhající globalizaci se změnilы podmínky pro podnikání firem. Pro celosvětové korporace již není důležité, kde budou mít své centrály a mohou si tedy vybírat ze všech zemí světa.

Jedním ze základních parametrů na základě kterých se firmy rozhodují, je i zdanění jejich zisků. Při prvních náznacích vzniku schengenského prostoru v Evropě si některé státy začaly tuto možnost uvědomovat. Pokud bude mít stát, který je součástí unie či Schengenu vyšší daňové zatížení než okolní státy, hrozí, že firmy se rozhodnou odejít. Není to však jen výše

sazeb, ale i stabilita. Země, která nastavení sazeb často mění, není pro korporace tak zajímavá jako země, kde se dá se stejným zatížením počítat dlouhodobě.⁶⁴

Historii daňového zatížení zisků firem sleduje následující graf s daty od roku 1985.

Graf 10 - Vývoj zdanění zisků firem (v %)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Zatímco ještě v roce 1985 byla ve sledovaných zemích v průměru více než 45% sazba, na zisky firem v roce 2016 se dostal tento parametr o polovinu níže. Po celou dobu nejnižší korporátní daně platily firmy ve Švýcarsku. Zatímco v ostatních státech byly sazby nad 45 %, firma ve Švýcarsku platila jen 32,5 %. S postupným prohlubováním globalizace se v letech 1988–1993 podmínky pro firmy výrazně změnily. Státy své daně pro korporace výrazně snížily, ale Švýcarsko se opět roku 1999 vrátilo na místo země s nejnižší sazbou pro firmy. Až v roce 2015 došlo k reformě a změně sazby z 18 % na 25 %. Jediná země, která nastavení sazeb od roku 1993 ani jednou nezměnila, jsou Spojené státy.

5.8 Podíl daní na HDP

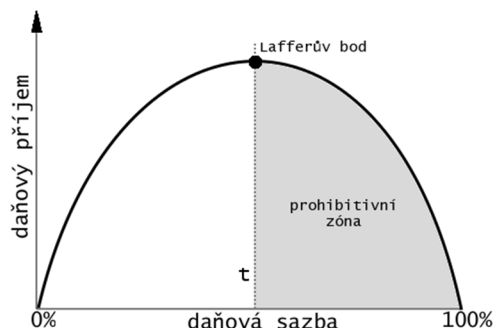
Indikátor podílu daní na HDP je definován jako podíl všech vybraných daní státem. Zahrnuje tedy například daně z příjmu, ze zisku, daně z nemovitostí či z vlastnictví. OECD tento indikátor u vybraných zemí sleduje od roku 2000.⁶⁵

⁶⁴ OECD, Tax - Tax on corporate profits - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/tax/tax-on-corporate-profits.htm>

⁶⁵ OECD, Tax - Tax revenue - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>

Čím vyšší je daňové zatížení v zemi, tím složitější mají poté obyvatelé život. Každá daň je zásahem do rozpočtu daného subjektu. Vysoké daňové zatížení může vést k vzrůstajícímu podílu šedé ekonomiky, jak ukazuje například Lafferova křivka.

Obrázek 2.

Lafferova křivka

Zdroj: Holman, 2010, str.337

Daňový výnos státu stoupá s vzrůstající daňovou sazbou až do Lafferova bodu. Od toho bodu se již větší část obyvatelstva zajímá o možnosti krácení daní a vzniká tak šedá ekonomika.

Následující tabulka ukazuje situaci u vybraných zemí

Tabulka 31 – podíl celkového výstupu země, který stát vybere na daních vzhledem k velikosti HDP v roce 2016

Země	Podíl daní na HDP (v %)
Rakousko	42,6
Finsko	44,13
Švédsko	44,12
Norsko	37,98
Švýcarsko	27,83
USA	26,02

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Rozdíly mezi zeměmi EU a ostatními jsou velmi výrazné. Je zde vidět stoupající provázanost jednotlivých států EU a s tím související zdanění vyšší než u zemí mimo EU. Naproti tomu Švýcarsko vybere na daních vzhledem k HDP jen 27,83 % a ještě o 2 body níže pak Spojené státy americké. Můžeme vidět, že méně zatěžují své občany daněmi země mimo EU.

5.9 Zadlužení domácností vzhledem k velikosti HDP

Dalším výrazným indikátorem stavu společnosti je zadlužení domácností. V rozvinutých ekonomikách je takzvaný život na dluh aktuálním fenoménem a velmi diskutovaným tématem. Dluhy na jednu stranu podněcují růst celé ekonomiky. Spotřebitel díky

možnosti úvěru navýší svojí dnešní spotřebu. Na druhou stranu v drtivé většině případů musí za zapůjčení peněz věřiteli nebo bance zaplatit úroky. Tímto způsobem sníží svojí budoucí spotřebu.⁶⁶

Dle Modiglianiho teorie životního cyklu si spíše půjčují mladí lidé. Zde se očekává růst jejich disponibilního důchodu v čase, a tudíž i schopnost splácet své dluhy z mládí.

Mezi finanční produkty, které mají v dluzích domácností největší zastoupení, patří jednoznačně úvěry k financování bydlení – hypotéky. Často s dobou splatnosti 30 let. Vzhledem k vývoji úrokových sazeb se může jednat o dost nebezpečné finanční instrumenty. Hypotéky byly spouštěcím mechanismem finanční krize z roku 2008. Následovaly regulace hypotečního trhu, které by měly podobnému scénáři v budoucnosti zabránit.

Následující tabulka ukazuje změnu zatížení rodinného rozpočtu při změně úrokové sazby na hypotéce.

Tabulka 32 – Hypotéka 5 000 000 Kč, 30 let splatnost

Sazba (%)	Splátka	Navýšení	Změna v %
2	18 551 Kč	X	X
4	24 031 Kč	5 480 Kč	29,5 %
6	30 246 Kč	6 215 Kč	25,9 %
8	37 076 Kč	6 830 Kč	22,6 %

Zdroj dat: interní kalkulator Komerční Banky, vlastní zpracování

Zvýšení sazby z 2 % na 4 % vyvolá 30% navýšení měsíční splátky na hypotéku. V tom momentu se může hypotéka stát pro mnoho obyvatel s napjatým rozpočtem již nedostupnou a nastanou problémy s jejím splácením.

Aktuální sazby v jednotlivých zemích ukazuje tabulka.

Tabulka 33 – Aktuální sazby v jednotlivých zemích

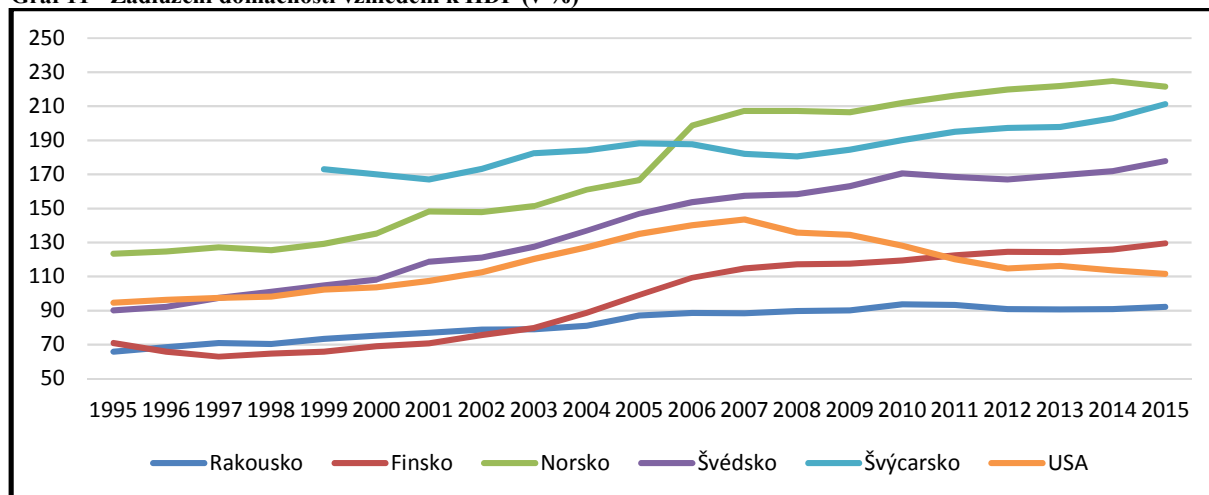
Země	průměrná úroková míra (2017)
Rakousko	2,09
Finsko	1,5
Norsko	2,52
Švédsko	1,86
Švýcarsko	1,41
USA	3,93

Zdroj dat: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Tabulka ukazuje objem zadlužení obyvatelstva vůči celkovému HDP. Zkoumaným obdobím bylo přistoupení zemí k EU v roce 1995 do roku 2015

⁶⁶ OECD, Household accounts - Household debt - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>

Graf 11 - Zadlužení domácností vzhledem k HDP (v %)

Zdroj dat: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Ze sledovaných zemí má největší dluh domácností vůči HDP aktuálně Norsko které v roce 2005 předstihlo do té doby nejzadluženější švýcarské domácnosti. Mezi nejdisciplinovanější národy patří z tohoto srovnání Rakousko, které jako jediné nemá objem dluhu domácností vyšší než HDP. Přesnější čísla a vývoj zobrazuje tabulka níže.

Tabulka 34 – Zadlužení domácností vzhledem k HDP (v %)

Země	1995	2015	Rozdíl
Rakousko	65,9	92,3	40,06 %
Finsko	71	129,5	82,39 %
Norsko	123,4	221,5	79,50 %
Švédsko	90,2	177,8	97,12 %
Švýcarsko	173 (1999)	211,2	22,08 %
USA	94,6	111,5	17,86 %

Zdroj dat: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

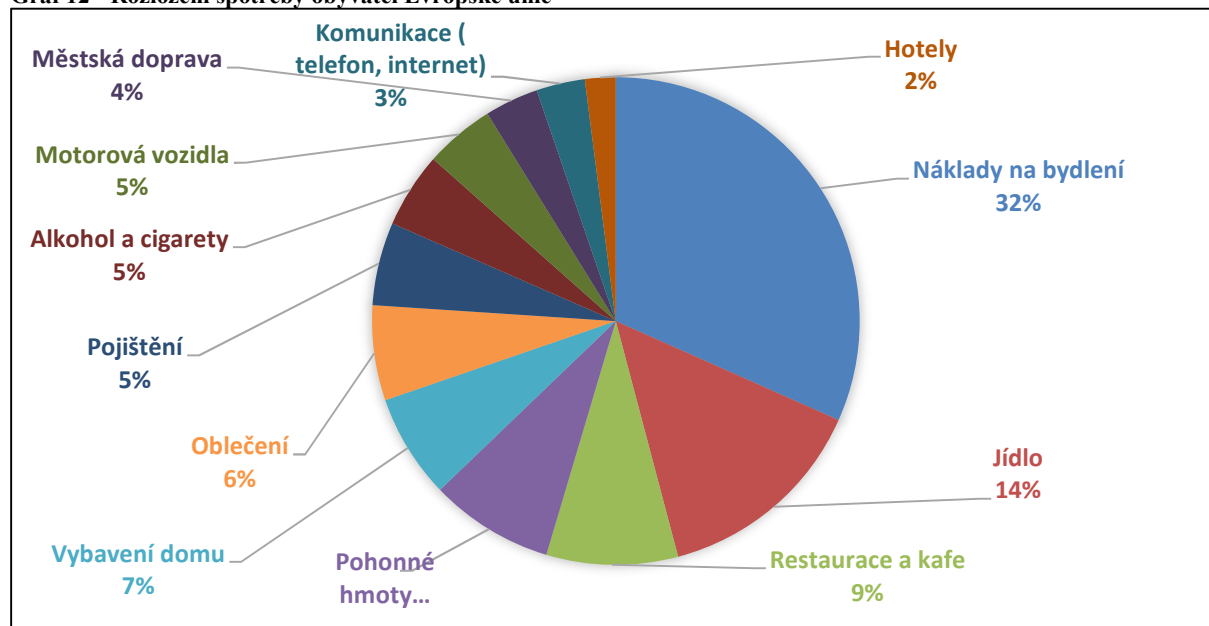
Za sledované období se nejvíce navýšil dluh švédských domácností. Skoro na dvojnásobek původní hodnoty z roku 1995. Přes dvojnásobek ročního HDP se dostalo jen Norsko a Švýcarsko. Nejnižšího navýšení dosáhly Spojené státy (17,86 %).

5.10 Vývoj cen nemovitostí

Jedna ze základních lidských potřeb je mít kde bydlet. Díky obrovskému rozmachu hypoték v posledních letech jsou ceny nemovitostí podstatným parametrem pro domácnosti. Výdaje na bydlení patří mezi největší část výdajů domácností (průměr v EU je 32 % všech výdajů domácnosti).

Největší výdaje rozpočtů rodin v EU zobrazuje graf.

Graf 12 - Rozložení spotřeby obyvatel Evropské unie

Zdroj dat: eurostat, vlastní zpracování

Náklady na bydlení tvoří s velkým náskokem finančně nejnáročnější část výdajů (32 %). Více než dvakrát méně než za bydlení průměrný Evropan utratí za jídlo. Na třetím místě jsou náklady na stravování v restauracích a oblíbené kavárny. Na opačném konci najdeme výdaje na hotelové ubytování, městskou dopravu anebo náklady na telefon a internet.

Tabulka 35– Vývoj cen domů

Země	Změna od roku 2000 do 2016
USA	24,03 %
Švýcarsko	55,58 %
Švédsko	144,23 %
Rakousko	37,31 %
Norsko	93,72 %
Finsko	27,75 %

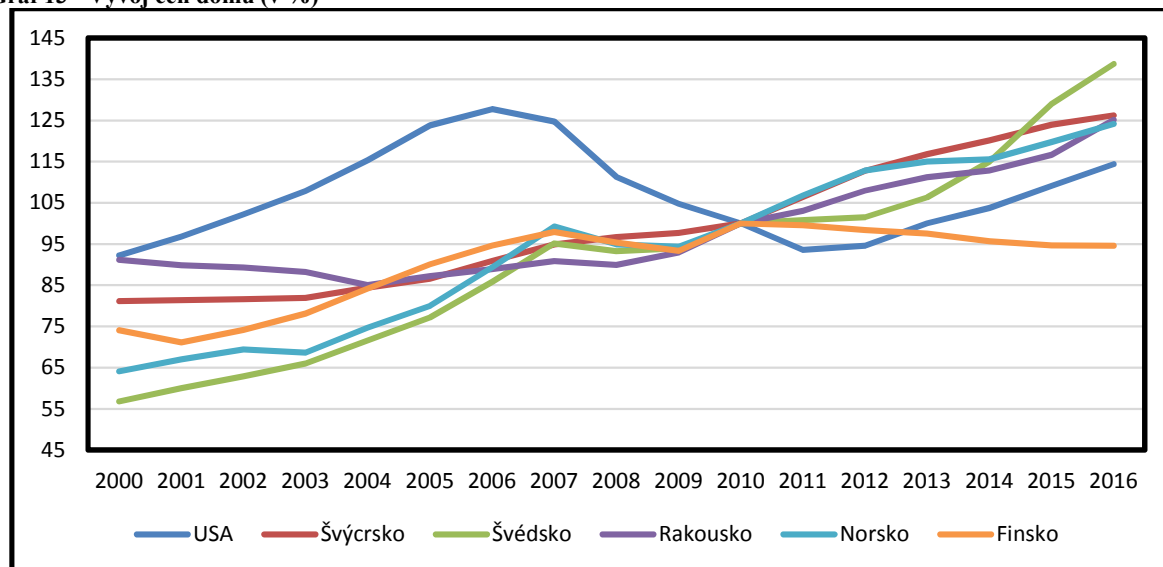
Zdroj dat: OECD, vlastní zpracování

Největší nárůst u cen nemovitostí je vidět u Švédska a Norska. Švédsko o 144,23 % a Norsko jako druhé v pořadí o 93,72 %. Naopak nejnižší nárůst, a tudíž nejmenší dopad na splátky nových hypoték měl růst cen nemovitostí ve Spojených státech (24,03 %) a Finsku (jen 27,75 %).⁶⁷

Ceny nemovitostí a jejich vývoj v tomto období byl silně ovlivněn finanční krizí. Její vliv na cenu domů ukazuje graf.

⁶⁷ OECD, Household accounts - Housing - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-21]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/housing.htm>

Graf 13 - Vývoj cen domů (v %)

Zdroj dat: eurostat, vlastní zpracování

Ve všech sledovaných ekonomikách se ceny nemovitostí zvedaly až do finanční krize v roce 2008. Při finanční krizi se nejvíce snížily ceny nemovitostí ve Spojených Státech (o 27 %). Ostatní ekonomiky takto výrazný pokles nezaznamenaly. V průměru zde cena nemovitostí klesla o 2 až 4,6 %. Jediné Švýcarsko i přes finanční krizi zaznamenalo posílení ceny nemovitostí o 1 %.

Ve všech státech až na Spojené státy americké se ceny nemovitostí dostaly vysoko nad předkrizovou úroveň. Výjimku tvoří Finsko, kde nastal mírný pokles o 4 %.

5.11 Úspory domácností

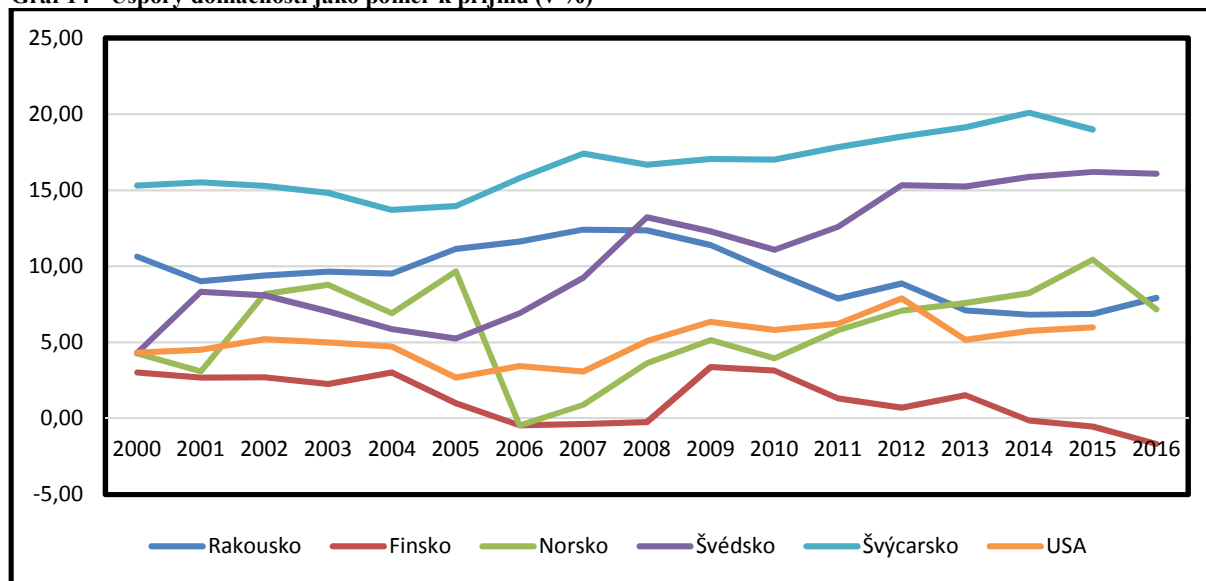
Dalším indikátorem jsou úspory samotných domácností. Jejich výpočet je založen na odečtu spotřeby od disponibilního důchodu. Je zde také zohledněn vývoj uspořené prostředků domácností uvnitř penzijních fondů.⁶⁸

Úspory jsou velmi důležitým faktorem a základním stavebním kamenem kapitálových investic v zemi a hlavním předpokladem pro dlouhodobý růst ekonomiky.

Následující graf ukazuje vývoj tohoto indikátoru ve sledovaných ekonomikách jako podíl na jejich příjmu.

⁶⁸ OECD, Household accounts - Household savings - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-savings.htm>

Graf 14 - Úspory domácnosti jako poměr k příjmu (v %)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že alarmující vývoj je aktuálně ve Finsku. Zde již dosáhl parametr úspor záporných hodnot. Vypovídá to o vzrůstajícím zadlužení země a její absolutní závislosti na investičním kapitálu ze zahraničí. Za posledních 15 let se snížila tendence k úsporám obyvatel u Finska a Rakouska. U ostatních zemí došlo k zvýšení podílu úspor na příjmu. Přesná čísla nabízí tabulka níže.

Tabulka 36 – Vývoj podílu úspor domácností na jejich příjmu (v %)

Země	2000	2015	Průměr	Změna
Rakousko	10,63	6,87	9,54	-3,76
Finsko	3,02	-0,54	1,26	-3,56
Norsko	4,27	10,44	5,91	6,17
Švédsko	4,30	16,20	10,76	11,90
Švýcarsko	15,31	19,00	16,70	3,68
USA	4,33	6,00	5,08	1,66

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Nejzásadnější zvýšení míry úspor je vidět na příkladu Švédska (o 11,9 %). Nejvyšší mírou úspor se nadále však může chlubit Švýcarsko. Na opačném konci najdeme Finsko, které se dostalo již do záporných čísel (v roce 2015: - 0,54 %). Dobře na tom nejsou ani Spojené státy (6 % v roce 2015) a Rakousko (6,87 % v roce 2015). Investice a hospodářský růst v zemích s nižší mírou úspor tak musí dohánět zahraniční kapitálové investice.

5.12 Disponibilní příjem domácností

Čistý disponibilní důchod je definován jako součet všech výdajů a příjmů domácností. Dále zahrnuje změny v transferech státu vůči obyvatelům země. Jedná se o jeden z nejzásadnějších indikátorů pro samotné domácnosti. Reálně odráží změny v jejich kupní síle. Tabulka shrnuje vývoj v letech 1995 až 2015.⁶⁹

Tabulka 37 – Vývoj disponibilního příjmu domácností 1995–2015

Země	Průměrné tempo růstu (v %)	Celková změna (v %)
Rakousko	1,21	28,40
Finsko	1,97	50,35
Švédsko	2,24	58,99
Švýcarsko	1,89	45,26
USA	2,61	66,99
Norsko	3,29	96,25

Zdroj dat data.oecd.org, vlastní zpracování

Největší pozitivní změnu ve výši disponibilního příjmu domácností zaznamenalo Norsko. Prakticky se za posledních 20 let zdvojnásobil. Dobře jsou na tom také Spojené státy (66,99 %) a Švédsko (58,99 %). Naopak nejmenší nárůst disponibilního příjmu je vidět u Rakouska.

5.13 Spotřeba domácností

Spotřebu domácností definuje OECD jako souhrn všech denních výdajů osob. Jedná se tak o výdaje na jídlo, oblečení, bydlení, vozidla, volný čas a služby. Obvykle se nachází kolem 60 % HDP. Dále obsahuje i vládní transfery obyvatelstvu ve formě dávek. Všechna agregovaná čísla jsou uváděna v milionech dolarů v období 1985–2015.⁷⁰

Tabulka 38 – Spotřeba domácností v mil. USD

Země	1985	1994	Průměrná roční změna	1995	2015	Průměrná roční změna	Změna dynamiky
Rakousko	61 922	96 888	5,1 %	100 111	218 207	3,95 %	-22,7 %
Finsko	32 861	47 393	4,2 %	48 857	122 023	4,63 %	10,8 %
Norsko	27 763	46 950	6,1 %	49 460	132 320	5,09 %	-16,3 %
Švédsko	60 685	90 707	4,6 %	92 987	205 132	3,98 %	-13,1 %
Švýcarsko	79 969	113 951	4,0 %	117 939	270 893	4,22 %	5,0 %
USA	2 674 768	4 643 255	6,3 %	4 881 853	12 002 812	4,64 %	-26,6 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

⁶⁹ OECD, Household accounts - Household disposable income - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-disposable-income.htm>

⁷⁰ OECD, Household accounts - Household spending - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-spending.htm>

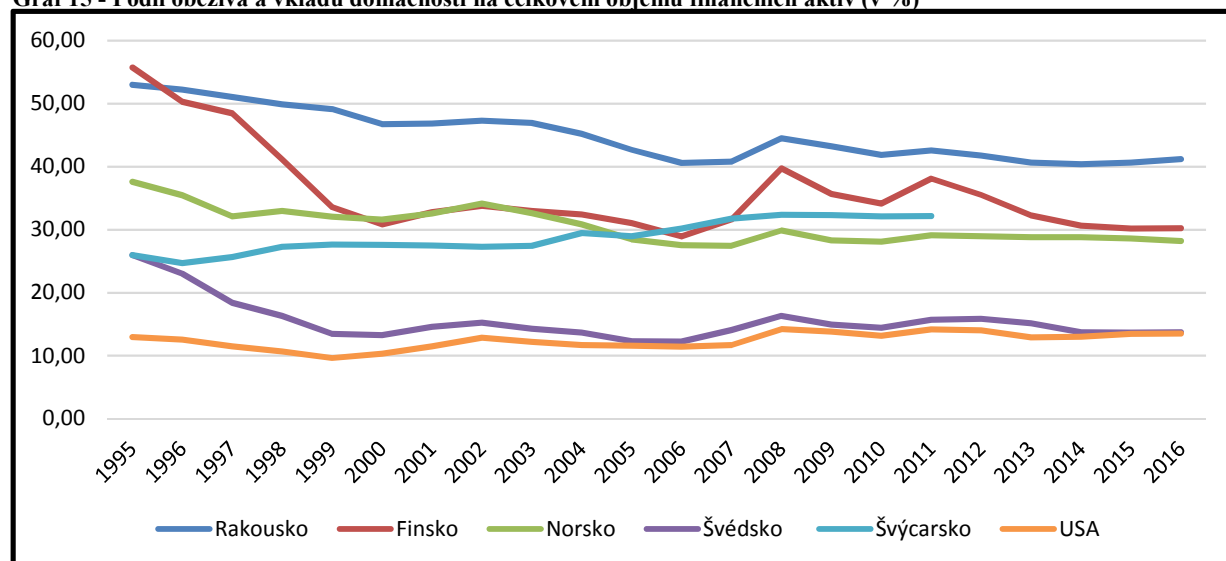
V období do roku 1994 se nejvíce zvýšila spotřeba domácností u Spojených států (6,3 % p. a.) a Norska (6,1 % p. a.). O třetinu nižším tempem pak Finové (4,2 % p. a.) a Švýcaři (4,0 % p. a.). Po vstupu zkoumaných zemí Rakouska, Finska a Švédska do unie se tempo zvýšilo jen u obyvatel Finska (4,63 % p. a.). Dále také pak u Švýcarska (4,22 % p. a.). O více než pětinu se snížilo tempo zvyšování výdajů u Američanů (-26,6% snížení dynamiky) a obyvatel Rakouska (- 22,7% snížení dynamiky).

5.14 Podíl oběživa a depozit v držení domácností

Měnový agregát obsahující oběživo a depozita občanů v bankách je důležitý z hlediska ovlivnění velikosti peněžního multiplikátoru. V případě, že takto držené množství peněz v bankách roste, ovlivňuje i velikost peněžního multiplikátoru. V konečném důsledku mohou banky půjčovat více prostředků dalším občanům a subjektům, které je mohou využít pro další investice.

Objem takto držených prostředků domácnostmi budeme zkoumat v poměru k celkovému objemu aktiv v ekonomice. Vývoj v čase od roku 1995 do roku 2016 ukazuje následující graf.

Graf 15 - Podíl oběživa a vkladů domácností na celkovém objemu finančních aktiv (v %)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Vývoj tohoto ukazatele je u většiny zemí poměrně stabilní bez velkých výkyvů. Největší je u Rakouska a Finska. Mnohem nižší hodnoty najdeme aktuálně u Spojených států a Švédska. Bližší pohled nabízí tabulka.

Tabulka 39 – Podíl oběživa a vkladů domácností na celkovém objemu finančních aktiv (v %)

Země	1995	2016	Změna (%)	Proporcionální změna
Rakousko	53,01	41,20	-11,80	-22,26 %
Finsko	55,75	30,23	-25,52	-45,78 %
Norsko	37,60	28,20	-9,41	-25,02 %
Švédsko	25,98	13,73	-12,25	-47,17 %
Švýcarsko	25,97	32,18 (2011)	6,21	23,90 %
USA	12,97	13,54	0,57	4,36 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

V období od roku 1995 největší pokles v tomto ohledu zaznamenalo Švédsko, a to skoro o polovinu (-47,17 %) a Finsko (-45,78 %). Naopak nejlepších výsledků dosáhlo Švýcarsko (6,21 %) a Spojené státy (0,57 %). I v tomto indikátoru země EU dosahují mnohem horších výsledků než nečlenské státy.

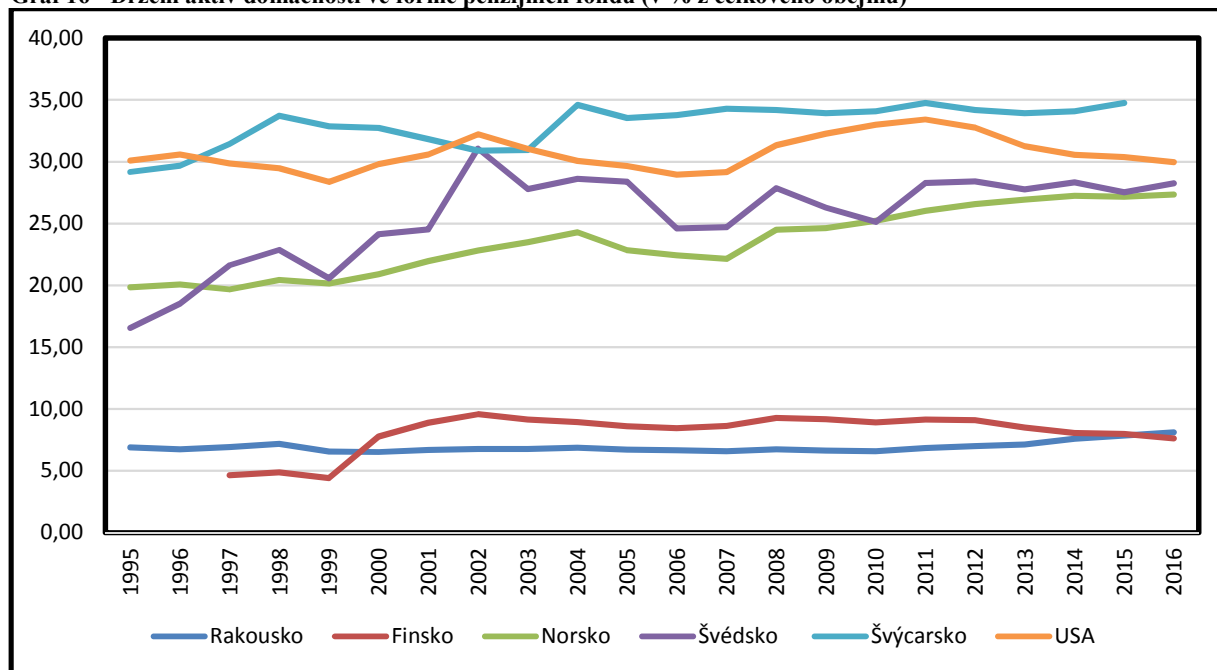
5.15 Penzijní fondy

Důležitým faktorem pro budoucnost každé země je, aby se vyrovnala s politikou výše důchodů pro své občany v důchodovém věku. Prvním aktuálním problémem je zvyšující se počet osob v postproduktivním věku. Druhým problémem je i zvyšující se věk dožití obyvatel.

Stát jako takový má v zásadě dvě hlavní varianty, jak se s nastalou situací vypořádat. První je zvyšovat daně a snažit se udržet systém důchodu v kladných číslech, případně jej financovat z jiných částí státního rozpočtu. Druhou možností je přenést zodpovědnost za své důchody na samotné občany. Snížit jim odvody na sociální pojištění a dát jim možnost, aby si peníze na důchody připravovali občané sami.

Velikost průměrného daňového zatížení příjmů v rámci sociálního pojištění zobrazuje následující graf.

Graf 16 - Držení aktiv domácností ve formě penzijních fondů (v % z celkového objemu)

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Z grafu je patrné nejvyšší podíl u Švýcarska až 35 %. Naopak, nejméně si spoří obyvatelé Finska a Rakouska. V případě, že by se lidé rozhodovali naprosto racionálně, měli by si spořit do penzijních fondů tím více, čím méně odvádí ze své mzdy na sociální pojištění. Zda tomu opravdu je ukazuje následující tabulka.

Tabulka 40 - Držení aktiv domácností ve formě penzijních fondů (v % z celkového objemu)

Země	1995	2016	Změna (v %)	Proporcionální změna
Rakousko	6,91	8,11	1,20	17,42 %
Finsko	4,64 (1997)	7,62	2,98	64,31 %
Norsko	19,84	27,34	7,50	37,83 %
Švédsko	16,55	28,26	11,71	70,75 %
Švýcarsko	29,17	34,76 (2015)	5,59	5,78 %
USA	30,08	29,97	-0,12	-0,39 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Skoro nejméně na stát spoléhají Švýcaři – v penzijních fondech mají skoro 35 % z objemu aktiv. V kontextu s nižšími odvody na sociální pojištění se tak Švýcaři rozhodují správně. Opačně se chovají Rakušané, kteří odvádí do fondů jen 8,11 %. Díky nejvyšší sociální dani tak spíše spoléhají na stát. Své důchody nyní více řeší i Norové, kteří začali spořit v roce 2016 skoro o 40 % více než v roce 1995. V kontextu se zvyšující se sazbou na sociální pojištění budou mít v důchodu zřejmě prostředků dostatek. Racionálně se rozhodují též Švédové. Jejich odvody ze mzdy sice poklesly o 25 %, ale jejich soukromé spoření formou penzijních fondů stoupl o 70 %, jak ukazuje tabulka. Stejně tak jako se ve Spojených státech výrazně nehýbe ani účast v penzijních fondech, nepohybují se ani odvody na sociální pojištění.

5.16 Životní pojištění

Často zmiňovaným indikátorem stavu blahobytu v zemích je také investice rodin do zajištění. Tato kapitola se věnuje investicím domácnosti do životního pojištění. Životní pojištění jako takové patří mezi zbytné statky, které si spíše dovolí rodiny s větším rozpočtem, které mají více volných prostředků. Tabulka ukazuje, jak velkou část aktiv tyto smlouvy v jednotlivých zemích představují.

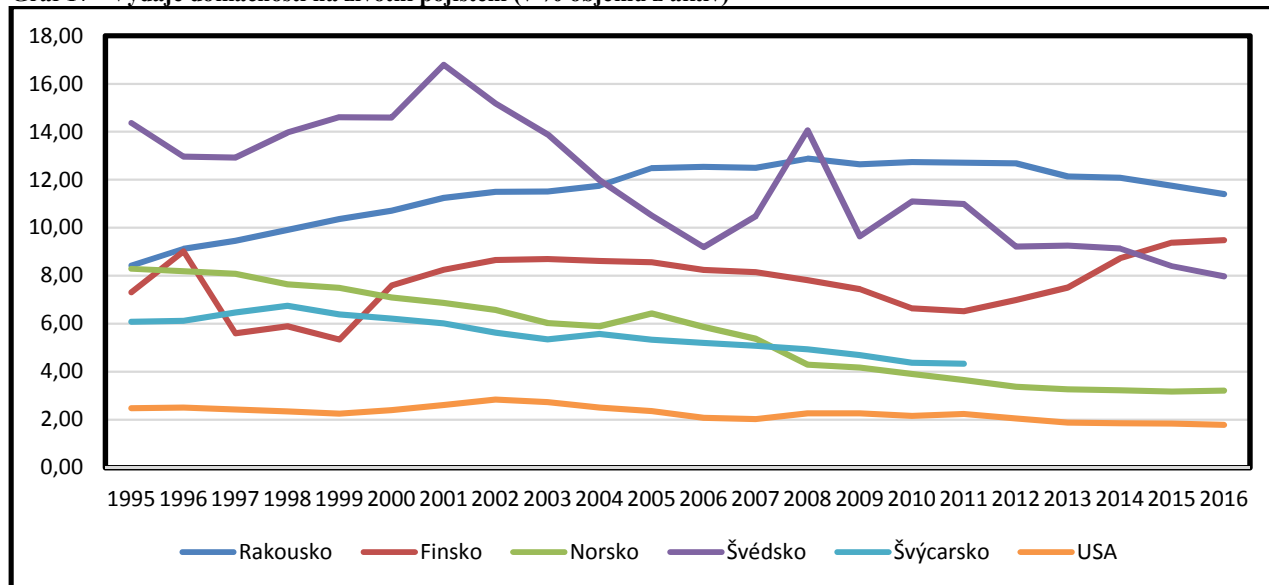
Tabulka 41 – Výdaje domácností na životní pojištění (v % objemu z aktiv)

Země	1995	2016	Změna (%)	Proporcionální změna
Rakousko	8,43	11,40	2,98	35,32 %
Finsko	7,31	9,48	2,18	29,81 %
Norsko	8,29	3,22	-5,07	-61,21 %
Švédsko	14,37	7,98	-6,39	-44,48 %
Švýcarsko	6,08	4,33 (2011)	-1,75	-28,73 %
USA	2,49	1,78	-0,70	-28,29 %

Zdroj dat data.worldbank.org, vlastní zpracování

V roce 1995 drželi největší podíl aktiv v životním pojištění a fondech s ním spojených Švédové - 14,37 %. Druhé v pořadí Rakousko společně s Finskem, jako jediné země v tomto indikátoru mají zlepšující se tendenci. Zřejmě to však bude způsobeno obecným oslabením celkového objemu aktiv v těchto dvou zemích. Ostatní státy se vyznačují snižujícím se významem podílu tohoto typu aktiva na jejich celkovém objemu. Vývoj v čase ukazuje graf níže.

Graf 17 - Výdaje domácností na životní pojištění (v % objemu z aktiv)

Zdroj dat data.worldbank.org, vlastní zpracování

Z grafu dokážeme vyčíst klesající trend důležitosti této části aktiv ve všech sledovaných zemích. Občané začínají inklinovat k fondům jako takovému, popřípadě jiným druhům derivátů. Zajištění jejich rodiny formou životního pojištění pomalu ztrácí na významu.

5.17 Celková výše finančních aktiv domácností

Indikátor značí, jaké celkové objemy prostředků v USD mají domácnosti k dispozici. Zahrnují hotovost i vklady na běžných účtech případné výnosy a dividendy, penzijní programy, finanční deriváty. Zkoumané období ohraničují roky 1995 a 2016.⁷¹

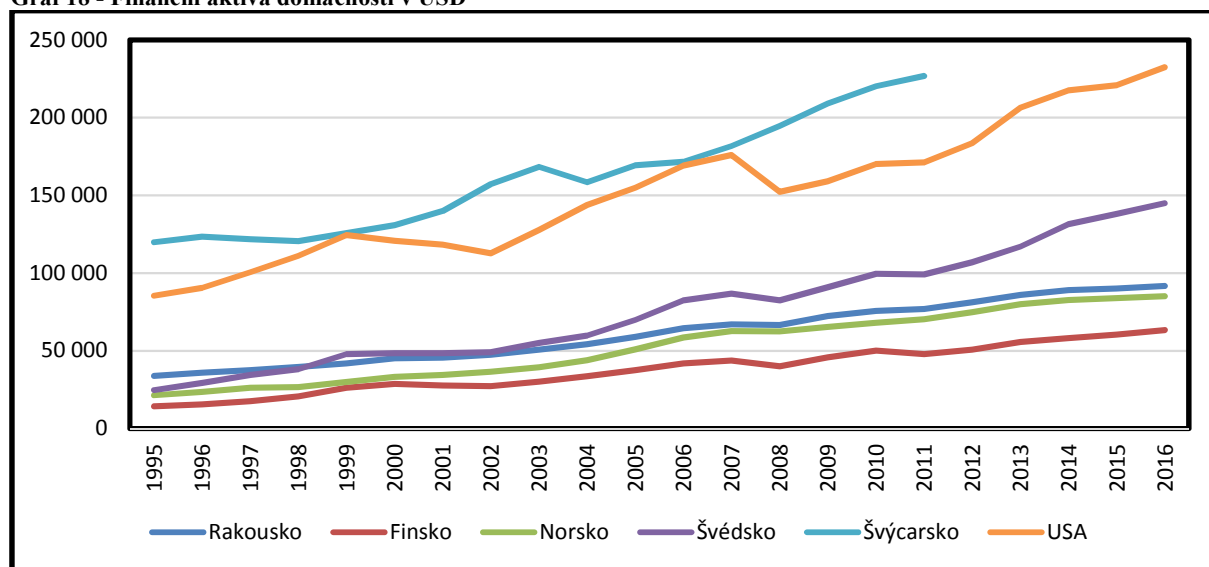
Tabulka 42 – Finanční aktiva domácností v USD

Země	1995	2016	Změna (%)
Rakousko	33 813	91 712	171,23 %
Finsko	14 301	63 357	343,01 %
Norsko	21 422	85 121	297,35 %
Švédsko	24 730	144 960	486,16 %
Švýcarsko	119 828	226 800 (2011)	89,27 %
USA	85 434	232 439	172,07 %

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

V absolutním vyjádření jsou na tom nejlépe z pohledu celkové hodnoty aktiv Američané a Švýčari. A to i přes to, že posledních 21 let zde nebyla tak velká dynamika růstu objemu jako například u Švédska (skoro pěti násobek hodnot z roku 1995), Finska (nárůst o 350 %) a Norska (nárůst o téměř trojnásobek). Vývoj v čase je vidět v grafu níže.

Graf 18 - Finanční aktiva domácností v USD

Zdroj dat: data.oecd.org, vlastní zpracování

Trend Švédska je opravdu obdivuhodný a jako jediná země má šanci se minimálně přiblížit hodnotám, které dosahuje Švýcarsko a Spojené státy. O poznání nižší tempo růstu je vidět u Rakouska, Finska a také Norska.

⁷¹ OECD., Household accounts - Household financial assets - OECD Data. theOECD [online] [vid. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-financial-assets.htm>

5.18 Burza

Každá ze zkoumaných zemí má svou burzu cenných papírů a také hlavní akciový index. Burza sama o sobě odráží, jak se daří nalákat do země úspěšné společnosti, a jak se jim daří. Tabulka níže ukazuje a blíže definuje indexy, které posloužily pro srovnání výkoností jednotlivých burz. Dále nás také bude zajímat, jak se chovaly indexy za dob finanční krize.

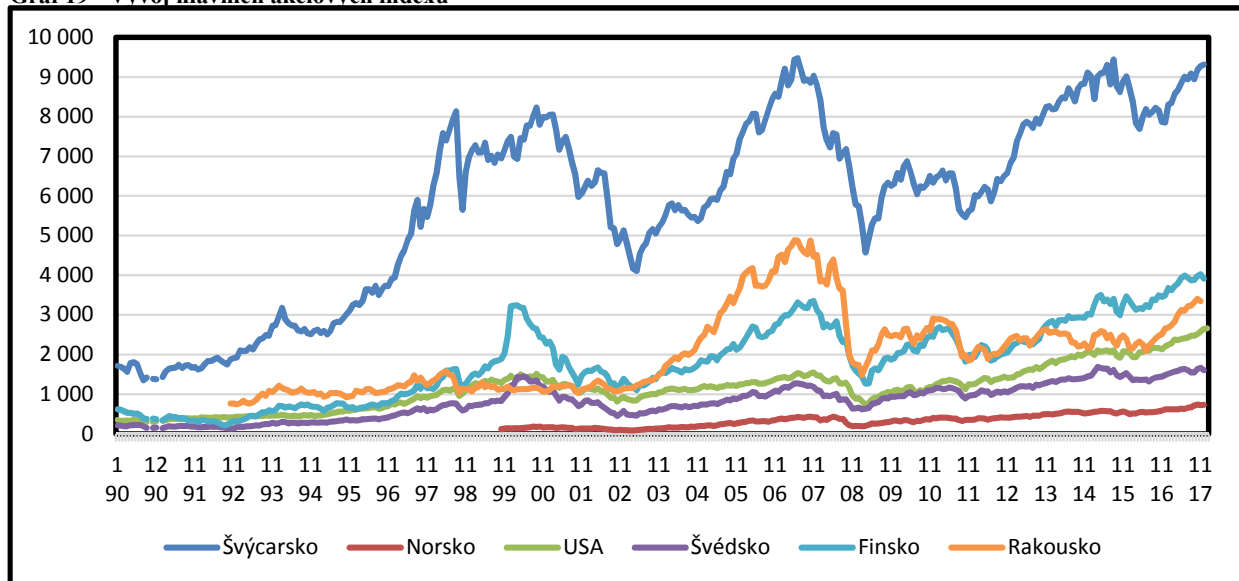
Tabulka 43 – Hlavní akciové indexy jednotlivých zemí

Země	Symbol	Název	Popis
Rakousko	ATX	Austria Trade index	Největší podíl petrochemický koncern ÖMV (20 %) a Erste Bank (16%). Počítá se také z objemu realizovaných obchodů.
Švýcarsko	SMI	Swiss Market Index	Maximálně 30 nejlikvidnějších a nejvýznamnějších společností ve Švýcarsku nebo Lichtenštejnsku. Čtyři největší společnosti tvoří přes 60 % hodnoty indexu. Hlavně se jedná o sektor financí a healthcare.
Spojené státy	S&P 500	Standard & Poor's 500 Index	Od roku 1943, 500 titulů. Vždy by mělo zobrazovat aktuální zastoupení oborů v celé ekonomice.
Norsko	OBX Index	Oslo Bors Index	Obsahuje 25 nejlikvidnější společností. Složení se mění dvakrát za rok. Vždy 3. pátek v červnu a v prosinci.
Finsko	OMXH25	Optionsmäklarna Stock	Zahrnuje 25 nejvíce obchodovaných společností. Limit na váhu jedné společnosti v indexu je stanoven na 10 %
Švédsko	OMXS30	OMX Stockholm 30	Hlavní index země, který zahrnuje 30 nejvíce obchodovaných společností.

Zdroj dat: investing.com, vlastní zpracování

Vývoj jednotlivých indexů od roku 1990 na měsíční bázi zahrnuje následující graf.

Graf 19 - Vývoj hlavních akciových indexů

Zdroj dat: investing.com, vlastní zpracování

V detailním pohledu můžeme vidět vývoj burzovních indexů v posledních letech. Zajímavé je sledovat, zda se hlavní akciový index země již dostal na předkrizovou úroveň. K lepšímu pochopení bude vhodné si hodnoty z grafu přenést do tabulky.

Tabulka 44 – Porovnání hodnot akciových indexů

Země	Minimum před posílením		Maximum před krizí		Posílení
	Období	Hodnota	Období	Hodnota	
Švýcarsko	4.2003	4 105	5.2007	9 474	130,8 %
Norsko	9.2002	88	6.2008	438	397,1 %
USA	10.2002	815	11.2007	1 546	89,6 %
Švédsko	4.2003	448	6.2007	1 255	179,9 %
Finsko	4.2003	1 108	11.2007	3 348	202,0 %
Rakousko	9.2002	1 083	10.2007	4 782	341,7 %

Zdroj dat: investing.com, vlastní zpracování

V období od roku 2002 do 2008 převládal na akciových trzích silný býčí trend. Burzy během pouhých 6 let rostly závratným tempem. Nejvíce se na tomto trendu svezlo Norsko, kde hlavní index posílil o neuvěřitelných 397,1 %. Rakousko o 341,7 % a Švédsko například o 179,9 %. Skoro se zdálo, že nezáleželo na tom, kde se peníze investují a vyšší zisky lákaly stále více spekulantů. Vše vyústilo ve finanční krizi. Její následky v rámci burzovních titulů ilustruje další tabulka.

Tabulka 45 – Porovnání hodnot akciových indexů po krizi s aktuálním stavem

Minimum po krizi		Aktuální stav			
Minimum po krizi	Hodnota	Pokles	Aktuální stav	Hodnota	Předkrizová úroveň
3.2009	4 577	-51,7 %	11.2017	9 269	-2,2 %
2.2009	192	-56,2 %	11.2017	730	66,7 %
2.2009	730	-52,8 %	11.2017	2 583	67,1 %
2.2009	638	-49,1 %	11.2017	1 672	33,2 %
4.2009	1 272	-62,0 %	11.2017	4 027	20,3 %
2.2009	1 482	-69,0 %	11.2017	3 345	-30,1 %

Zdroj dat: investing.com, vlastní zpracování

Finanční krize z roku 2008 byla opravdu globální. Zasáhla všechny akciové indexy. Nejvíce ze své hodnoty ztratila burza v Rakousku (69 %). Nejmenší dopad měla krize na švédskou burzu, ale i ten byl drtivých skoro 50 %.

Tabulka 46 – Porovnání hodnot akciových indexů po krizi a aktuální stav (28.11.2017)

		Minimum po krizi		Aktuální stav		% z předkrizového maxima
Země	Minimum po krizi	Hodnota	Pokles	Aktuální stav	Hodnota	
Švýcarsko	3.2009	4 577	-51,7 %	11.2017	9 269	97,8 %
Norsko	2.2009	192	-56,2 %	11.2017	730	166,7 %
USA	2.2009	730	-52,8 %	11.2017	2 583	167,1 %
Švédsko	2.2009	638	-49,1 %	11.2017	1 672	133,2 %
Finsko	4.2009	1 272	-62,0 %	11.2017	4 027	120,3 %
Rakousko	2.2009	1 482	-69,0 %	11.2017	3 345	69,9 %

Zdroj dat: investing.com, vlastní zpracování

Rakouská a švýcarská burza se ještě ani dnes (8 let po krizi) nedostala nad předkrizovou úroveň. Naopak nejvíce posílily burzy Norska (166,7 % z předkrizového maxima) a Spojených států (167,1%).

5.19 Export

Od doby, kdy obchod začal být mezinárodní, začala se zmenšovat cla a jiné bariéry, nabývá export na významu. Každý stát má některých specifických zdrojů více než ostatní země. Například pokud stát má na svém území mnoho minerálů a kovů, je zde jistě stát, který takové štěstí nemá. Jiné státy mají vysoce rozvinutý vzdělávací systém nebo například dopravní infrastrukturu.

Úspěšné země exportují zboží či služby, ve kterých mají komparativní výhody oproti svým obchodním partnerům. Směna samotná poté podněcuje ekonomiku k lepší výkonosti na obou stranách obchodního modelu.

Evropská unie za jeden ze základních bodů svého programu označila odstranění bariér mezinárodního obchodu. Podíl exportu na HDP ekonomik uvnitř unie by se tak měl dle

předpokladů zvyšovat. Realitu ukazuje následující tabulka podílu exportu na HDP mapující období od roku 1985 do roku 2015.

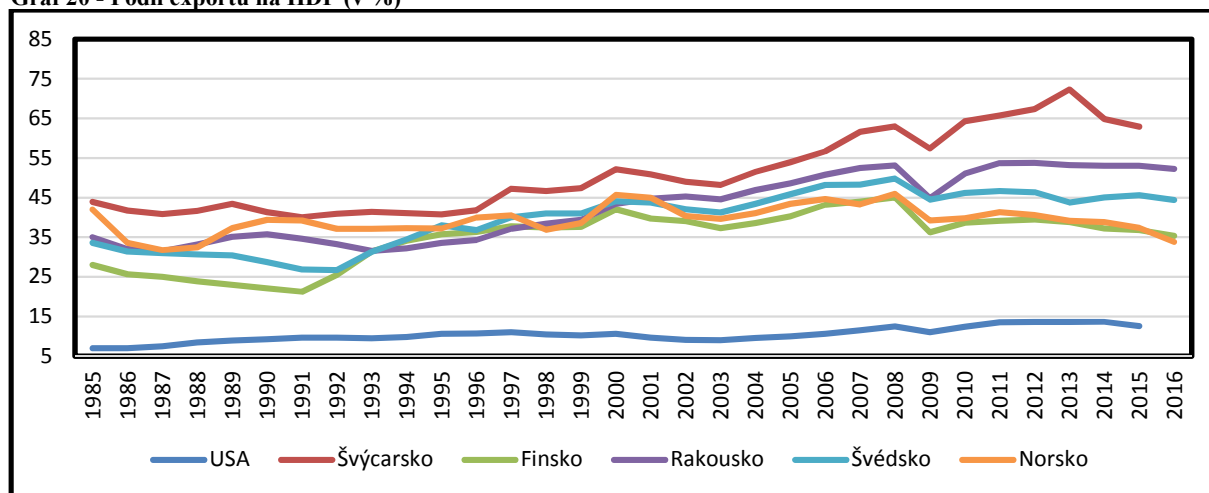
Tabulka 47 – Podíl exportu na HDP (v %)

Země	1985	1994	změna	1995	2015	Roční změna
USA	7,0	9,9	2,9	10,6	12,6	1,95
Švýcarsko	43,9	41,1	-2,8	40,8	62,9	22,12
Finsko	28,0	34,0	6,1	35,8	36,8	1,08
Rakousko	35,0	32,2	-2,8	33,6	53,1	19,45
Švédsko	33,6	34,5	0,9	38,0	45,6	7,59
Norsko	42,0	37,3	-4,6	37,2	37,4	0,20

Zdroj dat data.oecd.org, vlastní zpracování

Tabulka reflektuje světový trend posilování exportu. V období od roku 1985–1994 se podíl na HDP výrazně neměnil, dokonce u poloviny zkoumaných ekonomik došlo k jeho poklesu. V období 1995–2015 se situace obrátila a export přes pokles v období finanční krize výrazně posiloval svůj podíl na HDP. Největší podíl má export na HDP Švýcarska (62,9 %) a Rakouska (53,1 %). U těchto zemí byla v posledním sledovaném období i nejvyšší zaznamenaná dynamiky růstu exportu. Na druhé straně stojí Spojené státy s pouhými 12,6 %. Vzhledem k velikosti HDP ekonomiky Spojených států se v absolutních hodnotách jedná o obrovskou sumu. Výrazný posun k vyššímu podílu exportu na HDP se podařil také Švédsku (posun o 7,59 % na 45,6% podíl z HDP). Posuny v čase zachycuje i následující graf.

Graf 20 - Podíl exportu na HDP (v %)

Zdroj dat data.oecd.org, vlastní zpracování

Švýcarsko si i přes určitý propad v posledních letech stále drží bezpečně první příčku ve srovnání s ostatními zeměmi. Na druhé straně stejně neochvějně drží svou pozici Spojené státy. Za sledované období si nejvíce pohoršilo Norsko, kdy se ze 42 % v roce 1985 propadlo až na současných 37,4 %. Jako jediné tak zaznamenalo v tomto indikátoru pokles.

6 Závěr

Evropský kontinent se posledních 30 let potýkal s velkým množstvím problémů. Pád železné opony, změny režimů vlád, následky dotcom internetové bubliny, finanční krize roku 2008, migrační krize z Afriky, brexit a také vzrůstající nedůvěra v EU. To jsou stěžejní body, na kterých měla Evropská unie ukázat, že svým členům zajistí jejich hladké zvládnutí. Dle maastrichtských kritérií k tomu navíc měla zajistit udržitelný rozvoj a sbližování životních úrovní svých členů a jejich obyvatel.

Politický a administrativní vývoj celé instituce směřuje spíše k vytvoření rozpadající se organizace unie a osamostatněné Británie. Aktuální přeregulovanost unie dobře ilustrují například počty zákonů o věcech denní potřeby. Vnitřní složení obyčejného polštáře ovlivňuje 109 zákonů. Dalších 454 regulací vzešlo z Bruselu jen ohledně ručníků. Nejvyšší počet regulací však jednoznačně postihlo mléko – je zde 12 456 vyhlášek norem a nařízení o této tekutině. Třešničkou na dortu jsou poté regulace například na správné zakřivení banánů.⁷² V návaznosti na aktuální první praktické použití článku 50 Lisabonské smlouvy při odchodu Británie je zde jediná možnost, jak se může EU vyhnout dalším podobným situacím. Hluboká reforma uvnitř struktur unie a decentralizace moci zpět do rukou národních celků.

V hlavní části práce byly srovnány země, které přistoupily do EU v rámci rozšíření v roce 1995 – Finsko, Švédsko a Rakousko. Pro komparaci s jejich vývojem byly zvoleny země, které se nachází v Evropě, ale vstup odmítly – Norsko a Švýcarsko. Dále byl do analytické části zařazen lídr světové ekonomiky, kterému se EU snaží přiblížit – Spojené státy americké.

Data pro srovnání makroekonomických indikátorů byla vzata z předních světových databází OECD, Světové banky a EUROSTATu. Pokud byla důvěryhodná data k dispozici, porovnávaly se dva časové rámce. První rámec byl vývoj a hodnoty do roku 1994. Druhý rámec byl ohraničen rokem 1995 - vstupem Finska, Rakouska a Švédska do EU a rokem 2016. Následně byla data zpracována a analyzována.

Základní indikátor vývoje HDP nám ukázal, že z hlediska vývoje průměrného ročního přírůstku HDP jsou na tom lehce lépe státy v EU. Oproti prvnímu rámci v průměrné dynamice státy mimo EU ztrácely. Švédsko a Finsko však i přes finanční krizi průměrné přírůstky HDP měly kladné.

⁷² MISES INSTITUTE, 2016. Just Another Day in Regulated Europe. *Mises Institute* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://mises.org/wire/just-another-day-regulated-europe>

Finanční krize z roku 2008 se stala velkou překážkou pro růst HDP Finska, které se stále nedostalo na hodnoty před krizí - v roce 2016 (-4,9 % oproti HDP z roku 2008). Žádná ze zemí v unii nedokázala vyrůst v parametru domácího produktu více než země nečlenské. Těm všem se podařilo překonat předkrizovou úroveň o víc než 10 % HDP. Stejně tak jsou na tom nečlenské země lépe také ve vývoji HDP na obyvatele. Spojeným státům i Norsku se podařilo od roku 1995 tento parametr zdvojnásobit. Nejlepší výsledek z členských států zde zaznamenalo Švédsko (72,5 % nárůst). V rámci zadlužení k HDP v druhém období nejvíce rostl dluh Spojeným státům. V Evropě se nejvíce dařilo Švédsku, které odmazalo skoro třetinu dluhu. Nejhorší výsledky ze sledovaných členských zaznamenaly Rakousko a Finsko.

Pokud srovnáme vývoj inflace a vývoj nominálních mezd zjistíme, že se nejvíce kupní síla zvýšila obyvatelům Švédska, a to takřka o 30 % proti roku 1995. Pozitivní změnu zaznamenalo také Norsko a Švýcarsko.

Evropská unie by měla přispívat i k vytváření pracovních míst. I přes pozitivnější vývoj v posledních letech se státy mimo EU chlubí menším počtem nezaměstnaných. Bohužel to samé platí i o nezaměstnaném počtu mladých osob do 26 let věku. Pozitivním faktem je, že se populace všech zemí nadále rozrůstá. Problémem je fakt, že Evropa stárne. Největší výzvou jsou aktuálně senioři pro severské země Finsko a Švédsko, kde se jejich počet zvýšil o více než třetinu za posledních 20 let. Jedním z řešení může být i příliv migrantů, kterých má však díky své politice například Finsko výrazně méně oproti Švédsku. I přes to, že Švýcarsko nepatří do Evropské unie, zastoupení cizinců je zde nejvyšší. Rakousko ani přes nejvyšší sazby sociálního pojištění společně s Finskem není schopné nabídnout takové mzdy, jako jiné státy. Tyto dva státy se navíc ještě enormně zadlužují.

Zřejmě to také může být i tím, že se Švýcarsku podařilo nalákat bohaté firmy na nejnižší korporátní daně v regionu, a tím i zkušené pracovníky. Podíl daní na HDP je u zemí EU výrazně vyšší (přes 40 %) než u nečlenských států (Švýcarsko 27,83%).

Podstatnou složkou ekonomiky jsou úspory domácností. Ty však u Rakouska i Finska výrazně klesly. U Finska dokonce do záporných hodnot. Nejvíce spoří Švýcaři (19 % z příjmu) a Švédové (16,2 % z příjmu).

Z hlediska vývozu se dlouhodobě nejvíce daří Švýcarsku, které již vyváží přes 60 % svého ročního HDP. Druhé v pořadí Rakousko díky svému exportu do Německa vyváží 53,1 % svého HDP.

Práce dochází k závěru, že Evropská unie není všemocná. V drtivé většině indikátorů končí Finsko i Rakousko za nečlenskými zeměmi. Členství v EU nepomohlo Finsku se vymanit z finanční krize, spíše jej ještě díky nemožnosti devalvace eura v krizi drží stále více.

V Rakousku i přes vysoké daně jak pro firmy, tak na sociální zabezpečení stoupla nezaměstnanost mezi mladými na více než dvojnásobek. Země v EU nejsou schopné nalákat dokonce ani více migrantů než nečlenské Švýcarsko, které navíc jako jediné i přes svou obrovskou nákladovost na práci má nejvyšší podíl exportu na HDP. Norsku se daří práce s mladými. Nezaměstnanost osob do 26 let se snížila na polovinu oproti roku 1995, dokáží snižovat vládní dluh a mají obrovskou dynamiku ve výši mezd a druhé nejvyšší HDP na obyvatele.

Švýcarská cesta se zdá být mnohem lepší a pružnější variantou, jak v moderní době řídit stát. I díky vlastní měně se země dokáže vymanit z potíží jako v případě krize 2008, a stále je konkurence schopná i přes obrovské náklady na práci. Vše ještě více podtrhuje dlouhodobě stabilní vývoj inflace, vysoká produktivita práce, nižší zdanění práce i zisků korporací.

Svazováním se regulacemi a byrokracií tak EU prohrává v souboji s ostatními regiony světa a odchod Velké Británie z EU je zřejmě opodstatněný. Indikátory zaměřené na zcela odlišné země geograficky, politicky i s jinou strukturou ekonomiky ukázaly jasné závěry. Cesta, kdy Švýcarsko a Norsko mají za znatelně menší poplatky do kasy EU za přístup ke společnému trhu obchodu, zboží, služeb i kapitálu a musí se řídit jen asi jednou desetinou bruselských regulací, se jeví jako cesta k trvalejšímu a stabilnějšímu růstu, jenž má pozitivní dopady na život běžných obyvatel dané země.

Seznam použité literatury

BACHANOVÁ, Veronika, 2014. *Fiskální politika v prostředí Evropské hospodářské a měnové unie*. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-526-8.

BALDWIN, Richard E, Charles WYPLOSZ, 2013. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4568-8.

BOOKER, Christopher, Richard NORTH, Veronika, 2006. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal : Společnost pro odbornou literaturu. ISBN 978-80-7364-026-2.

CIHELKOVÁ, Eva, Jaroslav JAKŠ, 2004. *Evropská integrace - Evropská unie*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-0854-2.

ČESKO, ÚŘAD VLÁDY a ODBOR PRO INFORMOVÁNÍ O EVROPSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH, 2013. *Evropská unie: hospodářský prostor s politickou vizí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-305-9.

DINAN, Desmond, ed., 2014. *Origins and evolution of the European Union*. Second Edition. Oxford, United Kingdom ; New York, NY: Oxford University Press. The new European Union series. ISBN 978-0-19-957082-9.

EVROPSKÁ UNIE A JEJÍ PROMĚNY V OBDOBÍ GLOBÁLNÍ NESTABILITY (SEMINÁŘ) a NEWTON COLLEGE, ed., 2015. *Evropská unie a její proměny v období globální nestability: souhrnná publikace z vědeckopopularizačního semináře realizovaného v rámci projektu Podpora šíření poznatků výzkumu evropské integrace ... : Brno, 20. listopadu 2015*. ISBN 978-80-87764-05-3.

FABBRINI, Sergio, 2015. *Which European Union? Europe after the Euro crisis*. Cambridge ; New York: Cambridge University Press. ISBN 978-1-107-10394-8.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ, 2009. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-223-6.

HOLMAN, Robert, 2004. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7179-764-7.

KOVÁŘ, Martin, 2006. *Dějiny evropské integrace 2. 2*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7254-741-8.

KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA, 2005a. *Dějiny evropské integrace*. V Praze: Triton. ISBN 978-80-7254-731-9.

KOVÁŘ, Martin a Václav HORČIČKA, 2005b. *Dějiny evropské integrace*. V Praze: Triton. ISBN 978-80-7254-731-9.

LOUŽEK, Marek, 2017. *Evropská integrace z pohledu teorie veřejné volby*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press [vid. 2017-12-18]. ISBN 978-80-246-3079-3.

MCCORMICK, John, 2014. *The European Union: politics and policies*. Fifth edition. Boulder, Colo: Westview Press. ISBN 978-0-8133-4898-8.

PIKORA, Vladimír a Markéta ŠICHTAŘOVÁ, 2012. *Nahá pravda: aneb co nám řekli o našich penězích a budoucnosti*. 1. vyd. Praha: NF Distribuce. ISBN 978-80-260-2811-6.

SOROS, George a Gregor Peter SCHMITZ, 2014. *The tragedy of the European Union: disintegration or revival?* First edition. New York: PublicAffairs. ISBN 978-1-61039-421-5.

ŠEVČÍKOVÁ, Michaela, 2015. *Five crises of the European integration process*. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE. ISBN 978-80-245-2098-8.

LOUŽEK, Marek, 2004. *Rozšiřování EU z pohledu teorie veřejné volby*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. ISBN 978-80-86729-12-1.

VEBER, Václav, 2002. *Dějiny Rakouska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-491-6.

FABBRINI, Sergio, 2015. *Which European Union? Europe after the Euro crisis*. Cambridge ; New York: Cambridge University Press. ISBN 978-1-107-10394-8.

Zdroje dat

OECD data. *theOECD* [online] [vid. 2017f-12-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org>

World Bank, Dataset [online] [vid. 2017k-12-02]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/>

TRADING ECONOMICS | 20 million INDICATORS FROM 196 COUNTRIES [online] [vid. 2017j-12-01]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/>

Ostatní články a publikace

65 LET OD PODPISU PRVNÍ INTEGRAČNÍ SMLOUVY: MÁ EVROPSKÁ UNIE BUDOUCNOST? (SEMINÁŘ), ed., 2016. *65 let od podpisu první integrační smlouvy: má Evropská unie budoucnost?: souhrnná publikace z vědeckopopularizačního semináře ... : Brno, 8. dubna 2016*. ISBN 978-80-87764-06-0.

THE LOCAL, 2016. *Norway's „out-but-in“, a model for Brexit?* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.thelocal.no/20160603/norways-out-but-in-a-model-for-brexit>

EUROSKOP, *Evropský parlament* [online] [vid. 2018b-04-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/92/0/clanek/evropsky-parlament/>

OECD, General government - General government debt - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018c-05-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm>

OECD, Household accounts - Household debt - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018d-05-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>

OECD, Household accounts - Household spending - OECD Data. *theOECD* [online] [vid. 2018e-05-05]. Dostupné z: <http://data.oecd.org/hha/household-spending.htm>

KURZY.CZ, Kurzy měn - kurzovní lístek ČNB. *kurzy.cz* [online] [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/>

FINANCILTIMES., nedatováno. Subscribe to read. *Financial Times* [online] [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/6bc23fe1-fb7f-3b44-ad87-d5524022d971>

EUROPA.EU, 2016a. Švédsko - EUROPA. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-04-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/sweden_cs

EUROPA.EU, 2016b. Život v EU - EUROPA. *Evropská unie* [online] [vid. 2018-04-05]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/living_cs

CIHELKOVÁ, Eva, Jaroslav JAKŠ a VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, 2004. *Evropská integrace - Evropská unie*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-0854-2.

ČESKO, ÚŘAD VLÁDY a ODBOR PRO INFORMOVÁNÍ O EVROPSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH, 2013. *Evropská unie: hospodářský prostor s politickou vizí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-305-9.

ČTK, 2016. Finské hospodářství se vrátilo k růstu. Letos ale bude hned po Řecku druhou nejpomalejší ekonomikou EU. *Hospodářské noviny* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65185240-finske-hospodarstvi-vratilo-k-rustu-letos-ale-bude-druhou-nejpomalejsi-ekonomikou-eu>

ČTK, 2016s. Švýcarsko už nechce být v EU. Čtvrtstoletí starou žádost o členství na popud opozice formálně stáhne. *Hospodářské noviny* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-65333950-svycarsko-uz-nechce-byt-v-eu-ctvrtstoletí-starou-zadost-o-clenství-na-popud-opozice-formálně-stáhne>

JONAS, Agell, 1995. *The Swedish Tax Reform* [online]. 1995. B.m.: Professors of Economics at Uppsala University. Dostupné z: <http://www.government.se/49b744/contentassets/a636760acb0d49c3be629673e7d8298d/jonas-agell-peter-englund--jan-sodersten-introduction>

MISES INSTITUTE, 2016. Just Another Day in Regulated Europe. *Mises Institute* [online] [vid. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://mises.org/wire/just-another-day-regulated-europe>

LENNART, Erixon, 2009. *The Rehn-Meidner model in Sweden: its rise, challenges and survival* [online]. únor 2009. B.m.: Department of Economics, Stockholm University, 106 91 Stockholm, Sweden. Dostupné z: http://www2.ne.su.se/paper/wp08_02.pdf

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Ekonomické indikátory zemí západního rozšíření	7
Tabulka 2 – Ekonomické indikátory Řecka	8
Tabulka 3 – Ekonomické indikátory zemí jižního rozšíření	8
Tabulka 4 – Ekonomické indikátory zemí severního rozšíření	9
Tabulka 5 – Výsledky referend o vstupu do EU z roku 2003	10
Tabulka 6 – Ekonomické indikátory zemí východního rozšíření	11
Tabulka 7 – Ekonomické indikátory Bulharska a Rumunska	11
Tabulka 8 – Ekonomické indikátory Chorvatska	12
Tabulka 9 – Shrnutí hlavních názorů na brexit	13
Tabulka 10 – Hlavní funkce parlamentu	15
Tabulka 11 – Kritéria pro přijetí eura	18
Tabulka 12 – Země EU s největší podílem na rozpočtu EU	23
Tabulka 13 – Podíl příspěvků zkoumaných zemí na celkový rozpočet EU	23
Tabulka 14 – Příjmy a výdaje v rámci EU	23
Tabulka 15 – Průměrný vývoj HDP (v %)	42
Tabulka 16 – Vývoj celkové výše HDP 2008–2015 (v USD)	43
Tabulka 17 – HDP na obyvatele (v USD)	43
Tabulka 18 – Vývoj vládního dluhu v poměru k HDP	44
Tabulka 19 – Vývoj inflace spotřebitelských cen (v %)	45
Tabulka 20 – Vývoj inflace (rok 1984 =100)	46
Tabulka 21 – Vývoj průměrné mzdy (v USD)	47
Tabulka 22 – Nezaměstnanost mladých osob do 26 let (v %)	50
Tabulka 23 – Vývoj produktivity práce (v %)	51
Tabulka 24 – Vývoj populace	52
Tabulka 25 – Lidé ve věku 64 a více let (% v celkové populaci)	52
Tabulka 26 – Porodnost (v promile)	53
Tabulka 27 – Očekávaná délka života žen (v letech)	54
Tabulka 28 – Očekávaná délka života mužů (v letech)	54
Tabulka 29 – Celková čistá migrace (v jednotkách osob)	55
Tabulka 30 – Hrubý podíl migrantů na obyvatelstvo	55
Tabulka 31 – podíl celkového výstupu země, který stát vybere na daních vzhledem k velikosti HDP v roce 2016	57
Tabulka 32 – Hypotéka 5 000 000 Kč, 30 let splatnost	58
Tabulka 33 – Aktuální sazby v jednotlivých zemích	58
Tabulka 34 – Zadlužení domácností vzhledem k HDP (v %)	59
Tabulka 35 – Vývoj cen domů	60
Tabulka 36 – Vývoj podílu úspor domácností na jejich příjmu (v %)	62
Tabulka 37 – Vývoj disponibilního příjmu domácností 1995–2015	63
Tabulka 38 – Spotřeba domácností v mil. USD	63
Tabulka 39 – Podíl oběživa a vkladů domácností na celkovém objemu finančních aktiv	65
Tabulka 40 - Držení aktiv domácností ve formě penzijních fondů (v % objemu)	66
Tabulka 41 – Výdaje domácností na životní pojištění (v % objemu z aktiv)	67
Tabulka 42 – Finanční aktiva domácností v USD	68
Tabulka 43 – Hlavní akciové indexy jednotlivých zemí	69
Tabulka 44 – Porovnání hodnot akciových indexů	70
Tabulka 45 – Porovnání hodnot akciových indexů po krizi s aktuálním stavem	71
Tabulka 46 – Porovnání hodnot akciových indexů po krizi a aktuální stav (28.11.2017)	71
Tabulka 47 – Podíl exportu na HDP (v %)	72

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj kurzu GBP/EUR	14
Graf 2 - Vývoj kurzu GBP/USD	14
Graf 3 - Vývoj kurzu EUR/USD	19
Graf 4 - Příjmy rozpočtu Evropské unie	20
Graf 5 - Výdaje rozpočtu Evropské unie (v %).....	22
Graf 6 - Vývoj HDP na obyvatele (v USD)	44
Graf 7 - Vývoj inflace (v %)	46
Graf 8 - Vývoj průměrné mzdy (v USD)	48
Graf 9 - Vývoj nezaměstnanosti (v %).....	49
Graf 10 - Vývoj nezaměstnanosti	49
Graf 11 - Vývoj produktivity práce (1984 = 100).....	51
Graf 12 - Vývoj zdanění zisků firem (v %).....	56
Graf 13 - Zadlužení domácností vzhledem k HDP (v %)	59
Graf 14 - Rozložení spotřeby obyvatel Evropské unie.....	60
Graf 15 - Vývoj cen domů (v %).....	61
Graf 16 - Úspory domácnosti jako poměr k příjmu (v %)	62
Graf 17 - Podíl oběživa a vkladů domácností na celkovém objemu finančních aktiv (v %) ...	64
Graf 18 - Držení aktiv domácností ve formě penzijních fondů (v % z celkového objemu)	66
Graf 19 - Výdaje domácností na životní pojištění (v % objemu z aktiv).....	67
Graf 20 - Finanční aktiva domácností v USD	68
Graf 21 - Vývoj hlavních akciových indexů	70
Graf 22 - Podíl exportu na HDP (v %).....	72